

Planinski vestnik

1

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 1990

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 1990

1

letnik XC

izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Raztresen	PZS po desetletjih brez predsednika	1
M. R.	Informacijska doba	2
Jože Dobnik	Odločajo naj prisotni delegati	7
Tone Škarja	Bliskoviti vzponi v deviških smereh	9
Andrej Štremfelj	Slovenski steber	15
Pavle Kozjek	Plezanje po robu življenja	17
	Gorniki so tudi športniki	18
Ante Mahkota	In memoriam: Nadja Fajdiga	19
Klemen Kobal	Bela kupola v daljavah neskončnosti	20
	Dolga pešpot čez Antarktiko	21
Pavle Šegula	Nevarnosti na belih strminah	24
	Sneg vabi smučarske popotnike	26
Borut Mencinger	Sezona se premika v jesen	27
Tomaž Vrhovec	Pozimi odprte planinske koče	29
Nuša Podobnik	Pustolovščine v gorah smrti	30
Nada Kostanjevič	Povsod železo in beton	31
Pavle Šegula	XI. srečanje zdravnikov GRS	32
Ivanka Korošec	Vandranje z Levstikom in Martinom	33
Mojca Ipavec	Dober dan, gospod Kugy!	34
Erna Meško	Obisk pod Triglavom	35
Ivanka Korošec	Včasih mora deževati	36
	Srečanja z divjim snežnim možem	38
Franc Bernot	Jesen 1989 na Kredarici	41
	Odmevi	42
	Iz planinske literature	43
	Društvene novice	44
	Zgodba o ljudeh, gorah in breznih	48 a

Slika na naslovn strani: **Na vrhu Šiške Pangme**

Foto: Pavle Kozjek

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelín. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za leto 1990 znaša 126 konvertibilnih dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 18 DEM, polletna 63 din (9 DEM) in jo je treba plačati do 30. junija 1990, celoletno naročnino pa v največ štirih obrokih na začetku vsakega trimesečja. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

ZGODOVINSKA SKUPŠČINA SLOVENSКИH PLANINCEV

PZS PO DESETLETJIH BREZ PREDSEDNIKA

MARJAN RAZTRESEN

Jože Dobnik, eden od treh podpredsednikov Planinske zveze Slovenije v zadnjem dveletnem obdobju po 18. skupščini PZS, je 25. novembra lani na 19. skupščini PZS postal vršilec dolžnosti predsednika slovenske krovne planinske organizacije, kajti v treh krogih rednih volitev se za nobenega od treh predsedniških kandidatov ni odločilo dovolj delegatov planinskih društev. Predsedujoči v slovenski planinski organizaciji bo ostal največ pol leta, kajti v tem času naj bi spremenili nekatera določila statuta PZS, ki so neživljenjska (kar se je na koncu koncev pokazalo že na 18. skupščini PZS), in poslovnik za vodenje skupščine ter natančno pripravili volitve. Gre predvsem za tiste člene statuta, ki govorijo, da mora glasovati za predsedniškega (ali drugega) kandidata, ki naj bi bil izvoljen, najmanj polovica vseh delegatov planinskih društev — in ne samo prisotnih na skupščini, čeprav je na zadnjih skupščinah udeležba komajda tolikšna, da je po veljavnem statutu pol ure po določeni uri kljub skromni udeležbi vendarle mogoče začeti delo in polnopravno sklepati.

Dosedanji predsednik PZS Marjan Oblak je na več sestankih meddruštvenih odbo-

rov in drugih visokih teles PZS grozil, da ne bo začel dela skupščine, če na njej ne bo dovolj delegatov, vendar vse njegove grožnje niso prav nič zalegle. Verifikacijska komisija je 25. novembra v Domu JLA v Ljubljani ugotovila, da so od 178 slovenskih planinskih društev, kolikor jih je včlanjenih v Planinsko zvezo Slovenije, prisotna na skupščini 104 društva (58 odstotkov), izmed 223 delegatov, kolikor naj bi jih bilo ob polni udeležbi, pa 142 ali 64 odstotkov, čeprav bi jih moralo biti 75 odstotkov. Pol ure po napovedanem času se je skupščina vendarle lahko začela, ker je bilo takrat (in tudi že prej) prisotnih več kot polovica vseh izvoljenih delegatov.

ČASTNI LISTINI ČASTNIMA PREDSEDNIKOMA

V uvodnem delu skupščine PZS, ko so delegati in drugi prisotni, med njimi predsednik Republiške konference Socialistične zveze Jože Smole, prvič kot planinsko himno, torej stojé, poslušali pesem Oj, Triglav, moj dom, ki jo je — enako kot še nekaj drugih pesmi — zapel moški pevski zbor Lira iz Kamnika, je predsednik PZS Marjan Oblak proglasil za drugega častnega predsednika PZS Vlasta Kopača ter njemu in prvemu častnemu predsedniku, dr. Mihi Potočniku, izročil častni listini. Zlato značko PZS je podelil ekipi Te-

Scena na skupščini PZS, ki je bila v ljubljanskem Domu JLA

levizije Ljubljana, ki je posnela TV nadaljevanje V hribih se dela dan.

Predsednik delovnega predsedstva na skupščini Jure Mlinar iz PD Nova Gorica ob izvolitvi ni slutil, da bo to eno od njegovih najnapornejših vodenj takšnih sestankov doslej in da se bo zavleklo do popoldanskih ur. Toda ko je skupščino pozdravil Jože Smole, še ni bilo nobenega znaka, da bi se to lahko zgodilo.

Predsednik SZDL Jože Smole, član dveh planinskih društev, Nova Gorica in Viharnik iz Ljubljane, ki zadnje čase ne hodi veliko po gorskih vrhovih, ker mu preveč časa vzame hoja po politiki, kot je dejal, je v začetku svojega nagovora močno polaskal slovenskim planincem: potem ko je citiral napis sredi odra »Slovenske gore — ponos moje dežele«, je dejal, da je slovenska planinska organizacija ponos Slovenije in Jugoslavije, saj igra pomembno vlogo v življenju države. »V SZDL smo prepričani,« je dejal, »da bo PZS še nadalje igrala pomembno vlogo pri iskanju skupnih rešitev predvsem pri reševanju našega okolja.« Dejaj, da PZS ni bila nikoli pod takšnim dežnikom SZDL, ki bi jo kakorkoli utesnjeval, in da »maramo preprečevati poskuse, da bi se PZS razbila v rdeče, zelene in drugače obarvane; mislim, da mora ostati samostojna organizacija, ki se bo odločala za nekatere pobude SZDL in drugih, če se bo strinjala z njimi, pri drugih pa ne bo sodelovala«.

Nekaj podobnega je že pred tem povedal na skupščini predsednik Marjan Oblak: niti Slovensko planinsko društvo niti Planinska zveza Slovenije nista bili nikoli politični organizaciji v boju za oblast. V svojem govoru je seveda predvsem orisal najpomembnejše akcije PZS v minulem mandatnem obdobju in nakazal nekatere možnosti za prihodnje delo slovenske planinske organizacije. Hkrati je na kratko razložil svoje videnje PZS v prihodnjem obdobju do stoletnice planinske organizacije, saj je bil eden od treh kandidatov za bodočega predsednika PZS.

VRHUNSKE ALPINISTIČNE TURE

V razpravi se je po predsednikovem poročilu prvi oglašil eden od treh podpredsednikov PZS in načelnik Komisije za odprave v tuja gorstva Tone Škarja, ki je dopolnil poročilo o dejavnosti te komisije v času od novembra 1987 do novembra 1989. Kot je dejal, je bila osnovna dejavnost KOTG ta čas namenjena organizaciji republiških (in formalno tudi zveznih) alpinističnih odprav, pouku v šoli za gorske vodnike v Nepal, pa tudi organizacijski, materialni in finančni pomoči drugim odpravam, navezam in posameznikom, ki so imeli kvalitetne cilje v neevropskih gorah. Posebej je poudaril, da so se pri odpravah in vzponih trudili obdržati mesto v

svetovnem alpinističnem vrhu, kar jim je z izbiro ciljev in alpinistov ter podporo zasebni pobudi tudi uspelo.

V zadnjih dveh letih so slovenski vrhunski alpinisti zares ambiciozno zastavili in velik del tudi izpeljali svoje načrte. Pozimi 1987/88 sta Tomazin in Kregar iz štiričlanske odprave Staneta Belaka priplezala na himalajski osemtisočak Daulagiri, kar je bil prvi slovenski zimski vzpon na kakšen osemtisočak. Poleti 1988. leta je močna, 12-članska odprava pod vodstvom Tomaža Jamnika poskusila splezati na drugo najvišjo goro svetá, na K-2, vendar je morala zaradi slabega vremena odnehati na višini 8000 metrov. Jeseni leta 1988 je osemčlanska odprava pod vodstvom Romana Robasa odšla na himalajski osemtisočak Čo Oju — in sedem članov odprave je priplezalo na vrh. Lansko pomlad je Tomo Česen čisto sam in v alpskem slogu priplezal na himalajski sedemtisočak Kumbakarno — in to je bil prelomni dogodek v svetovnem alpinizmu, saj do takrat tako težavne smeri na tako visoko goro sam še ni nihče plezal. Lansko pomlad je Viki Grošel, ki se je skupaj s Stipetom Božičem pridružil makedonski odpravi na Everest, priplezal na najvišjo goro sveta in še na sosednji osemtisočak Lotse ter tako uresničil polovico svojega velikega načrta — priplezati na vse osemtisočake na svetu. Štiričlanski odpravi PD Ljubljana Matica in Jezersko ni uspelo priplezati na osemtisočak Nanga Parbat, prav tako ni uspel vzpon na Everest veliki zagrebški odpravi, ki se ji je pridružilo šest slovenskih alpinistov. Desetčlanska odprava na Šišo Pangmo pod vodstvom Toneta Škarje, ki je bila na poti lansko jesen, pa je bila karseda uspešna (o čemer pišemo na drugem mestu v tej številki PV).

namesto komentarja

INFORMACIJSKA DOBA

Samo teoretično bi bilo mogoče, da bi bilo neko društvo (konkretno mislimo planinsko) ustanovljeno, da bi imelo svoje članstvo in da ne bi čisto nič delalo.

Če bi natančno prelistali vse lanske in morda še predlanske številke Planinskega vestnika, bi brez težav ugotovili, da kar številna slovenska planinska društva ves ta čas niso bila niti enkrat niti z besedico omenjena na straneh osrednjega slovenskega planinskega glasila.

Posebne pozornosti je vredno plezanje Frančka Kneza, ki je potegnil dve prvenstveni smeri v Vzhodnem Meruju v indijski Himalaji in prvenstveno smer v Bagiratiju (obe gori sta šesttisočaka). Pomemben je tudi uspeh alpinistov iz Raven na Koroškem, ki so splezali na sedemtisočak Gangapurno, medtem ko alpinistom ljubljanskega Železničarja zaradi slabih vremenskih razmer ni uspel vzpon na himalajski skoraj sedemtisočak Ama Dablam. Zakaj pravzaprav posvečamo toliko prostora temu poročilu, ko pa je bilo na skupščini PZS vendarle več govorjenja o drugih vprašanih planinske organizacije? Preprosto zato, ker gre v teh primerih za svetovne uspehe, po katerih nas, slovenske planince, pozna ves planinski svet.

TOKOVI Z MORJA V GORE

Številni delegati planinskih društev so se na tej skupščini oglasili k razpravi, vsak od njih pa je seveda povedal tisto, kar najbolj žuli njegovo planinsko bazo.

Alojz Jan iz Gorij, čigar društvo prenavlja planinsko kočo Planiko pod Triglavom in je moralo lani plačati ogromno denarja za helikopterske prevoze gradbenega materiala, je predlagal, naj bi pet planinskih postojank okoli Triglava dobilo glede financiranja poseben status, ki bi bil zunaj vseh kategorij.

Danica Zorko, sekretarka Turistične zveze Slovenije, ki združuje 289 turističnih društev in zvez v naši republiki, je poudarila, da se turistične množice vse bolj preusmerjajo z morja v gore, zato se je treba zdaj, pravočasno, odločiti, kako na široko bomo za turizem odprli gorski svet, da nam ne bi bilo treba pozneje popravljati posledic, ki jih prinaša množični turizem.

Marsikdo bi utegnil naprtiti krivdo za to uredniškemu odboru Vestnika, ki da noče objavljati novic nekaterih društev, ker da so premalo zanimive. To seveda ni res, saj se še ni zgodilo, da zadnja leta dobra informacija o društveni dejavnosti na straneh PV ne bi bila objavljena, če je le prišla na uredniško mizo.

Takole bi bilo mogoče reči o tem: Vsako planinsko društvo (ali skoraj vsako) ima svojega propagandista, vo-ljenega planinca, ki naj bi javnost se-znanjal z delovanjem svoje planinske skupine in društva. Če v letu ali dveh iz društva ni prišla v javnost niti ena sama novica o društvenem delovanju, tak propagandist že ne opravlja dobro svojega poslanstva, ker ni verjetno, da društvo ves ta čas ne bi naredilo čisto nič takega, kar bi lahko zanimalo širšo planinsko javnost.

Slavica Tovšak iz Maribora se je zavzela za manj hierarhije v planinski organizaciji, katere organi bi morali delovati bolj elastično in se hitreje prilagajati potrebam.

Tomaž Banovec, novi predsednik Planinske zveze Jugoslavije in predsednik založniško izdajateljskega sveta PZS, je dejal, da se povsod po Jugoslaviji članstvo planinske zveze manjša, v Sloveniji pa se večja. Povedal je, da Planinska založba Slovenije uspešno posluje in ima pred stoletnico slovenske planinske organizacije v načrtu drzen marketinški program. Med drugim je delegatom dejal, da bodo slovenski planinci najverjetneje kmalu dobili drugačne, sodobnejše planinske izkaznice.

Bruno Fras iz mariborskega PD PTT je poudaril, da sedanje jugoslovansko politično stanje praktično prav nič ne vpliva na sodelovanje med prijateljskimi planinci-poštarji in železničarji, ki se že leta dolgo vsako leto srečujejo na vsejugoslovanskih planinskih zborih. Mitingarjem, ki so se tedaj napovedovali v Ljubljani, pa je svetloval kot kraj zborovanja Mirno goro, če bi bili preveč razgreti nemara Mrzlico, v skrajnem primeru pa Hudo luknjo...

Franc Svetina se je zavzel za to, naj bi najprej uredili planinske postojanke, ki jih že imamo, in se šele potem lotili zidave novih, ko bi bili za to finančno primernejši časi. Po njegovem mnenju tudi še nismo dovolj zreli za to, da bi v planinskih kočah popolnoma odpravili posteljnino in da bi zahtevali od vsakogar, naj prinese s seboj lastno platneno spalno vrečo. Odločno pa je zagovarjal mnenje, naj bi vsakdo z gorá odnesel v dolino odpadke, ki jih je mogoče odnesti, prispevek za visokogorske postojanke pa naj bi šel iz planinske članarine in ne od alkoholnih pijač, ker bi

Funkcije niti v planinski organizaciji niso več častne, ampak največji del delovne; vsakdo jih lahko sprejme ali odkloni. Če kdo takšno funkcijo še vedno smatra za častno, bi mu jo bilo treba vzeti in na to mesto postaviti človeka, ki bi bil pripravljen delati za svojo amatersko dejavnost, za katero se je pač čisto sam in prostovoljno odločil.

Sicer pa smo prepričani, da propagandisti vseh slovenskih planinskih društev ne berejo niti Obvestil niti Planinskega vestnika in da tako do njih ne bo prišla niti tale kritika.

To bi jim lahko povedali bralci Planinskega vestnika na kakšnem od planinskih sestankov: na koncu koncev naj bi se tudi mi vključili v informacijsko dobo, da ne bomo ostali zunaj.

M. R.

Prva vrsta na skupščini PZS: (od leve proti desni) Vlasto Kopač, Gregor Klančnik, Jože Smole, Miha Potočnik, Ivo Zorčič

Foto: Janez Zrnec

tudi tako lahko vplivali na porabo alkohola v gorah.

Aleksander Čičerov je delegate seznanil z odločitvijo ljubljanske televizije, da bo od 20. decembra dalje objavljala na malih zaslonih med drugim planinske novice, kar naj bi planinska društva izkoriščala za informiranje planincev o odprtih in zaprtih planinskih kočah in svojih prireditvah.

KJE BO SEDEŽ PZJ?

Vlado Mihajlovič, predsednik Planinske zveze Hrvaške, je ob pozdravu slovenskim planincem poudaril, da prihajajo takšni časi, ko bo tudi planinsko povezovanje še potrebnejše, kot je bilo doslej. Hkrati se je zavzel za planinsko pot Alpe-Jadran in za »modro transverzalo« po vrhovih jadranskih otokov, po katerih že obstajajo nekakšne vezne poti.

Tomaž Vrhovec iz Komisije za vzgojo in izobraževanje PZS je v imenu »svoje« komisije predlagal, naj bi bili nekateri od programov PZS sprejeti v učne programe osnovnih in srednjih šol, pri čemer naj bi bila dva športna dneva v vsakem šolskem letu planinska, a ne le kar zadeva cilj, ampak tudi, kar zadeva vsestranske priprave. Predlagal je tudi, naj bi imeli vsi člani mednarodne planinske organizacije UIAA pri nas enake popuste, kot jih imajo domači planinci, ker lahko tako pričakujemo tudi mi v tujini popuste, kakršne imajo tamkajšnji planinci. To bi bil eden od ko-

rakov, da se naša planinska organizacija zelo konkretno vključi v Evropo.

Tomaž Vilenpart je omenil, da v PZS manjka telo, ki bi organiziralo vse alpinistične dejavnosti. Poudaril je, da bi moral biti alpinizem glede na dosežke v Sloveniji prednostna športna panoga.

Karlo Kocjančič iz Kopra je menil, da bi morala PZS posvetiti bistveno večjo pozornost zamejskim planinskim društvom, saj na primer niti Koprčani ne vedo natančno, ali v Čedadu SPD še deluje in kaj je s slovenskimi planinci v Reziji, do katerih bi morali najti pot. Povedal je, kako so bili slovenski planinci vzhiceni, ko so na neki gori v okolici Banffa našli z rdečo barvo v slovenščini napisano »To je naša gora« — sredi daljne Kanade. Zavzel se je tudi za še boljše sodelovanje z istrskimi planinskimi društvi.

Gregor Klančnik je menil, da bi morala PZS dati pobudo za to, da postane športnik leta 1989 alpinist Tomo Česen in da bi tudi za slovenski alpinizem začeli nabalno akcijo »Podarim-dobim«, saj je to elitni slovenski šport. Nasprotoval pa je predlogu, da bi sedež Planinske zveze Jugoslavije poskušali prenesti v Ljubljano. — Tomaž Banovec mu je odgovoril, da nimajo tega namena, ker bi bilo to med drugim tudi politično nesmotno, da pa bo treba najti sponzorja, ki bi bil pripravljen plačati 3000 švicarskih frankov za članarino PZS v UIAA.

Lojze Anzelc iz Zasavja je posredoval skupščini pobudo svoje planinske baze, naj bi sredstva za visokogorske postojanke zbirali odslej z bistveno višjo članarino, ne pa največji del s prodajo alkoholnih pijač.

BALKANIZACIJA GORA

Gregor Rupnik iz Bovca je menil, da slovenski planinci nujno potrebujemo vzgojno izobraževalni planinski center, čigar gradnja naj bi bila ena od pomembnih nalog novega vodstva slovenske planinske organizacije. Pojasnil je, da slovenska planinska skupina v Reziji zelo uspešno deluje in med drugim sodeluje z bovškimi planinci tudi na skupnih planinskih pohodih.

Ivko Bergant iz Trziča je prepričan: gorje tistim planinskim društvom, ki so dejavna na najrazličnejših področjih in ki imajo vrhunske alpiniste, gorske reševalce, planinske kočje in planinska pota! Vse to morajo največji del financirati sama. Zavzel se je za to, naj bi vsaj nekatere vrhunske dejavnosti PZS financirali iz centralnega vira. Izrazil je dvom o predlogu, naj bi v planinskih kočah prepovedali kajenje, saj je kakšnih 40 odstotkov obiskovalcev kadičev in je torej tak predlog neživiljski.

Daniilo Škerbinek je dejal, da bi morali tistemu, ki ga izvolimo na katerokoli funkcijo, vsi planinci-volilci potem tudi pomagati, da bi svoje zamisli lahko izpeljal. Ponovno je apeliral na obiskovalce gor, naj se na vrhovih ali v kočah vpisujejo v vpisne knjige, kar ob morebitni nesreči bistveno olajša delo gorskih reševalcev. Miro Marušič iz PD TAM v Mariboru je menil, naj bi tečaje tako za mladinske kot za planinske vodnike organizirali po regijah, kar bi bilo bistveno ceneje, kot če jih organizirajo za celotno Slovenijo.

Ciril Meško iz Ormoža je prepričan, da bi morala PZS posredovati pri slovenskem izvršnem svetu, naj od italijanske vlade najodločneje zahteva, da Italijani nehajo onesnaževati našo reko Koritnico. Dejal je tudi, da bi bilo treba kočjo na Mangrskem sedlu odstraniti, ker se podira, da bi bilo treba sproti vzdrževati označene planinske poti in o opuščeni obvestiti planinsko javnost, od oskrbnikov planinskih koč pa zahtevati, da v postojankah uveljavljajo planinski režim.

Janez Bizjak, uslužbenec Zavoda Triglavski narodni park in hkrati član Gospodarske komisije PZS, je poudaril, da se moramo kar se da potrditi, da naše gore ne bi iz ponosa postale sramota naše domovine, kajti na tem področju se močno balkaniziramo (kar je v svetovni terminologiji že izraz za nemarnost, umazanijo in še kaj podobnega z negativnim predznakom; op. ur.). Medtem ko imajo v drugih alpskih državah na kupe konkretnih predlogov in akcij, pri nas nimamo kaj pokazati. Kot je dejal, bo pitna voda kapital 21. stoletja, ki ga mi že zdaj izgubljam. Nasploh se po Bizjakovem prepričanju obnašamo do svojega gorskega sveta, kot da ne bi bil naš in kot da tukaj ne bi bili doma.

Tone Škarja je prepričan, da si gorskega sveta ne bi smeli prilagajati po trenutnih željah in potrebah, ampak bi morali delovati tako, da bo prav za večino in predvsem za prihodnost. Prepričan je, da ne bi smeli zidati novih planinskih koč, kot seveda ne bomo gradili otokov na morju, da bi ljudje lahko plavali z enega na drugega.

TRIJE VOLILNI KROGI

Potem ko sta Tone Stroj in Andrej Brvar, predsedniška kandidata, še dodatno osvetlila svoj volilni program, kar je Marjan Oblak kot tretji kandidat odklonil, češ da je že vse povedal v uvodnem nagovoru, in ko je načelnik komisije za kadre pri PZS Bojan Žlender natančno razložil volilni postopek, je skupščina PZS točno opoldne tistega 25. novembra lani razrešila dotedanje vodstvo PZS.

Glede na število planinskega članstva bi moralo skupščini prisostvovati 223 delegatov, po statutu PZS pa bi moral eden od treh kandidatov dobiti več kot polovico vseh glasov, se pravi najmanj 112, če naj bi postal novi predsednik PZS. Če se to ne bi zgodilo, bi kandidat z najmanj glasovi v prvem krogu volitev odpadel in za predsedniško mesto bi se potegovala le še dva, od katerih bi moral eden dobiti spet najmanj 112 glasov, če naj bi bil izvoljen. Če jih nobeden od obeh ne bi dobil toliko, bi kandidat z manj glasovi spet odpadel in v volilni igri bi ostal le še kandidat z več glasovi, o katerem bi se delegati odločali v tretjem krogu volitev, ko bi moral edini kandidat spet dobiti najmanj 112 glasov, če naj bi bil izvoljen za predsednika.

Šele ko bi bil izvoljen predsednik, bi delegati na skupščini volili ožje vodstvo planinske organizacije, kajti več organov PZS se je pred tem opredelilo za to, naj bi si vsak od predsedniških kandidatov lahko sam izbral svoje najožje sodelavce.

Da ne bi prišlo do kakšnih zapletov ali vsaj do govoric, pa čeprav neutemeljenih, je vsak od delegatov in drugih volilnih upravičencev dobil tik pred vsakim krogom volitev volilni listič, na katerem je obkrožil »svojega« predsednika, član delovne skupnosti PZS Danilo Sbrizaj pa je skrbno obkrožil ime vsakogar, ki mu je dal volilni listek.

Vendar je že od vsega začetka kazalo, da bi se te volitve utegnile zaplesti, kajti ob začetku skupščine je bilo v dvorani komaj 142 delegatov, kar pomeni, da bi morali skoraj vsi glasovati za enega kandidata, če naj bi postal novi predsednik PZS.

Že v prvem krogu volitev je odpadel iz nadaljnega volilnega boja dosedanji predsednik PZS Marjan Oblak, ki je dobil 21 glasov. Tone Stroj in jih je dobil 40, Andrej

Brvar pa 79, kajti glasovalo je le 140 delegatov.

V drugem krogu je na volitvah sodelovalo le še 135 volilcev, od katerih se jih je 43 odločilo za Toneta Strojina, 90 pa za Andreja Brvarja, medtem ko sta bila dva glasova neveljavna.

V tretjem krogu je glasovalo le še 132 volilcev, ki so prisodili zdaj še edinemu kandidatu Andreju Brvarju 106 glasov, medtem ko je bilo 26 neveljavnih.

Zbrani planinci so se ob razglasitvi tega rezultata znašli v zares karseda kočljivi situaciji: po določitih skupščinskega poslovnika in statuta PZS naj bi skupščina določila za vršilca dolžnosti predsednika enega od dotedanjih podpredsednikov, ki naj bi po šestih mesecih sklical izredno skupščino PZS, na kateri bi spet volili novo vodstvo. Čeprav so delegati to tudi že prej vedeli, so se menda šele tisti trenutke tega prav zavedli: čez pol leta, ko bi se že začnjala nova planinska sezona, bi morala njihova društva spet seči v žep in odšteti potne stroške za svoje delegate. Takrat je bilo verjetno marsikomu že žal, da ni popustil ob večinskem mnenju in glasoval za delegata večine. Toda bilo je prepozno.

Začelo se je gašenje požara in reševanje tistega, kar bi bilo še mogoče rešiti.

JOŽE DOBNIK — V. D. PREDSEDNIK

Častni predsednik PZS dr. Miha Potočnik je predlagal, naj bi delegati takoj glasovali za spremembo 49. člena poslovnika o delu skupščine PZS, ki naj bi se glasil tako, da bi delegati z javnim glasovanjem odločali o novem predsedniku, ki bi moral dobiti več kot polovico glasov prisotnih delegatov, da bi bil izvoljen, to pa bi že pomenilo, da je novi predsednik PZS Andrej Brvar. Tudi dotedanji podpredsednik PZS Jože Dobnik je predlagal, naj bi delegati takoj spremenili 59. člen statuta PZS, ki naj bi odslej določal, da odločajo o predsedniku le glasovi na skupščini prisotnih delegatov, saj se je tudi že na prejšnji skupščini PZS pokazalo, da je ta statutarni člen neživljenjski. S ploskanjem je bil sprejet njegov predlog, naj bi odslej na volitvah odločali le prisotni delegati in ne več vsi delegati planinskih društev. Enako je bil z odobravanjem sprejet tudi enak predlog Tomaža Banovca, »saj je v drugih okoljih 85 odstotkov glasov prisotnih delegatov za enega kandidata že izredno lep uspeh«. Te predloge je podprl tudi Bine Vengust, ki je poleg vsega drugega dejal tudi to, da ima mlajši kandidat (se pravi Andrej Brvar) nedvomno prednost, saj bi se kot še nepreizkušen v teh strukturah nedvomno želel izkazati in dokazati. Marsikateri glas v dvorani je bil za tak predlog — kot je

bilo slišati, velik del tudi zato, da ne bi bilo treba sklicevati izredne skupščine, kar bi bilo povezano s stroški.

Temu pa je odločno nasprotoval Andrej Brvar, ker bi mu pozneje lahko kdo očital, da so volilni postopek prirojevali njemu, da so prirojevali pravila igre za nazaj in bi iz moralnega zmagovalca na volitvah že naslednji trenutek postal poraženec. Seveda je treba razumeti takšno njegovo odločitev.

Predlagal pa je, naj bi ustrezne člene statuta in pravilnika takoj spremenili tako, da je treba izredno skupščino sklicati najpozneje v šestih mesecih, kar so delegati potrdili, enako kot so soglašali s tem, da spremenijo člene statuta in pravilnika, ki naj določajo, da volijo samo prisotni delegati.

Komisija za kadre je skupaj z volilno komisijo nato predlagala, naj bi bil do izredne skupščine PZS vršilec dolžnosti predsednika slovenske planinske organizacije dotedanji podpredsednik Jože Dobnik, ki je to funkcijo sprva odklonil, potem pa jo sprejel pod pogojem, da vsi organi PZS iz dotedanjega mandatnega obdobja ostanejo nespremenjeni in mu pomagajo voditi PZS do izredne skupščine, ki naj bi bila že čez nekaj mesecev. Tako bosta še nekaj mesecev ostala podpredsednika PZS dr. Tone Strojina in Tone Škarja, predsednik izvršnega odbora PZS pa Jože Stanonik.

Malo pred četrto uro popoldne so se utrujeni delegati in drugi prisotni razšli.

Isti večer pa je bil na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani kljub temu planinski ples.

Vrhunske odprave v najvišje gore

Vrhunski slovenski alpinisti se nameravajo letos in prihodnje leto lotiti nekaterih visokih gor in sten. Predstavljamo ta slovenski alpinistični nacionalni program.

Že letošnjo pomlad namerava Tomo Česen sam preplezati zahodno steno Anapurne I (8091 m) in Lotseja (8516 m). Predstavniki PZS so že dosegli, da bodo Nepalci dali za oba vzpona dovoljenje vnaprej (kar sicer ni običajno) in takso za vzpona zaračunali le tedaj, če bodo vremenske razmere omogočale plezanje.

Letošnjo jesen bo pod Everestom večnacionalna odprava Alpe-Jadran, ki jo bo vodil Tomaž Jamnik iz Kranja, njegov pomočnik pa bo Dušan Jelinčič iz Trsta. Prvotno so Nepalci dovolili le vzpon po jugoslovanski smeri po Zahodnem grebenu, kar bi dalo tej od-

ODLOČAJO NAJ PRISOTNI DELEGATI

JOŽE DOBNIK

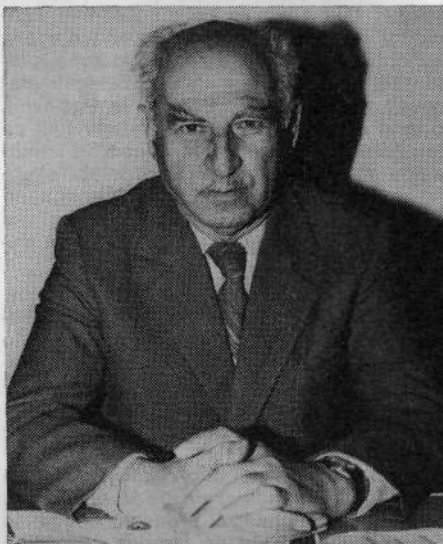
V ponedeljek po 19. redni skupščini PZS me je iz Maribora poklical prijatelj Martin. Ni vedel, ali bi mi k izvolitvi za predsedujočega čestital ali izrekel sožalje. Na radiu, televiziji in v časopisih je slišal in čital o žalostnem koncu naše skupščine. Pa mi je kar hitro ponudil primerjavo z referendumom v Mariboru, ko so občani odločali o bodoči (ali bodočih) občini. Rekel je: »Odločili so tisti, ki niso prišli na volišča!« Misli je seveda na obe primestni občini Pesnica in Ruše, ko občani niso izglasovali združitve z Mariborom, pa tudi samostojnih občin ne. Kar dobra primerjava: prepričan sem, da so tudi na 19. skupščini vplivala na izid volitev tista društva, ki niso poslala svojih delegatov. Na skupščino niso prišli delegati iz 73 ali 41 odstotkov planinskih društev, poleg teh pa še nekaj delegatov planinskih društev, ki imajo glede na število članstva več delegatov. Na skupščini je sodelovalo 142 delegatov, manjkalo pa jih je 81.

Kaj je vzrok za tako veliko nezanimanje planinskih društev za skupščino svoje zveze, ki ni neka odtujena organizacija, temveč zveza, v kateri se planinska društva dogovarjajo za temeljne usmeritve planinske in alpinistične dejavnosti v Sloveniji in za naloge, ki jih zaradi smotnosti in gospodarnosti prenašajo na Planinsko zvezo

pravi seveda najmanj možnosti za uspeh, vendar je T. Jamnik te dni v Katmanduju dosegel, da so dovolili plezanje po ameriški smeri iz leta 1963. Pomladi leta 1991 ima Komisija za odprave v tuja gorstva pri PZS v načrtu vzpon na glavni (8586 m), srednji (8482 m) in južni vrh (8476 m) Kangčendzenge, na zadnjega od teh po še nepreplezanem 3000 metrov visokem južnem razu.

Poleti leta 1992 pa bodo Slovenci spet poskusili plezati na K-2, saj jim predlanskim ni uspel vzpon na vrh. Upajo, da jim bodo takrat vremenske razmere bolj naklonjene.

Poleg tega bo KOTG podprla tudi druge kvalitetne odprave, naveze in posameznike, ki bodo imeli za cilj vzpone vrhunske kakovosti. Med drugim bo podprla tudi akcijo »Viki Grošelj 8000 plus«, v kateri namerava naš alpinist splezati na vse osem tisočake.

Predsedujoči PZS Jože Dobnik

Slovenije? Vzroke bo Glavni odbor PZS skušal poiskati na prvi seji; menim, da jih lahko najdemo na vseh ravneh naše organiziranosti: pri mnogih planinskih društvih, pri nekaterih meddruštvenih odborih, pa tudi v Planinski zvezi Slovenije. Med vzroke bi lahko prišteli tudi splošno pasivnost in nezainteresiranost velikega števila občanov za vse, kar se dogaja zunaj njihovega osebnega interesa ter tudi družbene in zlasti gospodarske probleme, ki vplivajo na razpoloženje in življenjsko raven prebivalstva. Slednje, mislim, da ni poglobitni vzrok, saj je udeležba na skupščinah PZS slaba že deset ali morda celo še več let.

Novinarji, ki so o skupščini PZS poročali v radijskih in televizijskih poročilih ter v časniku Dnevnik, so menili, da predsednik ni bil izvoljen »zaradi zapletov s Statutom«. Mariborski Večer pa je poročal, da »nihče od predlaganih treh kandidatov ni dobil dvotretjinske večine glasov vseh delegatov«.

Volitve predsednika se niso zapletle zaradi veljavnih statutarjih določil, temveč zaradi premajhnega števila glasov. Glavni krivec so društva, ki na skupščino niso poslala delegatov. Za izvolitev predsednika PZS je v tretjem krogu manjkalo le šest glasov; prepričan sem, da bi kandidat, ki je ostal v tretjem krogu, dobil potrebno število glasov, če bi bil na skupščini vsaj del manjkajočih delegatov, naj-

brže pa bi volitve sklenili že v drugem krogu.

Do zapleta pri volitvah je prišlo šele potem, ko ni bil izvoljen predsednik PZS. V statutu PZS ni določeno, kako ravnati v takem primeru; se pač vidi, da je bil pisan in sprejet takrat, ko je za predsednika kandidiral le en kandidat, ko je bila njegova kandidatura usklajena znotraj in zunaj planinske organizacije in ko so delegati glasovali z dvigom rok. Pač pa je Poslovnik o delu skupščine predvidel rešitev tudi za tak primer: če ni izvoljen noben od kandidatov za predsednika PZS, določi skupščina kot predsedujočega PZS enega od podpredsednikov PZS, prav tako pa vse druge organe, ki so nujno potrebni za delovanje PZS.

Zapletlo se je pravzaprav iz dveh razlogov. Prvič zato, ker je vsak kandidat za predsednika predvidel svojo kandidatno listo sodelavcev oziroma najodgovornejših kadrov, s katerimi bi uresničil svoj program. Drugič, ker Odbor za kadrovska vprašanja, ki je skupaj s kandidati za predsednika PZS pripravil volitve novih organov, ni predvidel možnosti, da noben predsedniški kandidat ne bo izvoljen in ni pripravil predloga za predsedujočega in druge organe, ki bi do izredne skupščine vodili delo PZS. Kandidacijska komisija, ki jo je izvolila skupščina, pa brez poprejšnjega pogovora s kandidati tudi ni mogla predlagati v sprejem nobenega od treh različnih predlogov kandidatov, s katerimi so se dogovorili za sodelovanje predsedniški kandidati. Kandidacijska komisija je zaplet razrešila tako, da je skupščini predlagala za predsedujočega PZS enega od prejšnjih podpredsednikov in podaljšanje mandata vsem »starim« organom. Delegati so predlog z javnim glasovanjem potrdili in s tem »rešili« skupščino in Planinsko zvezo pred nadaljnjimi težavami.

Zakaj pišem o teh vprašanjih? Predvsem zato, da bi se nekaj naučili vsi: organi

PZS, meddruštveni odbori in planinska društva. Do takih in podobnih zapletov pri volitvah lahko pride povsod, tudi pri volitvah v komisije in odbore. Prav je, da smo tudi v planinski organizaciji prešli od zaprtih na odprte kandidatne liste, prav je, da se s kandidati odločamo tudi za njihove programe, prav je, da se odločamo za tajne volitve, skratka, prav je, da je dih demokratične pomladi zavel tudi v planinski organizaciji. Zato uskladimo naše statute, pravila in poslovnike z današnjim življenjem; naj ne bodo zavora, temveč spodbuda za vse, kar je napredno in kar zagotavlja demokratične odnose v planinski organizaciji.

Pomemben korak je bil napravljen že na 19. skupščini, ko je sprejela statutarni sklep, s katerim je spremenila dotedanje določilo Statuta PZS, po katerem skupščina odloča z večino glasov **vseh** delegatov, z novim besedilom, da odloča z večino glasov **prisotnih** delegatov. Že na prejšnjih skupščinah se je dogajalo, da so bile na robu sklepčnosti, težave pa so se stopnjevale pri tajnih volitvah z več kandidati. Vprašljiv bi bil tudi izid odločanja na izredni skupščini.

Vsako planinsko društvo ima možnost, da sodeluje na skupščini PZS in sodeluje pri sprejemanju sklepov; če te možnosti ne izrabi, tudi ni razloga, da bi njihove nena- vzoče delegate skupščina upoštevala pri sprejemanju sklepov in tudi pri volitvah novih organov. Odločajo naj tista planinska društva, ki so za skupno delo naše planinske organizacije zainteresirana in pošiljajo svoje delegate v skupščino in druge organe Planinske zveze Slovenije.

Naj bodo zapisane besede in misli spodbuda za razmišljanje. Napisal sem jih z iskreno željo, ker želim dobro naši planinski organizaciji in ker želim, da bi se organizacijsko trdno pripravila na bližajočo se stoletnico Slovenskega planinskega društva.

Glavni odbor Planinske zveze Slovenije je na seji 23. decembra 1989 po dolgotrajni razpravi določil planinsko članarino za leto 1990. Članska članarina PZS za letošnje leto znaša dinarsko protivrednost 6 DEM (ali zdaj 42 konvertibilnih dinarjev), mladinska članarina dinarsko protivrednost 3 DEM (21 dinarjev) in pionirska članarina dinarsko protivrednost 2 DEM (14 dinarjev). Od te vsote bo polovica prispevek za PZS.

Prvotni predlog za letošnjo članarino PZS je predvideval višje zneske: za član 8, mladince 4 in pionirje 2 DEM (oziroma dinarsko protivrednost za to

vsoto). Večina planinskih društev je vendarle menila, da marsikdo tako visoke članarine ne bi zmoget, pa so zato obveljali predlogi za nižjo članarino.

Naročnina na Planinski vestnik bo letos dinarska protivrednost za 18 DEM (126 konvertibilnih dinarjev), ki jo je mogoče poravnati v največ štirih obrokih na začetku vsakega trimesečja. Ta naročnina bo veljala do 30. junija 1990, ko jo bo treba (če jo bo treba) revalorizirati glede na nov devizni tečaj (če se bo spremenil). Vsekakor pa ostane cena za številko PV dinarska protivrednost 1,50 DEM, kar je v primerjavi s cenami slovenskih revij zelo solidna cena.

ŠIŠA PANGMA 1989

BLISKOVITI VZPONI V DEVIŠKIH SMEREH

TONE ŠKARJA

Najlepša in najtežja stran gore je jugo-zahodna stena. Sicer so prvo smer v njej že leta 1982 preplezali Britanci, a osrednji steber levo od nje se konča prav na vrhu in kaj lepšega v Šiši ni mogoče preplezati. Levo od njega je še en ozebnik, podoben angleškemu, ki pripelje v škrbino med zahodnim in glavnim vrhom. Ti dve smeri smo se namenili preplezati alpsko. Približno tam, kjer so Angleži sestopili nazaj na to stran, bi postavili kakšen vmesni tabor. Omogočili bi varen sestop plezalcem iz prejšnjih dveh smeri, hkrati pa bi po tej smeri dosegel vrh Grošelja (*8000 + «), pa morda snemalec in še vsak drug, ki bi hotel in mogel. Za prenos opreme za to smer smo nameravali uporabiti celo kakega nepalskega šerpo, vendar so Kitajci postavili tako visoko ceno, da smo vzeli s seboj le sirdarja, ki je znal tibetansko, in kuharja. Prav zaradi denarja so moštvo odprave sestavljali sami izkušeni himalajci, vajeni samostojnega dela in z doseženo višino nad 8000 m. Leta 1986 sva si z Andrejem Štremfeljem ogledala Šišo Pangmo in ugotovila, da je z jugozahoda mogoče priti do vznožja brez posebnih ledeniških težav in nevarnosti — skoraj po suhem.

SKOZI NEPAL V TIBET

V začetku septembra smo v Katmandu poslali tovor opreme, zdravil in športne hrane in takoj nato sta odpotovala še Grošelj in Štremfelj. Kargo je zamujal, ker so bile zaradi indijske gospodarske blokade Nepala — skoraj vse mejne prehode so jim zaprli — letalske prevozne zmogljivosti nezadostne. Tovor je moral potem v zaplombiranem tovornjaku naravnost na kitajsko mejo kot tranzit in smo ga šele tam lahko odprli.

V Katmanduju smo bili teden dni. Nakupili smo hrano, popravili šotore, doplačali Kitajcem za dva šerpa, dobili končno vize in se 29. septembra s preobremenjenim avtobusom odpeljali proti meji. Ves čas je bilo vreme slabo, zadnja dva dni je deževalo brez prestanka, med vožnjo pa lilo kot iz škafe, zaradi česar je bilo potovanje zamudno in nevarno. Cesto so razdirali zemeljski plazovi, cela pobočja so mezela v sotesko, po globokem blatu smo morali rinuti vozilo v breg. Temeljito smo se namočili. Od Kodarija do Zangmuja so tovore znosili nosači. — Kitajski cariniki so nam zaplenili vse sadje, ker ga je prepovedano uvažati. Šlo pa jim je le za sadje — vzeli so ga brez zapisnika —

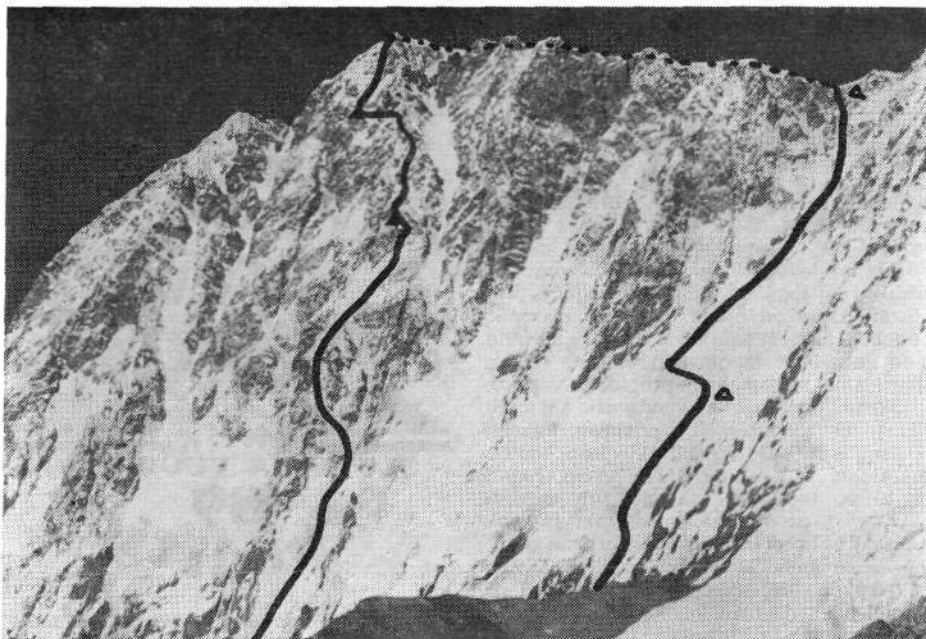

kajti zelenjavo so nam pustili, čeprav zanjo veljajo enaki predpisi. Krivi smo bili sami, saj smo ga vpricho njih jedli, ne da bi ga ponudili še njim...

Nad Zangmujem smo naložili tovornjak, ki je odpeljal v 33 km oddaljeni Njalam, nas pa je v dveh vožnjah tja spravil džip. Obe vozili sta kitajska spremljevalca pripeljala iz 727 km oddaljene Lase in tja sta se potem tudi vrnila. Že v tem podatku se da zaslutiti, zakaj so odprave na kitajsko stran Himalaje tako drage. Zvezni oficir je bil Kitajec Zhu Feng, prevajalec pa Nima, Tibetanec iz plemena Kampa, oba stara 22 let in oba iz Lase. Zhu Feng je znal kitajsko in angleško, Nima pa tibetansko in kitajsko. Na srečo je naš sirdar Pemba Norbu govoril tudi tibetansko in angleško, da smo se z domačini lahko pogovorili tudi brez kitajskega ovinka.

IZ NJALAMA PROTI BAZI

Njalam — pol tibetansko in pol kitajsko mestece — leži na robu, kjer ploske doline dokončno strmoglavijo v globoko sotesko in skozi Himalajo v Nepal. Višina 3750 metrov in mraz sta prinesla prvi prehlad vsakemu, ki se ni takoj toplo oblekel. Tovore smo zložili zunaj kraja, jih prepakirali na 30 kg in 3. oktobra z 39 jaki in 12 gonjači pričeli pohod. Spremljevalca sta po krajšem oklevanju ostala v dolini, a obljubila, da nas bosta prišla pogledat. Pot sva z Andrejem poznala že z izvidnice, zato Tibetanci niso mogli po svoje krajšati etap. Sicer so pa delo vzeli vestno in tovore skrbno privezali na živali, tako da ni bilo izgub in zastojev. Pri izvidnici smo imeli nesposobnega vodnika in močnega jaka, ki se je drugi dan uprl, stresel

Na levi Slovenski steber, ki sta ga splezala Štremfelj in Kozjek, na desni smer, po kateri sta priplezala na vrh Šiše Pangme Bence in Grošelj

tovore v vodo in oddirjal nazaj na pašo. Tovore smo potem nosili sami, kakih 40 kg vsak.

Vendar je »sovražnik« zvit in vedno prisoten, kot vemo. Tokrat je udaril tretji dan pohoda. Odpravljali smo se iz tabora, kjer izpod vzhodne stene priteče manjša reka, naša pot pa je vodila po plitvi dolini vzporedno z robom morene proti severozahodu. Fantje so šli naprej poiskat najugodnejše mesto za tabor: ustavili naj bi se tam, kjer so Angleži imeli bazo, vendar bi mi z jakimi šli še dan dlje.

Sam vedno zapustim tabor zadnji in samo če je res vse O. K., že nekje sredi odhajajočih nosačev. Tokrat pa sem odšel že pred prvimi, saj tako ni bilo kje zgrešiti: cilj je bil »british camp«, tovorov in jakov je bilo vse dni enako, srečali pa itak nismo nikogar; tod nihče ne hodi in niti jakov ne pasejo. A nekaj ur kasneje sem z visokega pomola zamen gledal v prazno dolino; celo naprej dol sem upiral daljnogled, če bi Tibetanci morda pobegnili nazaj. Nič! Potem me je prešinilo, da je naš »british camp« iz leta 1982, da pa so Britanci taborili leta 1987 pod vzhodno steno, ko so jo poskusili preplezati in da imajo ta »british camp« domačini gotovo bolj v spominu kot prvega. Pustil sem nahrbtnik, dirjal dobro uro daleč do roba rečne doline, videl nikogar, a bilo je jasno, da so odšli že naprej. Dirjal sem nazaj gor in še naprej do prvih naših, ki so se potem »štetefno« obvestili o napaki.

Zvečer je namreč v Himalaji romantike konec — potrebuješ večerjo, spalno vrečo in šotor.

Ob desetih zvečer smo zadnji prišli v tabor pod vzhodno steno. Ker je daleč, so Tibetanci hiteli na vso moč, zato mi jih tudi ni uspelo prestreči. Krivi so se čutili oni, celo Pemba je bil videti kot zaloteni krivec, zato sem — pravi krivec — lahko bolj stoično prenesel svoj sram.

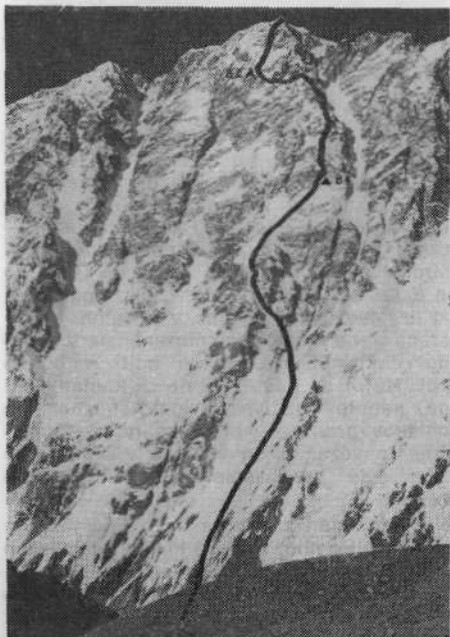
Skoraj preveč stoično, saj je Viki podvomil, če vem, kdo je kriv.

Blagor mu, ki so ga same vrline!

BAZA

Z ovinkom pod vzhodno steno smo izgubili en dan časa in 250 dolarjev denarja. Sicer pa nam je šlo vreme na roko: vsak dan je bil lepši. Prvi zares lep dan — 7. oktobra — smo postavili bazo. Celo napake so se obrnile nam v prid in dan zamude se je spremenil v dan uspešne aklimatizacije.

Bazni tabor smo postavili na travnati terasi 5300 metrov visoko tik nad lepim jezerom ob potočku, kjer smo imeli ves čas dobro vodo. Tu so imeli Angleži že pomožno bazo — mimo njihove glavne smo šli že prejšnji dan — in tu sva z Andrejem taborila na izvidnici. Nad bazo je bilo še eno jezero, manjše, globlje in bolj modro od spodnjega, nato pa so bili že prvi jeziki ledenika, ki se je nabiral pod Ledenim zobom, kot so oster 6200 metrov visok vrh imenovali Angleži. Čas jih je priganjal in nanj niso več mogli, kot na Njanang Ri tudi ne. Ice tooth po angleško, po tibetansko Kang Ri — in nanj sva

Slovenski steber Šiše Pangme: v treh dneh sta ga zmogla Pavle Kozjek in Andrej Štremfelj

takrat z Andrejem tudi splezala. »Tak lep prvi vzpon, vidva pa čisto tiho!« je sodil Viki. Že, a vzpon sva opravila na črno in ga ni bilo pametno obešati na zvon. Sicer pa Viki prerokuje, da bomo na Šišo priplezali 20. oktobra.

Naslednji dan gremo vsi na ogleda proti gori. Najti moramo najboljšo pot in prostor za pomožno bazo pod steno. Od tam bi potem vsaka naveza plezala po svoje. (Naveze smo najprej hoteli določiti že doma, a je obveljal predlog, da se bomo lažje dogovorili tu.) Šli smo po različnih smereh. Najkrajša je bila tista čez ledenik pod Njanang Rijem, čeprav ne najbolj prijetna. Dokler je bil na ledu sneg, je še šlo, po golem ledu pa je drselo. Vendar se nikjer ni dalo ogniti izgubi višine. Možnosti pa je bilo toliko, da smo do konca odprave iskali najboljšo. Razdalja je bila velika, večja kot sva takrat presojala z Andrejem.

Vse območje med Šišo Pangmo in ledenikom Njanang Phu je velika polica, zadnji ostanek tibetanskega platoja na tej strani gore, ki so ga ledeniki sicer razbrazdali, niso ga pa mogli odnesti. Grebeni Džugala in Langtanga na jugu prestrežejo večino padavin, zato je snega in nato ledu premalo, da bi mogel urezati tako globoke doline kot drugod na južni strani Himalaje. Rjava kamnita puščava, posejana z belimi kosi kremena in majhnimi zelenimi jezerci, je mnogo starejša od ostrih grebenov nad njo.

Greben, ki se vleče izpod Pungpa Rija,

Šišinega predvrha, smo dosegli na različnih višinah od 5700 do 5900 metrov. Načrti za naslednje dni so se izkristalizirali.

AKLIMATIZACIJA NA NJANANG RI

Po dnevu počitka se 10. oktobra Belak, Bence, Kozjek in Štremfelj odpravijo proti Njanang Rijju: do srede ledenika, potem pa na skalnat rogelj v vznožju gore. Naslednji dan po pobočju dosežejo škrbino v grebenu in postavijo dva šotorčka.

Njanang Ri (7071 m) je zadnji visok vrh v vzhodnem grebenu Šiše Pangme, ki se takoj za njim strmo spusti do Ledenege zoba in še nižjih okoliških vrhov. Severovzhodna stena je sploh povsem navpična, nadnjo pa vise ogromne opasti z grebena Njanang Rija. Zato so morali naši plezati nekoliko pod grebenko rezjo po sipkem snegu, ki so ga prekinjale skalne plati. Še isti dan, ko so dosegli vrh (12. 10.), so se vrnili v bazo. Hkrati so opravili prvi vzpon na sedemtisočak in se dobro aklimatizirali.

Vrh je bil naš peti dan po prihodu v bazo.

Prezelj in Tomazin sta se aklimatizirala na Lednem zobu in okolici, drugi štírje pa smo šli skupaj s Pembo 11. oktobra postaviti pomožno bazo. Midva z zdravnikom Žaretom sva postavitev samo sicer zamudila, saj sva zašla in se komaj do noči prikopala do obeh šotorčkov, pa vseeno prinesla svoj del težkega tovora.

Zjutraj smo se pozno odpravili naprej, Viki in Matjaž pa precej hitreje. Ta dan je Viki prinesel šotor za prvi tabor nekako na 6300 metrov, malo nižje je obrnil Matjaž, midva pa sva pustila del opreme na »depou«, kakor elegantno pravimo prostoru, kjer preveč utrujeni ali zapoznani alpinisti predčasno odložijo tovore in gredo nazaj. Pri udarcih cepina na kratki strmini črnega ledu se mi je povsem obnovil »teniški komolec« in moja prihodnost mi je bila takoj jasna.

Do večera smo se vsi vrnili v pomožno bazo (5600 m), kamor sta iz baze prišla tudi Prezelj in Tomazin. Onadva sta naslednji dan — 13. 10. — prenesla šotorček do 6500 metrov, tam postavila prvi tabor, ga opremila, v njem prespala in ostala na »aklimatizaciji«. Ta način je Iztoku ustrezal že na Čo Oju, Marku pa ne. Tudi tokrat mu ni, zato se je 15. oktobra sicer vrnil, pa vseeno zamudil Šišo Pangmo.

Dan kasneje je Iztok poskusil naprej, pa ga je bolezen prisilila k vrnitvi.

MEDIGRA

Tempo odprave je bil silovit, zato je bilo tudi odstopov precej. Monsun se je pravkar končal, vremenska napoved, ki jo je zvezni oficir prinesel iz doline, pa je grozila z novimi valovi padavin. Monsun

je bil to leto dolg in je segel globoko v Tibet. Zato so vsi poskusi odprav, ki so začele že avgusta plezati na Everestu, Šiši Pangmi in drugih vrhovih s severa, utonili v globokem snegu. Mi smo igrali na tisti vmesni čas, ko je monsunskih padavin konec, ne zdijo pa še orkanski vetrovi s severozahoda. Šiša je dovolj nizka, da smo lahko upali na bliskovit vzpon in tudi jugozahodna stena je vremensko najugodnejša stran — precej sončna, a razmeroma zavetrna, pa spet ne toliko, da bi jo zasipal sneg z vrha, kot zasipa na vzhod obrnjene stene.

Zdelo se je, da so nam himalajski bogovi pripravljeni dati priložnost, čeprav ne prav za dolgo. Bengalski zaliv je rojeval nove in nove ciklone, ki so kot velikanske lovke plešoče hobotnice opletale po Himalaji in včasih tudi čez. Na Čo Oju so bile prejšnje leto temperature nižje, a zrak bolj suh. Suh in mrzel zrak načenja človeka na površini, vlažen mu žre energijo prav iz jedra.

Na Njanang Riju se je Filipu zazdelo, da bi raje plezal na Šišo Pangmo tam, kjer si je vzpon zamislil Viki, torej od pomožne baze do tabora 1 in potem nekako po smeri Angležev na greben in po njem na vrh. Za steber, kjer je treba vstopiti in ne odnehati do vrha, sta tako ostala le Andrej in Pavle. Iztok je sumil, da ga izdaja zdravje, Šrauf, ki je najprej mislil plezati sam, pa je bil vesel Marka, ki je prejšnjim s Pavletom nameraval v levi steber na zahodni vrh. Trdno ob prvotnih načrtih sta ostala le Viki, ki je »moral« na nov osem-

tisočak, in Andrej, ki je že na izvidnici vedel, da hoče na Šišo Pangmo prav po tem stebru in nikjer drugje.

STEBER

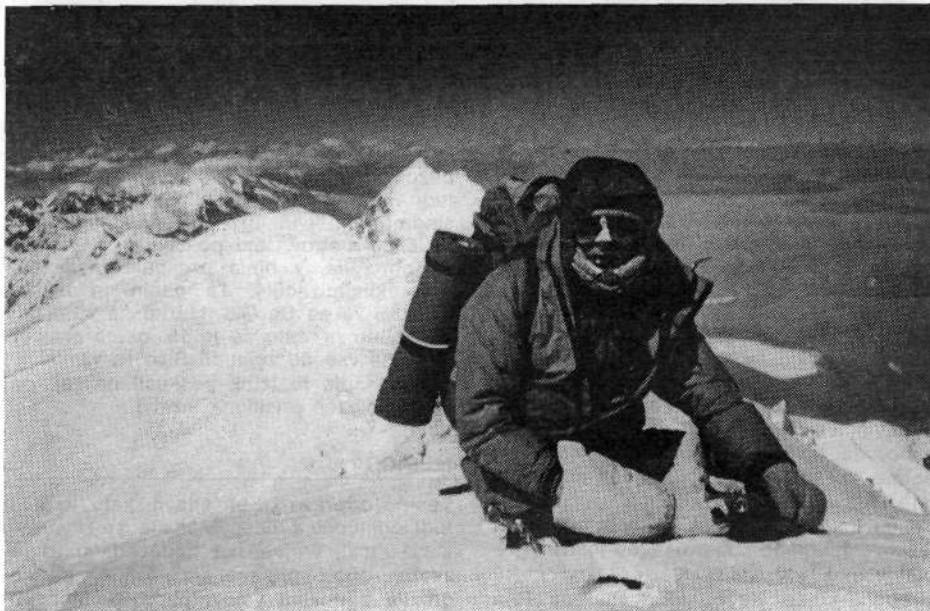
Tako 16. oktobra, ko se že drugič vračam iz pomožne v glavno bazo, srečam pri rdeči skali še tostran ledenika dobro razpoloženega Andreja. Pavleta zgrešim — dovolj je že majhna varianta v teh prostranstvih, pa ne vidiš nikogar. Globoko in daleč na ledeniku vidim sloko postavico, ki je lahko samo Matjaž, z Žaretom pa se srečava na nemogoči moreni, sledeč najini doktrini — iskati in najti najboljšo pot. Ne bi se našla, če ne bi kamenje, ki ga nehote proživa, dvigalo neznanskih oblakov prahu. — Meni se načrt uresničuje: naveza, ki bo vstopila v steber, bo zdaj šele prvič sploh videla pomožno bazo.

Naslednji dan zapustita bazo Viki in Filip skupaj s Pembo, ki nese kisik za medicino in šotor za drugi tabor. In še dan pozneje, 18. oktobra, kreneta v pomožno bazo Marko in Šrauf, dve uri za njima pa še jaz. Iztok ostane.

Ledenik je ubijalsko spolzek. Sonce je pobralo ves sneg in po gladkem ledu teče voda, jaz pa trmoglavim v adidaskah. V zgornjem šotoru kašlja Šrauf. Poslušam ga vso noč, ko zaradi žgoče bolečega komolca ne morem spati.

To noč spita Andrej in Pavle le kakih 300 metrov pod vrhom. Zvečer ju nisem mogel odkriti in tudi zjutraj ne. Verjetno sta za velikim skalnim stolpom, ki se dviguje na razu stebra. V mrzlem dopoldnevu odhajata Marko in Šrauf precej pozneje,

Pavle Kozjek na vrhu Šiši Pangme (8046 m)
Foto: Andrej Štremfelj

kot sta rekla. Šraufov obraz je siv, kot bi bil ivnat, in komaj se zadržim in ne rečem, naj ostaneta. Sledita jima še Žare in Matjaž, ki bo posnel začetek vzpona.

Čez dobro uro izginejo za razpokanim ledeniškim hrbtom. Levi kuloar se začne precej nizko in jih dolgo ne bom videl. Vidim pa dobro Vikija in Filipa, ki plezata najstrmejši del proti grebenu. Le onadva imata radijsko postajico. Slišali smo se zjutraj in spet se bomo zvečer.

Na vršnem grebenu se prašijo snežne zastave. Nekaj mi ukaže, da vzamem v roke daljnogled in ga prvič danes uperim v vrh: 19. oktober je in ura je 14.35. Prizor je nor, kot je nekoliko nora vsa tale odprava: na temno modrem nebu plahutajo oblaki snega in skoznje zagledam postavi, ki druga za drugo zapuščata najvišjo točko in se pomikata proti vzhodu. Še hipec in ni ju več, ker sta se skrila za greben. A vedno ju bom videl, dve trdni postavi sredi belega plahutanja.

»8000 +«

Edina smer, kjer se nič ne zgodi, je levi kuloar. Vsi štirje kot da so se pogreznili v nič. Sam sem v stiski. Imel sem dva vžigalnika, oba sem dal tistim, ki so svoje pozabili in zdaj ne morem skuhati čaja, da bi ga nesel naproti — in tudi zase ne. Življenje je v trenutku postalo zelo resna stvar. Pa se je potem vse hitro odvilo. Ko sem bil pol ure od tabora, sta se tam pojavila Matjaž in Žare. Vrnila sta se pač po drugi poti. Obrnil sem in skupaj smo gledali Marka in Šraufa: prvi hiter in daleč spredaj, drugi sključen, počivajoč na vsakih nekaj korakov. Na beli steni sta kot na dlani. Potem se drugi sploh več ne gane. In potem prvi sestopi do drugega. In potem oba počasi sestopata v naraščajoči mrak in izgineta za rob ledeniškega hrpta. Nocoj ju ne bo nazaj.

Zvečer sta Viki in Filip dosegla greben in postavila šotor (7350 m). Povedal sem jima za vrh in zagledala sta Andreja in precéj za njim Pavleta. Noč je že bila, ko sta tudi onadva prišla do sedla in postavila šotorček. Tako dolg sestop! Kako bosta šele Viki in Filip, ko se morata še vzpenjati!

Po nebu se vlečejo sumljivi oblaki. Tudi zračni pritisk je padel. Mraz je in z Žaretom in Matjažem se gnetemo v majhnem šotorčku. Po polnoči enkrat se Matjaž preseli v zgornji šotor. Bilo nas je le malo preveč na kupu.

Zjutraj vidim Andreja in Pavleta, ko sestopata. Pavle ima težave. Počakam Marka in Šraufa. Pri sestopu ga je skoraj zadušilo. Sestopamo daleč naokrog, mimo vrste jezerc, in kar naprej fotografiramo Šišo, ki je od tod, ko jo gledamo pravokotno na steno, neznansko široka. Marko obljublja, da se bo še vrnil.

Hodimo po najlepši smeri, a najdaljši. Šele

tik pred mrakom smo v bazi. Čaka me zveznik s tibetanskim spremljevalcem. Kdaj naj pridejo jaki? Zdaj, zdaj moramo zvedeti!

Ko je že tema, se po radiu oglasi Filip: bila sta na vrhu in zdaj sestopata nazaj po grebenu.

Dobro: jaki bodo prišli 25., 26. oktobra pa bomo zapustili bazo. Zveznik in Tibetanec odhajata nazaj v Njalam. Posodili smo jima baterije. Le kako je mogoče jezditii ponoči?

Z gore dolge ure ni glasu. Obhajajo me že strahovi prejšnjih odprav, ko se blizu polnoči oglasi Filip, krakajoče sicer, pretrgano, a bila sta na vrhu in zdaj sta spet v šotoru. Pavle ima zmrzline po nogah, je malo prej povedal Žare. Čez noč ga je priklopil na kisik. Z infuzijo ni šlo, ker je tekočina zmrzovala.

Tako je minil 20. oktober. Do jutra je razgrajal s šotori veter. Vrh Šiša Pangme se je zavijal v oblake.

NAZAJ

Naslednji dan proti večeru so se vrnili Pavle, Andrej in Matjaž, ki je snemal vrnitev v bazo. Pavle je precej izčrpan in še poškodovan. Zgodilo se mu je prvi dan v steni. Porabil je energijo in mraz mu je vdrl v telo. Ali ti presnova dela kot peč in energijo izžarevaš ali pa mraz seže vate. Dobro poznam ta strašni občutek. Andreju ni nič. Mislim, da še utrujen ni.

Zjutraj 22. oktobra gresta v pomožno bazo Pemba in Iztok. Upam, da se Iztok ne bo domislil kakega solo vzpona. Zato mu skoraj ne privoščim, da bi prav zdaj čisto ozdravel. Marko tuhta, kako da mu je vrh mogel uiti. Pozneje mu bom povedal: razmetaval je čas, energijo, priložnosti, celó varnost, in pri tem preskočil kakšno odločilno mesto, spregledal kakšen kažipot. Mlad je, močan, natančen, priden, sposoben, zvest, ni suženj alpinizma. Ima ga le za igro, kar v resnici je. Sam je predlagal, naj se naveze formirajo šele tu, hkrati pa zaupal v meglene prejšnje dogovore. Tu pa so bili le interesi — kot v politiki: s kom najbolje in najhitreje doseči vrh. In stvari so se spreminjale. Le Andrej in Viki sta bila že od začetka trdno zavezana vsak svojemu cilju. In jaz — a to je drugačna igra. Šrauf je star maček in bi skoraj dosegel izredno veliko, če ga narava ne bi pustila na cedilu. Filipa je želodec ravno toliko stisnil, da se je odpovedal steburu, na srečo pa spet ne toliko, da ne bi mogel z Vikijem na vrh. Po mnogih osemstisočakah, kjer je vsaj na gori veliko garal in prišel zelo visoko, je Šišo Pangmo več kot zaslužil.

Popoldne 23. oktobra se s težkima nahrbtnikoma vrneta Iztok in Pemba. Gora je pospravljena in nama z Markom ni več treba iti gor. Pavle ima poškodovane prste na nogah in tudi na desni roki. Škoda je

še večja, ker je Pavle tudi dober športni plezalec. Z njim se trudi Žare; mi mu včasih prinesemo le požirek viskija, ki je dober za širjenje žil.

Tridnevno sneženje je našo goro precej pobelilo, toda v bazo je pritavala le kakšna snežinka.

Vse smo naredili prejšnje dni, bazo bomo pospravili nazadnje. Odveč nam je hodil le 24. oktober. Dolgčas! Popoldne 25. oktobra pridejo trije jaki, nato dva jezdeca. Zveznik želi, da takoj pridem v Njalam, ker so iz Lase sporočili nerazumno veliko vsoto kot pogoj, da se lahko peljemo tja. Toda brez Lase ne more biti filma o Tibetu. V pol ure spakiram in s Tibetancem odjezdim iz baze. Čez podore hodiva peš, po travnati pokrajini pa pogosto celo dirkava. Moje vojaško jahanje — v bazi sem se hvalil z dunajsko šolo — mi pride prav in v štirih urah sva v Njalamu. Zadnje pol ure sicer z baterijo pri tleh tipava za neznanost stezo, a vendarle prideva.

TIBET

Dva dni pozneje, 27. oktobra, smo spet vsi v Njalamu. Naslednji dan z džipom spremljam Pavleta, Iztoka in Vikija do nepalske meje. Zdaj je prevozna celotna cesta. Z Laso izmenjamo brzozavke in 30. oktobra se še v temi odpeljemo z dvema džipoma — toyotinim landcruiserjem in mitsubishi-jevim pajerom proti vzhodu. Zdaj je za Laso potrebno posebno dovoljenje, ker so v začetku leta uvedli vojno stanje. V Tibetu vse več ljudi hoče neodvisnost, pravi zveznik. In kako dolgo bo trajalo? Dve leti najmanj, če bo po sreči.

Tibet leto dni po Čo Oju: policijske zapore po cestah, v samostanih nekajkrat manj menihov in romarjev, množične prevzgojne akcije. Okrog svetišča Džokang v Lasi stražarske utice z do zob oboroženimi policaji, ki divje piskajo, ko dvigneš foto aparat. Po mestu smemo le v skupini skupaj s spremljevalcem Nimo, ki ga je en sam strah: na cesti policajev, v samostanih bogov. A kljub temu ga prisilim, da gre na črno menjat dolarski bankovec. Kje je cvetoča trgovina izpred enega leta? Nihče ne ve, kdo je policaj, kdo provokator in kdo pošten črnoborzižanec.

Na uradnem sprejemu nam Tibetanci obljubijo pomoč pri naših odpravah in se opravičujejo, ker zdaj v Tibetu ni tako, kot bi moralo biti. Javne prostore krasijo zmeraj nove slike Marxa, Lenina in Stalina. Kar ganljivo je na drugem koncu sveta srečati obraze, ki jim tudi mi dolgujemo večino tega, kar imamo. V Lasi ni tujcev, turizem so si uničili — a kaj je to v primerjavi s Tienanmenom, kjer so tanki mečkali ljudstvo! Nekateri stvari so nad vsako ceno.

Nazaj grede se pred Gijantsejem peljemo skozi taborišče prisilnih delavcev. Na roke — le s krampi in lopatami — gradijo ne-

kaj kilometrov dolg zemeljski jez. Nad celotno mizerno množico vihrajo rdeče zastave in udarniška glasba iz tisočvratnih zvočnikov preplavlja vso dolino. Pritiskam na sprožilec in se skušam odkupiti. Saj sodelujem, mar ne?

V Njalamu brije veter in sneži, pod Zangmujem se odpre Nepal kot privid zelene svobode.

SEŠTEVEK

Moštvo: Stane Belak (49), Filip Bence (39), Viki Grošelj (37), Žare Guzej (43), zdravnik, Pavle Kozjek (30), Marko Prezeli (24), Tone Škarja (52), vodja, in Andrej Štremfelj (33), namestnik vodje.

Spremljevalci: Pemba Norbu, sirdar; Nirkadži, kuhar; Zhu Feng, zveznik, in Nima, prevajalec.

Čas: 20. 9. do 16. 11. 1989.

Dosežki: 12. 10.: Prvi vzpon na Njanang Ri (7071 m): Belak, Bence, Kozjek, Štremfelj, 3 dni, alpski način, III—IV v skali.

19. 10.: Prvenstvena smer Slovenski steber v JZ steni Šiške Pangme: Kozjek in Štremfelj, 2150 m, naklonina 55—65°, mesta v skali IV in V, alpski način, vzpon 3 dni, sestop 1 dan (Bence-Grošelj). Vrh (8046 m) dosežen 12. dan po postavitvi baze.

20. 10.: JZ stena Šiške Pangme: zgornji del območje sestopa Angležev 1982, spodaj delno nova smer: Bence in Grošelj, vzpon 3 dni, sestop 1 dan. Naklonina deloma 45—50°, skalna mesta III—IV.

Grošelj je dosegel svoj osmi osemstisočak, Slovenci (in Jugoslovani) pa desetega. Prvi vzpon na sedemstisočak, najlepša možna smer na vrh Šiške Pangme in odličen vzpon v desnem delu pomenijo velik uspeh slovenske odprave in našega alpinizma sploh.

Radikalni ukrepi v Tatrach

V poljskih Visokih Tatrach je dokaj razvejana mreža planinskih poti, katerih skupna dolžina je sedaj 270 kilometrov. Številne od teh poti so izredno močno obremenjene, kajti letno obišče več kot tri milijone turistov poljski del Tater. Zdaj so izdelali načrt do leta 2000, ki predvideva številne varovalne ukrepe. Med drugim naj bi bil dosežan mejni prehod s Češkoslovaško pri Lysi Poljani odprt samo za pešce, zaradi česar bi odstranili bencinske črpalke in parkirne prostore. Radikalno namestitev omejiti tudi promet na območju Kasprowy Wierch in Morskie oko.

DVA BIVAKA V STENI ŠIŠE PANGME

SLOVENSKI STEBER

ANDREJ ŠTREMFLJ

Brez kančka veselja nad vrhom in preplezano steno se postavim Pavletu pred objektiv: tako praznega se nisem počutil še na nobenem vrhu. Kje je zadovoljstvo nad uspehom, nad doseženim ciljem? Kje je radost zmagovalca, ki so mu padli pred noge vsi bližnji in daljni sovražniki? Kam je izginil občutek radostno razbijačnega srca v grlu, ki sem ga poznal še na sedemtisočaku Nyanang Riju? Kje so solze sreče, trepljanje prijatelja in objemanje? Zakaj stojim tu, na tem kupu snega, in se mi zdi nesmiselno dvigniti roko, v kateri stiskam cepin?

Ne vem!

Tudi pred pol ure, ko naju je stena izpuстила na vršni greben in preden sem se lotil iskanja pravega vrha, ni bilo nič drugače. Sama gola dejstva: preplezala sva steno; od vrha naju loči nekaj deset metrov, ne glede na to, kateri je tisti pravi, najvišji; čaka naju še tehnično nezahteven sestop, kjer bo mogoče nekaj orientacijskih težav; znočilo se bo čez dobrih šest ur; vse potrebno za bivak še vedno nosiva s seboj, tako da naju noč sploh ne more presenetiti.

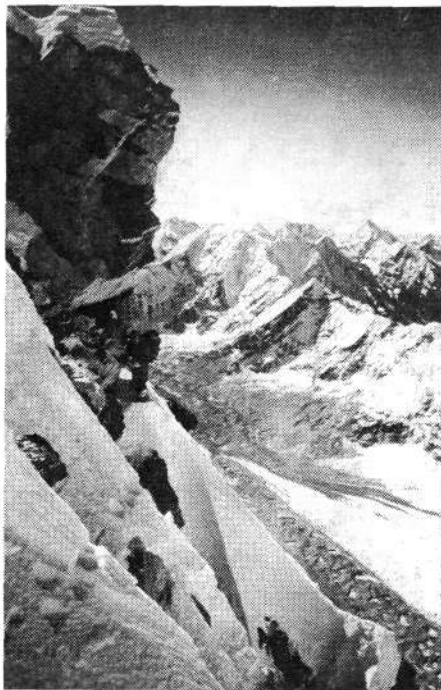
Presenetila sta me bližina vrha in nenačuden konec stene.

DVA NAHRBTNIKA IN DVA PARA NOG

Tri dni počitka po vrnitvi z Nyanang Rija sem dobro izkoristil. Najprej sem en dan preživel v brezdelju: prepustil sem se sladkobnim užitek zmagovalca. Ves dan sem postopal med šotori, klepetal s tem ali onim in v jedilnici stikal po sodih za dobrotami. Šiša Pangma je bila še tako daleč, da mi skrbi zavoljo vzpona v steni niso mogle pokvariti razpoloženja. Plaval sem na oblakih zadovoljstva in sploh nisem opazil temnih senc, ki so vse bolj zakrivala Filipov obraz.

Naslednje jutro sem se malo streznil. Stena se je kot velikanski oblak počasi pomikala po mojem nebu in mi začela zastirati bleščečo svetlobo prejšnjih dni. V dneh, ko smo jo opazovali iz vseh možnih kotov in perspektiv, je zase obdržala nekaj skrivnosti. Hotel sem jih razkriti prej kot čisto tam, v steni. Ves dan sem se podil po morenah nad bazo. Toda stena mi ni razkrila vseh neznank. Zaposlila pa me je tako, da ni bilo časa za strah pred odločilnim spopadom.

Zadnji dan pred odhodom v pomožno bazo in naprej v steno sem se začel pripravljati že zgodaj, takoj po zajtrku. Nerodno je bilo le to, da še vedno nisem

Takšna je smer v Slovenskem steburu

vedel, ali bomo trije ali morda samo dva. Filip je bil vsak dan bolj molčeč in zagrenjen. Vedel sem, kaj ga muči, pomagati pa mu nisem znal. Bolj ko se je dan nagibal h koncu, bolj sem slutil, kakšen bo konec. Po večerji, ko sva se že spravila spat, sem ga vprašal, kako se je odločil.

Odgovor, ki sem ga sicer pričakoval, me je kljub temu presenetil. Postavil me je na realna tla. Ves čas priprav sem odlašal z odločitvami, koliko hrane in goriva bo treba vzeti s seboj, ali je potreben šotor ali ne, kako naj se odločim glede plezalnih vrvi, številna klinov in vponk, pa rezervne obleke in še mnogih drugih drobnarij. Sedaj pa, ko je postalo jasno, da sta na voljo samo dva nahrbtnika in dva para nog, ki ju bo nosilo, so se začela kopičiti številna vprašanja.

Na Filipa je isti stavek učinkoval drugače. Bil je, kot bi odložil težko breme. Sedaj se je ves lahkoten prepustil toku življenja. Prejšnje dni molčeč, zagrenjen in nepristopen je v trenutku postal pravo nasprotje temu. Govoril je naprej in nazaj, o pomembnih, še več pa o nepomembnih stvareh — kot bi hotel nadoknaditi zamujeno iz prejšnjih dni. Moralo je biti že zjutraj, ko sva zaspala.

DAN, KO SE USTAVI ČAS

S Pavletom sva se hitro sporazumela o vseh spornih odločitvah. S težkima nahrbtnikoma in polnima želodcema sva

Tik nad prvim bivačkom v Slovenskem stebu je bila v višini 7250 metrov nevarna strmina z ledom, snegom in skalami Foto: Andrej Stremfelj

kmalu po kosilu zapustila bazo. Takoj ko sva taboru obrnila hrbet, sem začel razmišljati, če imava res vse s sabo. V mislih sem pregledoval vsebino nahrbtnika in jo primerjal s seznamom. Manjkal je kuhalnik s posodo; tudi Pavle se ni spomnil, da bi ju vzel. Vrnil se je v tabor in je oboje našel v jedilnici na sodu.

V pomožni bazi sva še enkrat izpraznila nahrbtnika in ju ponovno naložila. Izločila sva še nekaj malenkosti, za katere sva smatrala, da niso nujno potrebne.

Stena je žarela v zadnjih sončnih žarkih, ko sta naju Žare in Matjaž povabila na večerjo v spodnji šotor. Jedli smo kar zunaj na skali. Nismo se veliko pogovarjali o prihodnjih dneh. Bil sem presenetljivo miren. Čutil sem se popolnoma pripravljenega. Zvečer sem hitro zaspal.

Nočni mraz je umiril življenje na ledeniku. Vsake toliko časa me je zaskrbelo za kakšno nepogrešljivo stvar: sem jo vzel s seboj ali ne? Dereze! Imam jih, ampak pozabil sem jih preizkusiti na gole čevlje brez protektorjev. Toda saj sem jih prestavil le za najmanjšo možno razdaljo!

Takoj za moreno naju je zaustavil gladek led. Črne slutnje so se pokazale za pravilne: dereza mi je skakala sem in tja, potem ko sem jo že pritrdil. Kaj sedaj? Orodja nimava s seboj. Začel sem iskati

kose opreme, ki bi lahko nadomestili ključ in po nekaj brezuspešnih poizkusih našel rešitev: z delom žepnega noža, ki služi za odpiranje konzerv, sem odvil vijak in tako na novo nastavil dereze.

Na zgornjem platoju ledenika sva zašla v labirint razpok in se morala navezati. Iskala sva prehode in tako izgubila veliko časa. Morala sva visoko pod steno, potem pa daleč nazaj do tja, kjer sva načrtovala vstop v najino novo smer.

Vstopila sva ob treh zjutraj. Za plaznim stožcem in strmim ozebnikom sva se zagrizla v neskončno dolgo ledišče spodnjega dela stene. Ure dolgo sva se vzpenjala v enakomernem ritmu: za naju se je ustavil čas. V soju mesečine sva izbirala predele pobočja, kjer je bil trd led prekrit s snegom.

Monotonijo je prekinil veter. Zaverovana v plezanje sva ga občutila šele takrat, ko je postal pravi vihar. Zasipal naju je s snegom in se zažiral do kosti tam, kjer nisva imela obleke, nepropustne za to nadlogo.

Sam sem si hitro oblekel podloženo vetrovko, Pavle pa, ki je imel kot zadnjo nepropustno plast samo kombinezon, je odlašal z oblačenjem; strmo ledišče pač ni najprimernejši kraj za takšno opravilo. Prezebal je vse do jutra, ko se je oblekel na drobni polici pod prvo previsno skalo. Toda ta čas je izgubil dobršen del svoje notranje energije. V naslednjih dneh je navidez brez vzroka kazal znake izčrpanosti; napredoval je pod svojimi zmožnostmi in konec koncev plačal davek za tisto jutranjo napako s hudimi zmrzlinami.

ŠOTORČEK V STRMI STENI

Ves čas vzpona sva nesporno obvladovala situacijo. Nikdar se nisva navezala, ker za to nisva čutila potrebe. Poleg tega sva tako prihranila veliko časa. Jedla sva malo, skoraj nič, in sicer le zjutraj in zvečer. Samo prvi dan sva si privoščila poluren počitek za kosilo, potem pa naju je plezanje tako prevzelo, da nama hrana čez dan sploh ni prišla na misel.

Še preden je sonce zašlo, sva postavila šotor za prvi bivač. Toda polica je bila veliko preozka in nikamor nisva mogla pošteno pritrditi najinega ubogega pribezališča. Edina možnost je bila ta, da sva skozi dno šotora na notranjih vogalih zabila po en cepin v snežno polico. Kljub temu sva odlašala z vselitvijo: nihče si ni upal v podrtijo, napol visečo nad grozljivo globino, za nameček pa še slabo pritrdjeno. Po dolgem iskanju nama je daleč od šotora uspelo zabiti kline. Nanje sva pritrdila plezalno vrv in jo speljala do šotora, skozi luknjo, ki sva jo napravila v zadnji steni, pa sva speljala to vrv, na

katero sva se navezala. Vso noč sva predremala v napol sedečem položaju.

Za šotorom se je stena strmo dvignila: zaplezala sva v pravi, izraziti steber in iskala prehode med navpičnimi gladkimi stolpi. Poledeneli žlebovi so si sledili drug za drugim. Povezovala sva jih z večkrat nerodnimi in težavnimi prečkami okrog številnih razov s puhlim, nestabilnim snegom, ki je prekrival gladke plošče. Toda vedno, kadar sva bila v zadregi, nama je stena ponudila rešitev v obliki prehoda.

Prostor za drugi bivač je bil precej ugodnejši od prvega. Bila pa sva pozna: sonce je zašlo, še preden sva postavila šotor. Ponovno se je prikradel veter, ki naju je potem spremljal vse do vrha in še lep del sestopa. Močni sunki bi nama kmalu odnesli šotor: vrag je snel enega od vogalov zunanjega šotora, potem ko sva bila že na toplem. Vendar nihče ni zbral toliko poguma in volje, da bi šel ven in ponovno pritrdil vogal. Veter nama je zato vso noč nosil snežne kristale v šotor, ki so se usedali vsepovsod, na obrazu pa sva jih občutila kot drobne zbadajoče igle.

TRIJE VRHOVI

Stena ni popustila vse do roba. Strmi žlebovi, začnjeni s skalnimi in poledenelimi skoki, so naju tik ob razu stebra pripeljali na greben le nekaj metrov od vrha. Stena se je končala tako naenkrat in nepričakovano, da sem popolnoma nepripravljen zagledal pred sabo prostranstvo Tibeta. Za nameček sem bil povsem zbeigan zaradi treh vrhov, ki se razlikujejo med seboj le za nekaj metrov. Zaradi sestavkov in fotografij v literaturi, ki sem jo prebiral pred vzponom, sem zapuščal vrh v prepričanju, da je od vseh treh najvišji prav tisti, na katerem sem bil, vendar pa me je negotovost žrla ves čas sestopa. Popolnoma potolažiti me ni mogel niti Viki, ki je bil s Filipom na vrhu en dan za nama in je ugotovil, da sva bila s Pavletom na istem, to je pravem vrhu. Šele v bazi, ko sem še enkrat natančno pregledal angleške fotografije in prebral opis njihovega vzpona, sem se prepričal, da je fotografija, kjer stojim povsem brez volje, kot kup nesreče, nastala na najvišji točki Šiše Pangme.

S ŠIŠE PANGME NARAVNOST V KLINIČNI CENTER

PLEZANJE PO ROBU ŽIVLJENJA

PAVLE KOZJEK

Ura je pol dveh in sonce žge z vso močjo. Nikdar si ne bi mislil, da je v Tibetu na 5200 metrih lahko tako vroče. Naš bazični tabor je dobro skrit pred vetrom in na široko odprt sončnim žarkom, pa vendar se zdí, da takšna vročina kar ne sodi

na visoko planoto, obdano z vencem še dosti višjih gora. Celo bližnje jezerce je danes videti prijazno in toplo; v resnici je v njem utekočinjen led.

Andrej Štremfelj in Pavle Kozjek po vrnitvi z vrha Šiše Pangme; medtem ko se je Štremfelj vrnil popolnoma zdrav, je dobil Kozjek hude omrzline, ki so mu jih v Ljubljani že operirali

V taboru je mirno, saj so napeti dnevi za nami. Sahibi so večinoma poiskali senco v šotorih, le Matjaž nekaj brklja okoli svoje kamere.

Rahlo se dvignem: »Hej, Fištra, mi vržeš nove baterije za kasete, te že jemlje hudič!«

»Potrebuješ še kaj?« me vpraša, potem ko jih prinese in zamenja.

Gotovo sem videti zelo neboljen, ko takole ležim ob šotoru z vijoličastimi, zateklimi prsti na rokah in nogah. Nastavljam se soncu, ki jih greje in suši, grejeta pa jih tudi complamin in Johnny Walker, zato so vroči kot žerjavica. Smešno: prvič pijem viski na zdravniški recept!

Kaseta se zopet vrtil v Wishbone Ash me odnesejo domov, na žur nekaj dni pred odhodom:

Everybody's talking
front page news
even if you got nothing, boy
you got something to loose...

Čez tri tedne bomo spet doma, saj so se dogodki letošnje odprave odvrtili kot v filmu. Mogoče se bomo res znašli na kakšni naslovni strani, gotovo pa v novicah, kjer bo pisalo z velikimi črkami: Nov uspeh v Himalaji, štirje plezalci na vrhu. Kdor bo hotel zvedeti imena, pa se bo moral potruditi spodaj med drobnim tiskom.

Nekoliko mi bo šlo na jetra: smo posamezniki res samo del stroja, zmagovalne ekipe, brez lastne identitete? Na odpravi se nisem počutil tako. Toda časopis bo čez nekaj ur že včerajšnji, jutri pa bo na istem mestu drug naslov in druga aktualna tema...

Trije dnevi v steni pa ostanejo meni in težko se bodo kdaj izbrisali.

Na vrhu Šiše Pangme sem bil zares srečen: prekleto, splezal sem to steno, dvakilometrski zid iz skale in ledu, splezal sem jo s svojimi rokami in nogami! In če sem iskren, čutil sem tudi olajšanje, saj sem bil pošteno zdelan in zdi se mi, da je Andreja takrat malo skrbelo, kako bom prišel dol. Pomagal mi je, kolikor je mogel: del mojega tovara se je preselil v njegov nahrbtnik. Navidez majhna napaka iz prvih ur plezanja se mi je z vsakim dnem v steni pošteno obrestovala. Mogoče mi vrh zaradi tega pomeni še več; spet sem doživljal tisti občutek iz El Capitana in Cerro Torreja, ko se »splezati ali ne splezati« zelo približa »biti ali ne biti« in ko se zdijo težave vsakdanjega življenja tako zelo majhne.

Namesto da bi dogodke zadnjih dni razumel kot »dobil si jih po prstih, zdaj pa nehaj«, me zdaj stene privlačijo še bolj in misli so polne novih idej.

Tudi zato lahko pod vse dobro in slabo te odprave napišem, da mi ni žal.

Saj to kar dosti pove.

BLOUDKOVA NAGRADA IN PRIZNANJA ZA PLANINCE

GORNIKI SO TUDI ŠPORTNIKI

V dvorani Komunalnega centra v Domžalah so lanskega 23. novembra podelili Bloudkove nagrade in plakate za leto 1989, najvišja družbena priznanja za tekmovalne, strokovne in organizacijske dosežke v slovenski telesni kulturi. Ob petindvajsetem slavu so podelili šest nagrad in 20 plaket, slavnostni govornik pa je bil predsednik Telesnokulturne skupnosti Slovenije Andrej Brvar, ki je bil hkrati tudi predsednik žirije za podeljevanje Bloudkovih nagrad in priznanj. Žirija ob jubilejni podelitvi, ki sovpada s 30-letnico smrti Stanka Bloudka (letos bomo slavili stoletnico njegovega rojstva), ni imela lahkega dela, saj je morala proučiti kar 107 predlogov za lanske nagrade in plakete, preden je dotedanjim 153 nagradam in 547 plaketam dodala šest novih nagrad in 20 plaket.

Andrej Brvar je v svojem govoru med drugim dejal: »Z leti so se Bloudkova priznanja uveljavila kot najvišja športna priznanja. Večkrat so pri posameznikih cenjena bolj kot katera od osvojenih medalj ali drugih odlikovanj. Ostra konkurenca, strogi kriteriji žirije, redki izbranci, ki prejmejo to priznanje, ponujajo le del odgovora na vprašanje, zakaj so te nagrade tako cenjene. Bistven del odgovora pa se skriva v osebnosti, po kateri smo poimenovali to priznanje.«

Bloudkovo nagrado za leto 1989 je prejel tudi alpinist Tomo Česen, Bloudkovi plaketi pa Stane Kersnik in Obalno planinsko društvo Koper, vsi za zasluge na področju gornišstva.

Obrazložitev za odličja so bile naslednje:

Tomo Česen iz Kranja je dobil Bloudkovo nagrado za leto 1989 za vrhunske dosežke v alpinizmu. Četudi se je jugoslovanski alpinizem v zadnjem obdobju uveljavil z vrsto uspešnih odprav in vzponov, pa je zdaj 30-letni Kranjčan Tomo Česen vendar tisto naše ime, ki ta čas doma in v tujini doživlja največji odmev. Izkušnje z vrhov Himalaje in z ekstremnih zimskih in letnih solo vzponov v Alpah je kronal z doslej bržčas največjim alpinističnim dosežkom v Himalaji, ko je preplezal prvenstveno smer v severni steni Jannuaja (7710 m). Stena je veljala za nepremagljivo, s svojim vzponom pa je Tomo Česen gotovo opravil nov, pomemben korak v svetovnem alpinizmu. Ne gre pa spregledati tudi njegovih siceršnjih uspehov, pa tudi njegovega stalnega organizacijskega in publicističnega dela za uveljavljanje alpinizma. Stane Kersnik iz Ljubljane je prejel Bloud-

kovo priznanje za življenjsko delo na področju planinstva, alpinizma in gorskega reševalstva, na katerem je vsestransko dejaven že več kot pol stoletja.

Obalno planinsko društvo iz Kopra je dobilo Bloudkovo plaketo za dosežke pri razvoju planinske dejavnosti ter še posebej za delo z mladimi in najmlajšimi, ki skupno predstavljajo že dve tretjini članstva najštevilnejšega društva na Obali, ki zdaj združuje planince vseh treh obalnih občin. Aldo Rupel iz italijanske Gorice Bloudkovega priznanja sicer ni dobil za do-

sežke na področju planinstva, vendar vsaj posredno in vsaj deloma tudi za to. Med drugim se ga spominjamo zadnji čas po njegovih polemikah proti zidavi koč na Vremščici in kot varstvenika okolja. V obrazložitvi Bloudkove plakete je med drugim zapisano, da jo je dobil »za vsestransko in izredno pomembno telesno-kulturno dejavnost med zamejskimi Slovenci v Italiji«, tako »še zlasti kot publicist«.

Vsem nagrajencem seveda iskreno čestitamo!

IN MEMORIAM

NADJA FAJDIGA

Nepričakovano, tega ni nikoli mogoče verjeti za osvajalce nekoristnega sveta, ki so živeli tolikokrat, kot so gledali smrti v obraz, je po hudi bolezni zadnje lanske novembrske dni umrla svetovna alpinistka Nadja Fajdiga.

V tej deželi, kjer celo v planinstvu radi (v navidezni skromnosti) posplošimo izjemne posameznike, češ, »bil je eden najboljših«, moramo, pa čeprav šele ob smrti, zapisati, da je bila Nadja Fajdiga skoraj desetletje — od 1956. do 1964. — najuspešnejša plezalka na svetu.

Samo svetovna razsežnost je bila igrišče, kjer se je hotela primerjati. Z željo, da je premalo, če si prvi pod Triglavom, biti moraš najboljši v Dolomitih, Matterhornu in Mont Blancu, je prerasla vse slovenske alpinistične sodobnike.

K dejstvu, ker drugače nikoli ni hotela razpravljati:

Najprej je kot prva ženska — kasneje pa

še večkrat, tako za sproti, kot pripravo za velike evropske stene — preplezala vse, kar je bilo najtežjega v Julijskih Alpah. Ko si tja še moški največkrat niso upali, je šla čez steno Travnika, Zajedo Šit in (z rekordno hitrostjo) čez Čopov steber. Zraven seznama »klasičnih šestic« iz naših hribov so v njeni zbirki še znamenite smeri v Veliki Cini, Lalidererju in Civetti.

Po tistem, ko so se tudi v gorah odprle meje, se je utrgal plaz: prva ženska ponovitev najtežje smeri v Dolomitih (Cima Su Alto), prva ženska čez najtežji in najbolj previsni granit, o katerem so Francozi pisali knjige in snemali filme (Zahodna stena Druja), junakinja dramatičnega drugega vzpona skozi Herzogov ozebnik v Grands Charnozu.

Takrat je pripovedovala: »Tretjo noč — v viharju, ko so plazovi podirali vse, kar smo bili gradili minule dni — smo živalsko začeli kričati na pomoč. Ustrašili smo se lastnih glasov, bali smo se lastnih glasov, bali smo se lastne misli. Šepetala sem, ko sem vprašala, ali bi ne bilo bolje, da se razvežemo in skočimo.« Niso odnehali. Peti dan je bila Nadja na vrhu.

Poleg mojstrske tehnike — najbolj smotrnega napredovanja drugega v navezi in izjemne vzdržljivosti — tudi tisti, ki jim ni bila zelo pri srcu, so vedeli, da je drugi dan v steni boljša kot je bila ob zarji prvega dne — je po volji in razgledanosti presegala vodje navez. Vsi cilji so ji bili prenilno nastavljeni, izmislila si je zimskega »Čopa«, ko mu še nihče še zdaleč ni bil kos, preplezala je prve raztežaje v Triglavski Sfinji in Orlovi glavi v Špiku, storila je vse, da bi bila prva čez »moriško« steno Eigerja.

V jezi, ker je Eiger ni maral, je kot prva ženska preplezala steno enako slavnega imena. Šest plezalcev je bilo tisti dan v severni steni Matterhorna: enega je ubilo kamenje, drugemu zlomilo hrbtenico. »Toda neizpodbitno in nesporno dejstvo ostane,« je takrat zapisal Miha Potočnik, »prva ženska, ki je uspešno preplezala severno steno Matterhorna, je bila in ostane Slovenka.«

Nadjo Fajdigo so bolj kot doma cenili v

Nadja Fajdiga po prvi ponovitvi Zajede Šit

alpinističnem svetu: »Lexikon der Alpen« ji je med vsemi slovenskimi alpinisti posvetil največ prostora, povabili so jo pod

Everest na obletnico prvega vzpona na najvišjo goro sveta.

Doma so ji mimo znamenitih ponovitev ostali prvenstveni vzponi, ki se nikoli ne pozabijo: Kanjavec, Ljubljanska smer v steni Triglava, zimska stena Jalovca.

Tudi drugačne boje je znala dobiti: kot gimnazijka je od 1942. leta sodelovala v NOB, diplomirala za inženirko elektrotehnike, vodila obsevanje rakastih bolnikov z betatronom, aktivno prevajala iz nemščine, angleščine, francoščine in ruščine.

Ko sva zadnjič govorila, je brala Mazeaudovo »Goro za golega človeka«. Dvomila je, kar piše, da so tisti, ki živijo in umrjejo v gorah, »polni plemenitosti, kakršno srečujemo le pri možeh in pri svetnikih«.

Mislim pa, da smo se, osvajalci nekoristnega sveta, skupaj naučili: ko padaš v prepad, se — morda zaradi hitrosti — ustavi čas, kot bodo tisočletja v sekundi minila tistim, ki bodo hitreje od svetlobe leteli v neznano praznoto.

Ante Mahkota
(Delo)

V SPOMIN MARKU AŽMANU (31. 5. 1959 — 1. 6. 1988)

BELA KUPOLA V DALJAVAH NESKONČNOSTI

KLEMEN KOBAL

Spomin. Če je prijeten, greje, če je neprijeten, boli, če je tragičen, boli skeleče. Danes, 9. 11. 1989, je to — zadnje. Prijatelj bode ob znanih dejstvih in pričevanjih po letu in pol, kar velja za pogrešanega, proglasili za umrlega. Kot da ne bi že enkrat umrl!

Prijatelja, ki so mu zelene, dišeče planine, beli, bleščeči vrhovi in temna skrivnostna ostenja pomenila skoraj vse. V ta svet nasprotij — poezija gozdov, dolin in planin na eni strani in na drugi trda realnost večno zasneženih vrhov in prepadnih sten — ga je zanesla nepremagljiva želja. Poznam jo, a je ne znam razložiti nekomu, ki je nima.

Spoznal je obe nasprotji; ni pomembno, ali s smučmi ali z vrvo in klini ali z zvonjenjem telefona, s katerim se je začela vsaka reševalna akcija.

Toda ko je odkril, kdaj se ta dva kontrasta v njem združujeta, ga je prevzelo samo še letenje.

Med prijatelji je veljal za perfekcionista. Tudi v službi med računalniki, ploterji in tiskalniki. Pri letenju je te svoje lastnosti samo še nadgrajeval. Teoretično je vsak dan presenečal z novimi spoznanji o aerodinamiki in meteorologiji, praktično pa je ves prosti čas lovil termiko in pobočnike v naših in tujih planinah in gorah.

Sanje so se uresničile, ko je stopil iz debelega trebuha prekooceanskega »Air France« na ozemlje mojstra andskih višav, njegovega veličanstva kondorja.

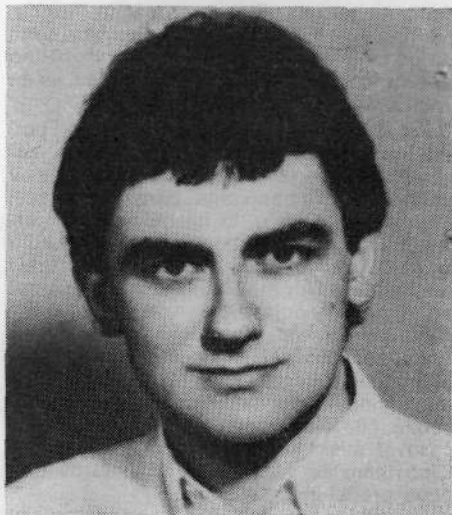
Po letu in pol spet odpiram dnevnik in ob tem mi je strahotno težko.

* * *

Proslavljamo. Precej drugače kot ponavadi. Zunaj, sredi čudovite bele verige, pod mežikajočim ozvezdjem južnega križa, ob vznožju skrivnostne piramide, ob kateri bi božanski Imhotep pričel pisati pesmi, svoje gradnje pa bi preložil za nedoločen čas. Luknja v snegu je dovolj udobna, čaj dovolj vroč in cilj naslednjega jutra dovolj vznemirljiv za odlično, a vendar rahlo napeto vzdušje. Proslavljamo njegovih devetindvajset let.

* * *

Globina raste. Vsak s svojimi mislimi tipljemo navzgor. Varovanje ni mogoče. Ob pogledu navzdol me zazebe. Trije prijatelji vlečejo za seboj smuč, nama pa v nahrbtnikih poleg vsega drugega počivata skrbno zloženi kupoli. Moja rdeča in njegova bela. Ob misli na fantastičen polet se nama obnavljajo moči. Tudi v zadnji tretjini stene, ko v krhkem, cukrastem snegu do pasu globoko vsak v svojem rovu previdno rijemo proti konici. Ob desetih stojimo na vršni gobi 6025 m visoke

Marko Ažman

piramide, imenovane Artesonraju. Naslednji trenutek nas zagrne gosta, mlečna megla. Prijatelji se po počitku odločijo za spust s smučmi — po sledeh. Za naju ni v zraku nobenih sledi. Čakava. Dolgo. Razmišljava o bivaku. Sredi teh razmišljanj se odpre južni del gore. Kot bi Bog slepemu vrnil vid in ga potem še tisočkrat poplašal. Odpirajo se neverjetni pogledi. V trenutku sta skrbno zloženi kupoli razprostrti po kratki, strmi snežni vesini. Le vrvice se zaradi premrlih prstov neubogljivo vzdolžajo. Napake enostavno ne sme biti, kajti vršna snežina se v nekaj metrih prevesi v vrtočlave skalne čeljusti vzhodne stene gore.

REINHOLD MESSNER SE JE LOTIL NOVEGA PODVIGA

DOLGA PEŠPOT ČEZ ANTARKTIKO

Reinholdu Messnerju, 45-letnemu »gorske-mu kralju« iz Južne Tirolske, pustolovska žilica še vedno ne da miru: s svojim severnonemškim partnerjem Arvedom Fuchsom, poklicnim pomorščakom, starim 36 let, se je zdaj odpravil še na Antarktiko. Medtem ko velika gorska dejanja Reinholda Messnerja dobro poznamo, je manj znano, da ima tudi njegov sedanji kolega za seboj ekstremne ture. S pasjo vprego je med drugim prečkal grenlandski led in pozimi v gumijastem čolnu za eno osebo plul okoli Kap Horna. Še 14. maja 1989 je stal kot član neke mednarodne odprave na lomljivem plavajočem ledu na Severnem tečaju.

Skupaj nameravata Messner in Fuchs narediti nekaj, kar ni doslej pred njima nihče niti poskušil: Antarktiko, ki je skoraj tako velika kot Evropa in Avstralija skupaj, na-

Pripravljena sva. Vponki tleskneta. Enakomeren vzhodnik mi boža obraz. Odločitev. Vrvce se napnejo, tkanina vzdrgeta, v naslednjem trenutku se že vse skupaj spremeni v kot roža cvetočo kupolo. Ni časa za slovo. Teci, samo teci, si ponavljam. Težko je s polno močjo teči v prepad, ki naslednji trenutek že beži od mene: spodaj zrak, lebdim, letim...

Na desni, v fluidni svetlobi meglic, zaznam belo čipko grebena, prek katerega poletim v morje svetlobe. Globoko pod menoj drsijo beli, mizasti ledeniki, stena Piramid, Artesonraja, pojavi se Chakraraju, v daljavi Huandoyi... Natančno nad smaragdnam jezercem, tam, kjer se končuje ledenik, začutim, da kričim. Ne od strahu. Res ne! Pred menoj je že dolina z velikim jezerom. Ob močnem nasprotnem vetru me rožnata kupola kot dah mehko položi v suho andsko travo tik ob jezeru. Nimam besed.

Dolgo strmim v vrh gore. Bele kupole noče biti za menoj. Šele kasneje bom izvedel, da je poletela. Daleč. V neznane daljave neskončnosti. Mnogo dlje. Onkraj...

* * *

Po štirinajstih dneh obupnih poskusov smo izgubili vsako upanje. Bela kupola bo za vedno ostala zavita v skrivnost grozljivo lepe deviške vzhodne stene gore.

Hvala vsem prijateljem. Posebno dvema, ki sta mi do konca stala ob strani.

* * *

Na trgu v mestu mi preperela roka stare Indijanke molč kamnit huaqo. Vzamem ga. Zakaj mora biti včasih spomin tako kamnit?

meravata prehoditi čisto z lastnimi močmi, ne morebiti s pasjo vprego, kot sta nameravala Filchner in Shackleton, niti ne s kakšnimi ultra lahкими letali ali z motornimi sanmi, kot to poskušajo moderni za-vojevalci ledene celine, ampak peš, na smučeh, na lastnih nogah ter z lastnimi močmi, s katerimi bi vlekla sani s hrano in opremo. Sklenila sta, da ne bosta med potjo poslušala nikakršnega motornega hrupa in vonjala izpušnih plinov, ampak samo poslušala škrtanje in drsenje smučī in sani po hrapavi snežni skorji neskončno prostrane bele puščave.

POT NA JUŽNO CELINO

Štiri mesece, od 21. oktobra 1989 do najpozneje sredine februarja 1990, nameravata biti Messner in Fuchs v antarktičnem

poletju na poti, ta čas pa imata namen prehoditi skoraj 3400 kilometrov dolgo pot prek celine od Filchnerjevega ledu prek Južnega tečaja do Rossovega otoka na drugi strani južnega kontinenta.

Toda čisto nič drugače kot njuna predhodnika Filchner in Shackleton sta morala tudi Messner in Fuchs zadnje tedne pred odhodom pridobiti nekaj izkušenj — in spoznati, da je treba na Antarktiko najprej priti, preden bi jo želela prečkati.

Precej prileten štirimotorni propellerski DC-6, leto izdelave 1952, naj bi Messnerja in Fuchsa iz Punta Arenasa v južnem Čilu ponesel na 3200 kilometrov dolgo pot prek Ognjene zemlje in surovega Južnega Atlantika do antarktičnega alpinističnega tabora Patriot Hills nedaleč od pogorja Ellsworth, kjer naj bi letalo pristalo na ledeni pristajalni stezi. Toda pri prvem poskusu 28. oktobra je moral pilot po več kot štiriurnem poletu odnehati: nasprotni verovi, ki so divjali s hitrostjo več kot 180 kilometrov na uro, so ga prisilili, da se je vrnil v Punta Arenas.

Tudi naslednji poskus 2. novembra se je ponesrečil. Vreme je bilo na celotni progi sicer razmeroma dobro, toda medtem ko je bil DC-6 že nekaj ur v zraku, so mu sporočili, da se je na neravno pristajalno stezo v Patriot Hillsu spustila gosta megla, zaradi česar je bil pristanek nemogoč. Stroj se je moral spet obrniti, ta brezuspešen polet pa je trajal osem ur in pol.

Šele 7. novembra je DC-6 uspelo pristati v Patriot Hillsu, vendar je moral med poletom nazaj zaradi pomanjkanja goriva pristati na otoku King George na robu Antarktike. In šele 13. novembra sta lahko Fuchs in Messner odletela s Patriot Hillsa z manjšim letalom »twin otter« do izhodiščne točke svoje odprave, na velikansko le-

deno polje ob plitvem obrežnem morju, na nepregledno puščavo beline, ki sega od obzorja do obzorja in ki s svojo belino bode v oči in jemlje vid tistemu, ki ne bi imel zavarovanih oči.

Tako je tehnika, ki sta se ji na tej poti sklenila kolikor je le mogoče malo zaupati, Messnerja in Fuchsa pripeljala v dramatično pomanjkanje časa in še bolj otežila njun podvig, ki mu ni najti primerjave. »Dan za dnem bova morala prehoditi skoraj 30 kilometrov dolgo pot, če bova hotela biti na drugi strani, preden bo spet prišla zima,« pojasnjuje Arved Fuchs. — Takoj ko sta tisti ponedeljek, 13. novembra popoldne, startala, sta »poskusno« prehodila sedem kilometrov. Do četrtega zvečer, do 16. novembra, sta v celoti prehodila 56 kilometrov — 56 kilometrov v časovni stiski precej skrajšanega, vendar kljub temu še vedno 2450 kilometrov dolgega prečenja bele celine.

Kot je poročal dopisnik zahodnonemškega Spiegla, sta tisti četrtek zvečer ob nizkem soncu, ki pa vendarle ne zaide, samotna polarna hodca stala s svojimi sanmi pred poljem »zastrugov«, kot imenujejo v arktičnem žargonu v ruščini zamrznjene snežne sipine, pred morjem belih zmrznjenih valov, ki so visoki do dveh metrov in ki jih je — posebno še s skoraj 90 kilogramov težkim bremenom sani — mogoče le s težavo premagati. Konca tega sneženega in ledenega polja Reinhold Messner in Arved Fuchs, kot sta sporočila po piskajočem in prekinjajočem radijskem oddajniku in sprejemniku, »ni mogoče videti, ponavljam, ni mogoče videti«.

POPOTNIKA V BELI PUŠČAVI

Kot je pred odhodom na to ledeno pot dejal Messner, se s Fuchsom, ki bo kot poklicni mornar med drugim skrbel za

Fuchs in Messner pred odhodom na Patriot Hills: ali jima bo drzen podvig brez primere uspel?

orientacijo na poti, nista utegnili dodobra spoznati, »zdaj pa bova imela dovolj prilžnosti, da to nadomestiva«. V časovni načrt sta pred odhodom vštela tudi več »prostih« dni, ko bosta morala zaradi ledenih viharjev ostati pod šotorom ali ko ju bodo drugačne vremenske razmere prisilile v to. Po statistikah pa takšnih dni v tem letnem času ne bi smelo biti prav veliko. Do predvidenega časa morata vse-kakor biti na cilju, saj s seboj nimata več-jih zalog hrane.

Na tej poti računata predvsem s hitrostjo, to je z orožjem, ki je sicer Messnerju prineslo toliko zmag na osemtisočakah: en sam človek, ki je dobro treniran, lahko hitro opravi vzpon (ali pot) in mu ni treba nositi s seboj veliko hrane, medtem ko mora imeti velika odprava z veliko ljudmi s seboj ogromno hrane in opreme, takšne pa so bile klasične himalajske odprave. Oba antarktična popotnika imata s seboj razmeroma prav lahek tovor: medtem ko tehtajo najlažje antarktične sani za pasjo vprego 200 kilogramov, tehtajo Messnerjeve in Fuchsove na začetku vsake od treh etap 80 in na koncu 25 kilogramov, na etapah pa se bosta oskrbela s hrano in dodatno opremo.

Samotna popotnika sta posebno pozornost posvetila izbiri opreme in obleke, kajti doselej so na Antarktiki izmerili najnižjo temperaturo 89 stopinj pod ničlo (čeprav poleti, se pravi zdaj, tod ni nikoli hladneje kot 60 stopinj pod ničlo); vendar je treba tam računati tudi z dodatnimi učinki vetra, ki lahko piha s hitrostjo celo do 300 kilometrov na uro. Tako sta vzela s seboj lahek, vendar dober šotor; rezervnega nista vzela s seboj in če bi jima tega odnesel vihar, bi bila prav gotovo obsojena na smrt. Obleko in obutev nameravata po potrebi menjavati na koncu vsake etape. Messner se je moral zaradi obutve odpovedati izdelkom enega od svojih dolgoletnih in odličnih sponzorjev, ker mu ni mogel izdelati dovolj kakovostnega obuvala. Za njuno prehrano so poskrbeli strokovnjaki, s katerimi Messner že dalj časa sodeluje. Pripravili so jima med drugim visoko kalorično olje v majcenih stekleničkah in zgoščeno kavo v kapsulah. Poleg tega sta s seboj vzela še živila, kakršna sta v začetku stoletja na svoji poti po ledeni celini uporabljala Norvežan Roald Amundsen in Anglež Ernst Shackleton, se pravi v ploščice stisnjeno posušeno mleto meso, tako imenovani »pemikan«, ter kruh in kakav.

LEDENA CELINA MIRU

Čemu se je Messner sploh odločil za tako tvegano dejanje? Čemu mu je vse to še potrebno, ko bi lahko živel mirno na svojem gradu pri Meranu, hodil kot član žirij in komisij po filmskih in drugačnih festi-

valih ter plezalskih tekmovanjih in predaval o svojih himalajskih uspehih?

V svoji knjigi »Stekleno obzorje«, ki ji je dal podnaslov »Skozi Tibet do Mount Everest«, citira avtor pisanje v zahodnonemški reviji Quick:

»Kakšen smisel sploh še ima, če fanatik Messner sam, v rekordnem času in brez kisikove maske pride na Everest ali kam drugam? Neizmerno prebrisani vnovčevalci lastnega telesa ne prinese v dolino čisto nič drugega kot svojo vse večjo in vse dvomljivojšo slavo, povezano od časa do časa z višjimi denarnimi izkupički. Messner je negativni junak, na čigar zdrvs v ledeniško razpoko ljudje prav tako napedo čakajo kot na trčenja pri avtomobilskih dirkah. Messner je pri tem bolj tragična figura kot blesteči junak: prepozno se je rodil, kajti vsi vrhovi so že osvojeni skoraj vse plezalne smeri že preplezane. Plezalski velikan se mora torej lotiti velikanskih tveganj, če hoče doseči kaj novega in če hoče postaviti kakšen nov rekord. Gora kot telovadno orodje za egocentrika — to je posledica messnerjanskih samotnih pohodov. Tisoči dolincev ob tem menijo, da je plezanje otroška igra, kot so takšne druge igre. Alpinistični bum, ki ga je med drugim sprožil tudi Messner, je povlekel za seboj številne slabo opremljene ljudi, ki niti nimajo jeklenih pljuč svojega idola, jih potegnil med alpske vrhove, potem pa so naredili napačen korak in to odločitev plačali z življenjem. Tudi Messner je plačal za svoj uspeh. Žena mu je pobegnila. In tudi on sam bo kljub vsem svojim poslovnostim v neprestanem strahu pred ljudmi vedno bežal pred civilizacijo.«

Vendar Reinhold Messner zdaj ni na tej nevarni in ledeni poti zato, da bi dosegel nov rekord. Kot pravi, bi želel s tem potovanjem in dejanjem opozoriti na probleme te celine, ki ji grozi izkoriščanje njenih naravnih bogastev. Opozoriti želi, kot je dejal, na varstvo okolja na Antarktiki, na varstvo tamkajšnjih živali, na pametno in ne pretirano izrabo tamkajšnjih naravnih bogastev in na to, naj bi bila bela celina kontinent miru, kjer naj bi v bazah delovali le vsakršni znanstveniki.

Ko opravite lepo ali zanimivo planinsko turo ali ko premišlujete o planinstvu in gorah, bi Planinski vestnik želel biti priča vaših doživetij in premišljevanj in bi jih želel objaviti na svojih straneh — seveda za ustrezen honorar.

Planinski vestnik bi tudi želel pred stoletnico slovenske planinske organizacije priti v vsak slovenski dom, kjer bijejo planinska srca. Ali nam, dragi bralec, lahko pri tem kako pomagata? Pokažite Planinski vestnik svojim prijateljem in jim ga priporočite!

NEVARNOSTI NA BELIH STRMINAH

PAVLE ŠEGULA

V Sloveniji imamo, tako kot drugod, vse vrste smučarjev. Ti zadovoljujejo svojim željam po gibanju in sprostitvi na organiziranih smučiščih, pa na njihovih obrobjih, na tekih na dolge proge, na turnih smukih in (redki posamezniki) tudi kot ekstremni smučarji v stenah naših gora. Slovenija skrbi za ponesrečene smučarje kaj različno. Organizirana smučišča bi morala po zakonu skrbeti tudi za ponesrečence na svojih progah. To je ponekod urejeno tako, da so reševalci delavci žičnic, večinoma pa jim morajo pomagati gorski reševalci, ki priskočijo na pomoč predvsem v dnevih, ko je obisk največji. Povedati velja, da to ni naloga GRS; njeni člani sicer res oskrbe na tisoče smučarjev, vendar po dogovoru z upravitelji smučišč.

Druga stvar so nesreče turnih smučarjev in smučarjev tekačev, ki se poškodujejo in v svetu, ki je pač dostopen le reševalcem. Ker gre večidel za gorate ali celo visokogorske predele, so posegi GRS tod normalen pojav.

Največ je, seveda, nesreč na organiziranih, zavarovanih smučiščih in jih številčno ponekod zajemajo tudi letne analize GRS. Te nesreče niso podrobno obdelane na vseh smučiščih; trenutno podatkov o njih nihče ne zbira na enem samem mestu, zato o njih ni mogoče podati kakovostnih zaključkov. Do tega se bomo šele morali prebiti, da bi na podlagi lastnih izkušenj ugotovili, kje nas čevlji najbolj žuli in bi se lahko lotili tudi načrtnejše preventive. To prav gotovo ne bo naloga planinske organizacije ali GRS; primernejše bi bilo Združenje vodnikov, učiteljev in trenerjev smučanja (ZVUTS), čigar člani kot vzgojitelji bodočih smučarjev na določen način lahko vplivajo na njihovo varnostno kulturo, jim pomagajo do varnejše vožnje na smučeh in jih opozarjajo na nevarnosti na domačih in tujih smučiščih.

Ta razmišljanja so me vodila, da se kljub vsemu oglasim na straneh PV s prispevkom, ki naj bi bil pobuda za intenzivnejše delo pri iskanju najboljše domače rešitve tega problema. Žal nimam na voljo dobrih, zanesljivih, kvalitativnih podatkov o nesrečah naših smučarjev oziroma smučarjev na naših smučiščih, zato si pač pomagam s študijo dr. Franca Bergholda¹ iz Kapru-

na, ki se s temi vprašanji ukvarja kot gorski reševalec, učitelj smučanja in gorski vodnik, poleg tega pa tudi kot poklicni raziskovalec gorskih in smučarskih nesreč na univerzi v Salzburgu.

Iz študije dr. F. Bergholda sledi, da je v zimi 1985/86 v Avstriji s smučmi na nogah preminulo 93 oseb. Med temi jih je 62 umrlo zaradi nesreč — padcev, trčenj, plazov, preostalih 31 pa je bilo žrtev prešibkega zdravja.

Poglejmo najprej žrtve nesreč na smučiščih in tekaških progah! Med temi jih je umrlo na smučiščih oziroma progah 17, zunaj urejenih prog 7, pri teku na dolge proge nihče in zaradi snežnih plazov 38, kar znaša skupaj 62 ljudi.

V oči pade velika bera smrti zaradi snežnih plazov, o čemer pa tu ne bom trošil besed, saj o tem pogosto pišem na drugih mestih.

Podrobnejši pogled na dogajanje pove, da je na ožjem območju prog umrlo 5 oseb, kar 12 (71 %) pa na neposrednem obrobju prog. Kot vzrok nesreče navaja dr. F. Berghold 2 padca in 15 (88 %) trčenj.

Trčenja, kjer po neki drugi študiji najbolj trpe tisti, ki niso krivi za nesrečo (60 %), so kot dogodki s hudimi posledicami znana tudi pri nas. Študija jih podrobneje opredeljuje takole:

1. Trčenje z drevesi . . .	7 oseb (46 %)
2. Trčenje z drugimi osebami	2 osebi
3. Trčenje s skalo	2 osebi
4. Trčenje z varovalno mrežo	2 osebi
5. Trčenje s stroji in mehanizacijo	1 oseba
6. Trčenje z oporami, stebri žičnic	1 oseba
Skupaj	15 oseb

Če iščemo globlje vzroke nesreč, ugotovimo, da so to predvsem tehnične napake med vožnjo in padec smučarjev, ki vozijo tesno ob robu proge. Pri tem jih sila zaleta vrže v neurejen svet, najpogostejše v gozd, kjer sledi trčenje z drevesi. Osebo nosi velik delež krivde nepopolno znanje smučarja, še bolj pa prehitra in predrzna vožnja. Slednje je med 17 osebami stalo življenje kar 14 oseb (82 %).

Z vidika poškodbe velja povedati, kateri deli telesa so najpogostejše prizadeti: glava, vrat — 61 %, trup — 24 %, nogi — 12 %, roki — 3 %.

Statistični pregled bi ne bil popoln, če ne bi navedli še tega, da se — zelo redko — dogajajo tudi smrtne nesreče pri vožnji

¹ Glej: Oesterreichisches Kuratorium für alpine Sicherheit, Wien, Haus des Sports; Jahrbuch 1987 — Sicherheit im Bergland: "Tödliche Ereignisse im österreichischen Skilauf 85/86." Naslov avtorja: Dr. F. Berghold, Kaprun, Österreich.

z napravami žičnice, ko je smučar na poti proti izhodišču, od koder namerava začeti svojo vožnjo v dolino. V sezoni 1985/86 je zaradi tega **preminul 1 smučar**.

In kako je zunaj organiziranih prog?

Zaradi padca je umrlo 7 oseb, zaradi padca v ledeniško razpoko so umrle 4 osebe, zaradi drugih vzrokov sta preminuli 2 osebi; skupaj je torej umrlo 13 oseb.

Pregled smrtno ponesrečenih smučarjev, ki so umrli v snežnih plazovih, pokaže tole podobo:

1. Zasuti na organizirani progi	1 oseba
2. Zasuti zunaj organiziranih prog	4 osebe
3. Zasuti na turnem smučanju	32 oseb (84 %)
4. Zasuti drugod	1 oseba
Skupaj	38 oseb

Bralce PV in druge, ki se radi podajajo na smučanje v sosednje dežele, v Francijo, Italijo, Avstrijo, Švico in drugam, moramo opozoriti, da je tam možnosti, da jih zasuje snežni plaz, kar precej; tudi smrt v ledeniški razpoki ni tako redka. Upoštevati je treba krajevne razmere in posebnosti visokogorskega sveta. Kako pa je s smrtjo, ki jo je povzročilo slabo zdravje?

Umrli so	Proga	Tek	Zunaj smučišč	Skupaj
zaradi slabosti srca in ožilja	15	14	—	29
zaradi izčrpanosti, podhladitve	—	—	2	2

Preseneča podatek o smrtnih primerih zaradi okvar srca in ožilja, kar pa nikakor ne sme zbujati vtisa, da je prav smučanje posebej nevarno za ljudi, ki nimajo zdravega srca in ožilja. Značilen je še podatek, da je povprečna starost preminulih na smučišču 58,2 leti, tistih na dolgih tekaških progah pa 55,9 let. Očitno je, da bi smrt lahko nastopila tudi med kakim drugim delom ali pri drugi športni dejavnosti, kajti bistvena je preobremenitev organizma. S podobnimi pojavi se pri nas srečujemo zlasti pri nesrečah v gorah, saj vsako leto za podobno smrtjo umre tudi nekaj planincev.

Vsekakor si velja zapomniti nasvet, naj se ljudje pred odhodom na smučanje ali v gore posvetujejo s svojim zdravnikom (zlasti tisti, ki so starejši in ki vedo, da z zdravjem ni več tako kot pred leti).

Kaj bi kazalo reči za sklep naših razmišljanj?

- Na urejenih progah je najpomembneje, da smučarji ne vozijo tik na robu proge. Malo je verjetno, da bi dodatni ukrepi upravljalcev smučišč, na primer obloge,

mreže, pa tudi dodatni predpisi in zakoni, lahko bistveno prispevali k izboljšanju.

Važna je znanju in počutju prilagojena vožnja, kar pa je v veliki meri **posledica vzgoje smučarjev**.

- Zoper smučanje zunaj organiziranih smučišč zapore pomagajo malo ali nič. Nekateri znaki celo kažejo, da so prav zapore tisti zadnji izziv za »pogumne in podjetne«, ki bi radi pokazali, koliko veljajo. Predpisi in prisila tudi tu najbrž ne bodo rešili problema. Največ bo odvisno od ustrezne vzgoje; vaditeljem, učiteljem in trenerjem smučanja se ponuja hvaležna stalna naloga pri delu z njihovimi varovanci.
- Plazovi so slejkoprej najpogostejši vzrok smrti smučarjev. Poleg vzgoje in izobraževanja, poleg spoštovanja zapore prog in smučišč je treba negovati kulturo upoštevanja vremenskih razmer in opozoril pred snežnimi plazovi.
- Srčna smrt in smrt zaradi ožilja je sicer pogost razlog smrti (zlasti starejših) smučarjev, ni pa nikakor posebej nevarna prav njim. Je posledica neustreznega ravnanja prizadetih. Če smučamo in tečemo tako, da ne preokorčimo razumne telesne obremenitve, se nam ni treba bati škodljivih posledic.

V prostorih Planinske zveze Slovenije v ljubljanski vili Zlatorog je bilo 21. decembra lani srečanje za tiste najzaslužnejše planince, ki so v iztekajočem se letu praznovali okrogel življenjski jubilej. Posebne plakete PZS so lani prejeli 80-letnik Franc Hvala, 70-letniki Ivan Jenko, Milan Mahovne, Stanko Stritih, Anton Korošec in Alfonz Žarn, 60-letniki Martin Aubrecht, Martin Podbreznik, Anica Podlesnik, Janez Remc, Erih Sirk, Evgen Vavken in Smiljana Škerjanec ter 50-letniki Tomaž Banovec, Marko Butinar, Andreja Flajs, Vinko Hafner, Slavka Petrič, Hinko Poročnik, Jože Stanonik in Mirko Žolnir.

Plakete je jubilarantom izročil v. d. predsednika PZS Jože Dobnik, se jim zahvalil za dosedanje delo, jim zaželel še veliko zdravih let in jim čestital za okrogel rojstni dan. Tem čestitkam se pridružuje tudi Planinski vestnik.

TURNO SMUČANJE JE SPET NA POHODU

SNEG VABI SMUČARSKO POPOTNIKE

V zahodnonemškem dvomesečniku »Sauerland Zeitung«, ki ga izdaja tamkajšnje planinsko društvo, je izšel zanimiv intervju z Dietrom Riegлом, 52-letnim podjetnikom iz Hagna, ki očitno dobro pozna razmere na področju smučanja. Povod za ta pogovor so bile novice v nekaterih nemških časnikih, češ da se zanimanje za alpsko smučanje zadnji čas izdatno veča na račun smučarske hoje, teka, turnega smučanja in smučarskega popotništva, ki je posebno v Skandinaviji razvito že »od nekdaj«. V nekaterih časopisih v Zahodni Nemčiji so bile objavljene celo vesti, da nameravajo letošnjo zimo opustiti več prog za smučarsko hojo, teke in popotništvo, ker za takšno smučanje ni več dovolj velikega zanimanja.

»Nasprotno!« trdi Dieter Riegel. »To je mogoče najbolje videti pri proizvajalcih smučarske opreme. Zadnji čas je bilo resda mogoče opaziti nekoliko manjše zanimanje za običajne tekaške smuči in smuči, primerne za popotovanja po snegu. Čisto drugače je s turnimi smučmi, s katerimi se je mogoče smučati v težavnih visokogorskih razmerah, kjer ni urejenih in teptanih smučišč: povpraševanje po takih smučeh se je izdatno povečalo. Zdaj je vse več smučarjev, ki si za vzpone po zasneženih pobočjih navežejo na smuči pse. Prav tako prodajo vse več smučarskih varnostnih vezi najrazličnejših vrst, ki pa so bistveno modernejše, kot so bile včasih, kajti izdelovalci hočejo ugoditi povpraševalcem.«

— *Smučarska potovanja torej niso preživel način izrabe prostega časa in rekreacije?*

»Nikakor, kar je razveseljivo in hkrati problematično. Popotovanje po snegu je poleg popotništva v toplejših letnih mesecih in kolesarskega popotništva idealen družinski šport. To ni tako kot pri tenisu, kjer eden od družinskih članov aktivno sodeluje, vsi drugi družinski člani pa bodisi gledajo ali pa jih ta šport niti toliko ne zanima, da bi ga gledali. Vendar obstaja tudi na tem področju precejšnja nevarnost.«

— *Katera?*

»Če bi smučarsko popotniška mrzljica zajela tisoče ljudi, bi bili z njimi preplavljeni gozdovi in poljske poti. Smučarski popotniške poti, tiste, ki jih pozimi potegnejo smučarji-tekači in druge, ki jih označijo planinska društva, potekajo najpogosteje po občutljivem naravnem okolju, ki ga seveda ne bi smeli obremeniti s preveč ljudmi.«

— *Mislite, da bi res lahko bilo tisoče takih smučarjev na teh poteh?*

Vedno več privrženecv turnega smučanja

»Obstaja nepopisno velika usmeritev v turno smučanje, in sicer tudi po težavnih alpskih terenih, pa tudi po sredogorju in po dolinah in gričevju, tudi zunaj urejenih tekaških prog. Za takšne smučarje industrija izdeluje dovolj kakovostne opreme.«

— *Niste čisto natančno odgovorili na prejšnje vprašanje. Ali bi lahko prišlo na teh progah in v teh pokrajinah, na zasneženih pobočjih, kjer ni teptanih prog, do zmede in do prevelike gneče?*

»Če bodo ta problem v javnosti obravnavali z določeno mero razumevanja, potem bo možno sodelovanje, ki bo rodilo sadove. V predelih našega sredogorja, kjer je pozimi navadno dovolj snega, bi se na koncu koncev markirane planinske poti lahko spremenile v poti za smučarsko popotništvo, po njih pa bi smučarji posamič, v skupinah ali v družinskem krogu lahko hodili in se smučali. Pri tem se ne bi bilo treba bati, da bi uničevali občutljive naravne sisteme.«

NAJLEPŠI DNEVI V GORAH — VENDAR NEKAJ MANJKA

SEZONA SE PREMIKA V JESEN

BORUT MENCINGER

Naj mi ne zamerijo tisti lokalpatrioti, ki živijo neposredno pod Stolom od Žirovnice do Vrbe, če priznam, da sem se odločil za vzpon na Stol od Ljubelja čez Zelenico zato, ker je ta pot lepša od tiste od Valvazorjevega doma poševno navzgor. Zadnji torek v lanskem oktobru je bil tako lep in nebo tako modro, da sem zjutraj namesto proti Ljubljani raje zavil na gorensko stran. Na Ljubelju sem moral najprej previdno obvoziti kilometer dolgo stoječo kolono naših potrošnikov, potem pa sem imel celo to srečo, da je delovala žičnica na Zelenico — sicer samo za vzdrževalce, vendar so mi prijazno dovolili, da sem prisedel. Upam, da po kakšnem tozdrovskem pravilniku zunaj sezone to ni prepovedano in bi morda kdo od fantov »šel na disciplinsko«, pa mislim, da ni bojazni, ker dvomim, če so njihovi šefi med bralci Planinskega vestnika.

HIMALAJSKO NEBO NAD VRTAČO

Po Zelenici že dolgo nisem hodil v kopnem, tako kot se izogibam tudi Krvavca in Vogla: ker se pač nič ne da storiti proti buldožerski politiki naših žičničarjev, se raje izogibam njihovim poligonom, dokler jih ne prekrije sneg. Tudi Zelenica je že nekaj let precej manj zelenica, kot je bila včasih. Prelepi macesnov gaj so prerezali kar po sredini s široko smučarsko progo. Vsaj rahlo zadoščenje me je obšlo, ko sem letos videl, da so te grde rane kar dobro ozelenili s travo. Močnejše besede od »rahlo« sicer ne morem uporabiti, ker se mi zdi, da so to opravili predvsem kot ukrep proti eroziji, ne pa zaradi estetskih razlogov; hudourni nalivi bi po terenu hitro zarezali jarke, teh pa sodobni smučarji bleščečih barv in opreme ne marajo. Tistega torka je bilo nebo nad Vrtačo temno modro kot na diapozitivih naših himalajcev. Z užitkom sem se sprehodil po zgornji stezi čez južna pobočja Vrtače. Po svoje so me zabavali celo graničarji, ko sem opazil, da me od spodaj izpred karavle (po Toporišču stražnice) budno spremlja daljnogledno oko, če ne bom stopil korak preveč v desno — ker to namreč ni dovoljeno. Kot discipliniran državljani sem seveda strogo pazil, da se mi kaj takega ne bi zgodilo. Če se že spotaknem, potem se moram opoteči v levo — tako nekako je treba razumeti »pravila ponašanja na granični stazi« in nekako tako sem čutil, zavedajoč se, kako povečanega me gleda oko postave!

Ob tem so mi misli poletele dobrih 20 let nazaj — v Tolmin, kjer sem odslužil svojo državljansko dolžnost: neke lepe poletne nedelje sva s sovojakom Mitjem Koširjem med »izlazom u grad« skočila do planine Razor in na škrbino Globoko pogledat domov na gorensko stran. Zvečer so mi lica tako žarela od hitre hoje in gorskega sonca, da je to opazil celo moj deseter Čalič iz vojvodinskega Bača. Ko sem mu prižgal, kje sem bil, me je trdo prijel: »Jeli, bre, si ti lud, da se veraš po kamenu! I to u nedelju, kad je odredjeno odmaranje vojnika! A sutra nećeš moći trčati preko kruga!« Upam, da še danes misli s svojo glavo o Slovencih, saj je bil poštena kmečka dobričina...

Spogledovanja z graničarji mi je bilo dovolj, zato sem se ozrl proti bližnjim vrhovom. Naenkrat sem v strminah nad seboj naštel 24 gamsov. »Pa le niso vseh pobrale garje!« sem se čustveno razveselil, čeprav vem, da jih narava sama ne bo iztrebila. Za uravnavanje števila gamsov je pač to pot izbrala drobne in grde zajedalce, drugič bodo to morda spet snežene in plazovite zime — ljudje oziroma lovci pa narave pri tem opravilu ne znajo prav ubogati, ali pa se nam vse skupaj upira.

SREČANJA NA VRHU

Zgornja pot poprek čez Vrtačo ti pričara občutek, kot da hodiš po dolgem balkonu, ki je bil narejen zato, da bi bil razgled še lepši. Z Blejskega jezera so pošiljali sončni žarki take odbleske sem gor, da je kar slepilo — dokler ga nista zakrila Srednji vrh in trebušasto pobočje Stola. Šele z vrha sem spet ugledal »to podobo raja«: tudi na Bledu ta dan ni bilo niti sapice, saj so tri pletne risale na jezersko gladino — kot na steklo — tri pravilne trikotnike valov.

Spotoma me niti sledovi zagrizenega šovinista z one strani meje niso spravili v slabo voljo, čeprav so mi sprožili nekaj ironičnih misli: tam, kjer se v Kožnah odcepi steza proti Belskemu sedlu, je na veliki skali napis STOL 1 ura — pravzaprav STUL! Neki »heimatdienstovec« si je očitno vzel čas in z noževo konico ali s čim podobnim zdrgnil s skale zgornji del črke O in tako naredil U. Primitivčino sploh ni motilo, da za nemški der Stuhl manjka črka H. Seveda pa ne gre za kaj drugega kot za majhne hudobije majhnih provokatorjev.

Sicer pa je bilo tisti torek na Stolu neverjetno veliko planincev z one strani meje.

Prijazno smo se pozdravljali: oni »Grüss Gott«, jaz pa »dober dan«. Ne morejo pa ne iz svoje kože, ti germanski ptički: v Julijcih bodo vsi lepo po vrsti odzdravljali »Toper dan«, na Stolu pa ne — ta je pa že bolj »njihov«!

Na vrhu je bil razgled kristalen — tak kot je lahko samo pozno jeseni (24. 10.) ali pozimi: videlo se je vse od Snežnika do Grossglocknerja, le od Kranja navzdol je bila nižina zadimljena, toda ne meglena. Prešernova koča je bila seveda zaprta. Skupaj s Korošci smo krmili zaupljive kavke in uživali ob razgledih in toplem soncu. Bilo je tako toplo in brezvetrno, da niti nekoliko vlažne srajce ni bilo treba preobleči.

Stališče GK o imenih planinskih postojank

Gospodarska komisija pri PZS ugotavlja, da sta tako Božo Jordan kot Jože Dobnik upravičeno ugotovila »neusklajenost« pri poimenovanju planinskih postojank.

Ob tem se je potrebno zavedati, da so pojmi zavetišče, koča, dom največkrat deli imena vsake planinske postojanke, tako kot so npr. gora, loka, dol deli krajevnih imen. Lahko štejemo, da so imena planinskih postojank del planinske kulturne dediščine.

Za vsakega planinca so namreč imena, kot npr. Aljažev dom, Erjavčeva koča, Tičarjev dom, Prešernova koča na Stolu itd., tako splošno uveljavljena, da ob tem nihče ne pomisli na velikost in opremljenost teh postojank, ampak jih razumemo podobno kot krajevna imena.

Če bi nazive, kot so zavetišče, koča, dom, točno definirali npr. glede na opremljenost ali velikost, bi morali ob večjih preureditvah imena postojank spreminjati, kar bi povzročalo velike težave pri uporabi vodnikov in kart. Zavedati se moramo tudi, da smo glede teh nazivov nekaj posebnega. Drugi alpski narodi uporabljajo en sam naziv za zelo različne objekte. Tako Francozi uporabljajo besedo refuge, Italijani rifuggio, Nemci Hütte. Torej bi pri prevajanju nastale težave, če bi pojmov zavetišče, koča, dom ne jemali kot lastnega imena postojank.

Zato GK predlaga, da še naprej uporabljamo že ustaljena imena postojank.

Gospodarska komisija IO PZS

PROŽNEJŠA ORGANIZIRANOST

Zdaj pa še o tistem, kar manjka v gorah meseca oktobra. Z najboljšimi nameni bi rad povedal nekaj svojih misli o zaprtih kočah in lepih oktobrih. Pa teh misli ne naslavljam na gospodarje Prešernove koče, saj sem oktobra hodil tudi po Julijcih in srečeval somišljenike pred zaprtimi kočami. Vem, da nisem prvi, ki omenjam ta problem jesenskih pohodnikov v naših gorah. Znani so mi tudi nasprotni argumenti planinskih društev, ki oskrbujejo koče.

Pa vendar trdim, da se je marsikaj spremenilo od tistih let, ko so ti argumenti držali kot pribiti.

Predvsem se je močno razmahnila pohodniška aktivnost v najširšem smislu, kar se zrcali tudi v planinstvu. Poznamo seveda tudi slabe posledice večjih množic v hribih, toda to je drug problem! Vendar mnogi ob lepem vremenu izkoristijo vsako priložnost in pobegejo iz zadimljenih mest v čistejšo plast ozračja. Priznajmo, da je bilo takih pred 10 do 15 leti precej manj in da je bila takšna miselnost precej redkejša med ljudmi.

Drug moj argument je začasna sprememba podnebja: mesec junij je zadnja leta običajno deževen in hladen z gostimi megami po gorah, oktober pa je največkrat tople s stabilnim vremenom, ko se kristalno jasni dnevi kar vrstijo. Da ne pišem tja v en dan, naj povem, da sem pogledal podatke samo za osem let nazaj in našel samo dva deževna oktobra: leta 1982 in 1987! Skratka — laično povedano: pomlad se prestavlja v poletje, poletje pa se podaljšuje v jesen. Le tradicija oskrbovanja koč se ne premakne...

Saj ne mislim, da bi morale biti koče odprte ves oktober, ponujam pa v premislek prožnejšo organiziranost.

Ne vem, ali oskrbniki res tako točno načrtujejo zaloge pijače, da ne bi imeli še kaj ponuditi tudi v oktobru. Da preostalih zalog konec septembra ne zvožijo v dolino? Kaj pa, če bi v prihodnje uvedli nekakšno jesensko ponudbo: predvsem čaj in tople prostor ter za tiste, ki brez tega ne morejo, manjšo količino take pijače, ki se čez zimo ne bo pokvarila (saj veste, katero mislim)? Če je bo kaj ostalo, bo drugo sezono še boljše!

Za konec čisto resno še ena misel:

Med množicami pohodnikov je tudi vedno več neizkušenih navdušencev; prve majske in junijske objave, da so spet odprte te in te koče, jih zvabijo, da se neučakano kar takoj poženo na najvišje naše gore, kjer v mnogih vpadnih grapah in strminah še prežijo nevarna snežišča. Potem pa bemo poročila o nesrečnih zdrsih, pogosto celo s smrtnim koncem!

Če bi sezono nekoliko premaknili v poznejši čas, ne da bi jo krajšali, bi morda rešili kakšno življenje.

POBUDA, O KATERI BI VELJALO TAKOJ RAZMISLITI

POZIMI ODPORTE PLANINSKE KOČE

TOMAŽ VRHOVEC

Še pred nekaj leti je bila navada, da se planinske poti po visokogorju v jeseni spraznijo. Jeseni je dan krajši, vreme postane hladnejše in manj zanesljivo, pojavi se prvi sneg in zmrzal. Z zgodnjo jesenjo, večinoma v začetku oktobra, konec septembra, planinska društva zapro svoje koče po visokogorju in jih ponovno odpro v začetku poletja, junija ali julija.

Obiskovalci gora so sčasom začeli spreminjati svoje navade. Gore postajajo vedno bolj obiskane tudi jeseni, pozimi in spomladi. Poletna gneča v okolici najbolj obiskanih vrhov, želja po doživljanju gora v samoti, čudovita doživetja v jesenskih in zimskih mesecih (jesenske barve, sneg, turna smuka, zimski pristopi) in sprememba življenjskega sloga, ki za vrednoto postavlja celoletno aktivno rekreativno dejavnost, so povzročili, da tudi v času zaprtih koč mimo njih hodi vse več ljudi.

Planinske koče imajo v času, ko niso oskrbovane, večinoma odprte zimske sobe. Pri novejših oziroma pri obnovljenih kočah so zimske sobe prav prijetne. Obiskovalci gora se v njih ustavljajo, si tam najdejo zavetje in prenočujejo. Zimsko sobo pravi planinec za seboj pospravi in pripravi naslednjemu planincu za uporabo.

ZIMSKI PLANINCI

Zimska idila v gorah pa se ruši, vsaj kar zadeva zimske sobe. Zimske sobe ob kočah, ki stoje ob zelo obiskanih zimskih ciljih (na primer na Kamniškem in Kokrskem sedlu, na Velem polju, pri Triglavskih jezerih, pri Krnskih jezerih, v Vratih), so postale preobremenjene z obiski. Posebno velik obisk je v teh kočah ob velikih praznikih konec novembra, konec decembra in v začetku maja, ko večdnevni delopust omogoča daljše ture po gorah. Posledice velikega obiska planincev, pa predvsem tudi drugih obiskovalcev gora, so dostikrat skoraj katastrofalne. Zimske sobe ostajajo nepospravljene, umazane, vlažne, drva pa pokurjena. Planinska društva se zaradi uničevanja svoje lastnine razburjajo in grozijo z zapiranjem zimskih sob. Nekateri razmišljajo, da bi v zimske sobe postavili kovinske postelje brez odej in da bi na steno nabili nabiralnike, v katere bi obiskovalci plačevali nočnine.

Kaj storiti, da se želje in interesi uskladijo? Najbrž bi bila najpreprostejša tista rešitev, ki je bila pri nas v gorah uveljavljena že pred vojno in prva leta po njej. Najbolj obiskane planinske koče in domo-

vi v visokogorju so bili tudi v času zimskih praznikov in turne smuke odprti in oskrbovani. Mnogi starejši gorniki vedo povedati, da so bili nekateri legendarni oskrbniki v gorah kar večji del zime, da so se nosači do koč prebijali skozi zamete, in podobne junaške zgodbe. Do današnjih dni so to navado ohranile le nekatere postojanke, do katerih ne pelje spužena cesta in ne javna žičnica, ki so odprte vse leto; pri tem mislim na dom na Komni, dom v Tamarju, dom na Kofcah, Triglavski dom na Kredarici, ki ga čez zimo oskrbujejo meteorološki opazovalci, in morda še katero drugo koč.

V današnjih razmerah najbrž ne bi bilo smiselno in ekonomsko upravičeno imeti odprte koče kar vso zimo, najbrž pa ne bi bilo neumestno razmišljati o odpiranju in delnem oskrbovanju najbolj obiskanih koč vsaj za večdnevne praznike in ob lepih koncih tedna jeseni, pozimi in spomladi.

Zasilno oskrbovanje planinskih koč naj bi bilo urejeno tako, da so odprti in dostopni le nujni prostori v planinski koči (skupno ležišče, kuhinja, jedilnica) in da sta ogrevanje in postrežba minimalna. Namen zasilnega oskrbovanja planinskih koč naj bi bil večkrat. Če je v koči zasilni oskrbnik, potem je mnogo manj možnosti, da pride do uničevanja zimskih sob oziroma drugih spalnic. Če je v koči zasilni oskrbnik, potem je seveda možno s prenočevanjem in z minimalno postrežbo tudi nekaj zaslužiti in s tem kriti stroške za oskrbnika, za luč in za kurjavo. Z minimalno postrežbo, s sodelovanjem obiskovalcev koč pri pospravljanju in čiščenju koč je mogoče obiskovalce gora tudi vzgajati. Na odprte koče se planinci navadijo in jih zato še pogosteje obiskujejo. V zasilno odprto planinsko koč obiskovalci gora seveda ne bodo vdiral, kot se je že zgodilo z Vodnikovo koč na Velem polju. V delno oskrbovani koči ne bo nihče kuril pohištva v peči, potem ko bo zmanjkalo drv. Planinskim kočam bi občasno zimsko prezračevanje ob zasilnem odpiranju samo koristilo. Planinska društva bi veljalo spodbuditi, da k takim kočam organizirajo svoje izlete.

ZASILNO ODPRTA KOČA

Iz svojih izkušenj lahko potrdim, da se takšno zasilno odpiranje koč obnese. Tista leta, ko je bila na primer koč pri Triglavskih jezerih za novo leto delno odprta, je bilo nekaj tednov po tem okoli koč mnogo manj nesnage in zimska soba je bila mnogo bolj urejena kot pa po novem letu 1989, ko koč po nekaj letih za novo

leto ni bila delno odprta in je bilo zaradi izjemno lepega vremena v gorah zelo veliko obiskovalcev.

Zasilno oskrbovanje koč bi seveda s seboj prineslo tudi težave. V želji po dolinskem udobju so naše planinske kočice tudi po visokogorju opremljene s tekočo vodo in z izplakljivimi stranišči. Vodovodne napeljavne seveda v zimskem mrazu ne morejo delovati in kočice so zaradi tega slabše uporabne. Oskrbovanje s svežo hrano je pozimi večinoma nemogoče in tako bi bilo treba pozimi v zasilno odprtih kočah uporabljati le zaloge iz preteklega leta. Zaradi izplakljivih stranišč bi bilo treba

napraviti zunanja suha stranišča in zanje tudi skrbeti, ne pa da so spomladi vse naokrog koč posejani iztrebki in toaletni papir.

Pozimi je v gore lepo hoditi, očarljivo je turno smučati in se vzpenjati prek poledenelih sten. Tega se zaveda vse več planincev. S smotrnimi odločitvami in majhnimi investicijami je mogoče doseči, da bi najbolj obiskane kočice v visokogorju pozimi ob času večdnevni praznikov zasilno oskrbovali, s čimer bi rešili kar nekaj težav. Za takšne odločitve je potrebno nekaj dobre volje in preseganje miselnosti, da se pač ne splača nič narediti.

CHRIS BONINGTON — ZVEZDA 14. FESTIVALA V BANFFU

PUSTOLOVŠČINE V GORAH SMRTI

NUŠA PODOBNIK

Štirinajsti festival gorniške kinematografije je bil lani od 3. do 5. novembra. Dogodek, ki mu vsi priznavajo primat najpomembnejše kulturne prireditve v Banffu, je nestrno pričakovalo na tisoče obiskovalcev in gledalcev. Iz kratkega enodnevnega predvajanja plezalnih filmov pred 14. leti se je banffski festival prelevil v priznano in cenjeno kulturno — družabno prireditev, ki traja tri dni od jutra do večera.

Lani je bila nestrpnost še večja, saj se je številnim spremljajočim prireditvam — od seminarjev »Ali še lahko govorimo o avanturi«, »Prihodnost plezalnega športa«, »Neokrnjena narava in turizem« do posebne predstavitve francoske filmske produkcije, razstav, sejmov — pridružila še slavnost v čast legende angleškega alpinizma Chrisa Boningtona, ki je bil slavnostni govornik otvoritvenega večera.

PLEZANJE NA ANAPURNO

Chris Bonington je svojo alpinistično kariero začel leta 1958, ko je kot prvi Anglež preplezal jugozahodni steber Druja, tri leta kasneje pa dve osrednji stebri Freneya v južni steni Mont Blanca. Tedaj je ta vzpon spadal med najtežje probleme Alp, še danes pa ga uvrščajo med velike klasične vzpone na Mont Blanc. Omenimo še to, da je leta 1962 ponovno kot prvi Anglež premagal severno steno Eigerja.

Seveda pa to ni bilo vse. Vzponi so si sledili, vabile so ga različne odprave. Tako se je leta 1960 pridružil angleško-indijski odpravi na Anapurno II, šest let pozneje pa se je skupaj z Eskimi podal v pravo pustolovščino, ko se je odpravil na lov na karibuje.

Tudi njegova novinarsko fotografska ka-

riera je zelo pomembna in prav nič manjša od alpinistične. Tako je svoj vrhunec dosegel leta 1968, ko je spremljal vojaško odpravo pod vodstvom Johna Blashforda-Snella, ki se je odločila opraviti prvi spust po Nilu. Zdi se, da je bila to Chrisova najbolj vznemirljiva in najnevarnejša pustolovščina in ob koncu te misije se je odločil, da se bo vrnil k plezanju, ki mu je bilo pri srcu in ga je edinega razumel. Ob koncu tega leta je že pričel načrtovati odpravo v južno steno Anapurne. Do tedaj še nobena himalajska stena ni bila premagana. Pazljiva izbira članov in pravilno načrtovanje odprave je bilo nagrajeno, ko sta se Dougal Huston in Don Whillans 27. maja 1970 uspešno povzpela na vrh.

Po vzponu na Anapurno, »zadnji velik problem«, je bilo popolnoma jasno, da se bodo pričele priprave na osvojitve jugozahodne stene Everesta. Leta 1972 je bil Bonington na čelu angleške odprave. Divji vetrovi in izreden mraz so mu preprečili zmago. Vendar se mu je jeseni 1975 ponovno ponudila priložnost in člani Boningtonove odprave so se povzpeli na vrh.

Sledile so še druge odprave. Tako sta se dve leti kasneje z Dougom Scottom kot prva povzpela na Orge v pogorju Karakorum. Pomembnejši od tega vzpona je bil prav gotovo sestop. Govorimo lahko o junaškem šestdnevem prebijanju skozi snežni metež. Že takoj po pričetku sestopanja si je Doug Scott zlomil obe nogi, tako da ga je Chris vso pot vlekel. Da bi bila nesreča še večja, je tudi sam padel in si zlomil rebro — in še preden sta prispela v bazni tabor, jima je zmanjkalo hrane. Ko pa sta končno dosegla bazno taborišče, vse izčrpana in sestrada, sta lahko samo še ugotovila, da so njuni tovariši izgubili vsakršno upanje na njuno vrnitev in so zato tabor zapustili.

Leta 1978 je bil Bonington na čelu majhne odprave, ki je nameravala osvojiti še nepreplezan zahodni gorski greben v K2, drugi najvišji gori sveta. Vendar se je vse skupaj končalo zelo tragično, saj je snežni plaz pogoltnil enega od članov odprave, Nicka Escourta.

NAPOSLED NA EVERESTU

Naslednji dve leti je Bonington posvetil raziskavam in pisanju knjige »Quest For Adventure« (Kaj sploh je pustolovščina), ki je takoj po izidu postala bestseller; na bestsellerski top listi Sunday Timesa je knjiga vodila več kot deset tednov.

Leta 1980 so bili Bonington, dr. Michael Ward in Alan Rouse med prvimi Evropejci, ki so obiskali Kitajsko, ko je kitajska vlada ponovno izdajala dovoljenja tucem za vzpon na nekatere od svojih gora. Seznanili so se z zahtevnostjo in pastmi gore Kongur, ki je do tedaj še nihče ni preplezal; ponovno so se vrnili naslednje leto in osvojili vrh. O tem vzponu je Bonington napisal knjigo »Kongur, China's Elusive Summit« (Kongur, izživajoča gora).

Leta 1982 je skupina treh alpinistov (Peter Boardman, Joe Tasker, Dick Renshaw) s Chrisom na čelu skušala osvojiti že dolgo nepreplezan severovzhodni greben Everesta, in sicer brez kisika. Alpinist Renshaw, Boningtonov soplezalec, je doživel lažjo srčno kap, zato je Bonington napredoval počasneje kot Boardman ali Tasker. Svetoval jima je, da se povzpne na vrh brez njega. Vendar je prišlo do tragedije, v kateri sta oba umrla. Odpravo so prekinili.

Naslednja leta so bila za Boningtona zelo aktivna in uspešna: kot prvi se je povzpel na Shivering v indijskem delu Himalaje, organiziral in sodeloval je v izredno atraktivni in uspešni ameriški odpravi na najvišji vrh Antarktike, Mount Vinson, leta 1985 pa je Bonington uresničil svoj življenjski cilj, ko je skupaj z norveško odpravo osvojil najvišji vrh sveta.

Kadar ne pleza, živi Bonington v pokrajini Cumbria v Angliji. Tu tudi piše. Pohvali se lahko z 11 knjigami in ena od njegovih zadnjih knjig, »The Everest Years« (Leta Everesta), je služila kot scenarij za TV film, ki je prejel številne nagrade.

AVTO CESTA SKOZI VIPAVSKO DOLINO

POVSOD ŽELEZO IN BETON

NADA KOSTANJEVIC

Nekajkrat sem s svojima rejencema pregledala, pretuhtala in premlela vse članke, ki so obravnavali gradnjo avtomobilске ceste skozi Vipavsko dolino. Preklinjali smo vsak po svoje in končno sem se nedeljskega popoldneva odpravila z malim Robertom na Plaz. Gledala sva s tega skromnega vršaca, ki se pne nad Vipavo, in se pomenkovala.

Tiste nesrečne Rebrnice (od tod jih ni videti), kjer vozila prevračajo kozolce, bi bilo res treba nekoliko urediti — pa bi bilo ozko grlo odpravljeno.

Kaj pa Razdrto? Pred leti je tam burja odkrila hleve in nič koliko živali je dobesedno zmrznilo, veter je podrl TV stolp na Nanos in cerkven stolp v vasi...

Doli po naši dolini promet sploh ni usodno gost in če bi bile Rebrnice rešene, bi bil tekoč. Le Podnanos potrebuje obvoz.

KMEČKI TURIZEM

Tam na Kampanonah (Izercih) sta lepa borova gozdčka, ki varujeta cesto pred hudimi sunki burje. Edino tam vozila ne plešejo pozimi.

Izerce so močvirne; na njih — to ni nobena vojaška skrivnost, saj je lepo videti

s ceste — ima vojska strelišče. Streljajo proti Klajnikom, gmajni pod skalovjem Gradiške, Podraške in Šembiške Ture. Zato v Klajnike hodimo po drva, steljo in gobe le ob nedeljah in državnih praznikih, ko je vojska prosta. Večkrat so izstrelki povzročili tudi manjše požare, vendar moramo priznati, da je tudi pogasil, kdor je vžgal. Onkraj Izerc pelje cesta proti Podragi — ob njej pa je starodavna cerkvice sv. Urbana, ki jo je baje posvetil sam sv. Ciril na poti v Rim. Ali bo tudi njo vzela avto cesta — skupaj z oltarno mizo iz mlinskega kamna?

Za cesto se prostira Veterno polje, pašnik KK Vipava. Kdo bo ustavil Burjo, tisto z veliko začetnico in veliko močjo?

Naslednjo nedeljo sem nameravala iti kupit kravo na Vitovlje pri Šempasu. Z možakarjem sem se dogovorila, naj me počaka pri popoldanskem avtobusu — ki ga pa ni bilo. In tako je možakar pač kravo prodal drugemu. Lepo domačijo ima na Vitovljah tik ob glavni cesti — in je moral del živine odprodati zaradi avtomobilске ceste. Tako mi je pravil, ko sem s celo uro zamude prištopala do njega.

Ko sem že tam, grem do sv. Pavla na Vitovljah, cerkvice na griču pod Vitovsko Goro, ki sem jo pred časom v PV že predstavila. Danes so vse poti, vse steze do vseh hiš asfaltirane. Po njih se spreha-

jajo gosposko oblečeni Italijani, gostje onega bogatega Remeca, ki ima tu ob cesti tak »kmečki turizem«, ki je vse prej kot kmečki. Dve veliki hiši, gosposke obednice, sodobna kuhinja, za hišo pa ogromen hlev z živino, ki preskrbuje to gostišče. Ali bo potem, ko pride avtomobilska cesta, uvozil tudi seno ali krave, kakor sedaj uvozi goste? Saj mora za to živino pokositi vsaj pol doline!

Povzpenjam se med hišami in domačijami, med katerimi nima spomeniško varstvo več oblasti, zato so take in drugačne. Med njimi vrtilčki in terase z vinogradi. Ondi se neki možakar trudi, da iztrga nekaj teras za vinograde. Tam nekdo ponuja sadike aktinidije.

Končno se rešim asfalta in pridem na makadamsko potko, ki me skozi grmovje pripelje do masivne, a vendar ne velike cerkvice sv. Pavla. Le zakaj se je ta svetnik tako priljubil Primorcem, da so mu kar na treh vršičkih, na Planini, nad Vrtovinom in tu, posvečene cerkve? Cerkev je zaprta. Slišim govorico — do tu je prišlo nekaj priletelih Remcovih gostov. Vem, da so se kos poti pripeljali z avtom, ker so me nekje prehiteli. Štejem pa jim v dobro, da se hočejo pogovarjati z menoj slovensko. Prav dajo, da je cerkev zaprta — da ne bi kakšen svetnik ušel kljub lesenim nogam.

SENOŽET ZA TRI PREDPASNIKE

Ogledujem se po dolini, saj so Italijani odšli in me pustili mojim mislim. Daleč je namakališče Vogršček. Le kaj bo nama-

kalo? Avtomobilsko cesto? Ali ga bodo zastrupljali izpušni plini! Pisana preproga polj — tudi kakšna vas vmes. Tu ni burje. Koga in kaj bo ta cesta odsekala in presekala?

Spuščam se od cerkve h kolovozu. Jerzerce pod skalo je tam čez oni travnik. Pod cesto je tolmunček s čisto vodo. Na oni strani poti je lep spomenik padlim, izviren, iz monolitnega kamna izklesan z imeni padlih. Tu blizu domuje umetnik Marko Pogačnik. Grem potem po kolovozu, ne maram na asfalt. Med boršti so senožeti, velike za tri predpasnike; še radi jih bodo kosili! Pot moram kar iskati, dokler ne pridem do Šempasa, ki je kar snažen — in v skladu s spomeniškim varstvom obnovljen.

Stopila sem do nekdanje naše članarinke (pobirala je članarino vipavskega PD) Lenčke, ki je sedaj omožena v Šempasu. Vsedli sva se v ogreto dnevno sobo in družno preklinjali avto cesto.

Tako sva besedili, TV je bila prižgana in pokažejo nam — Vipavsko dolino, opuščen grad Lože, prominentnega gostinskega direktorja, ki objublja:

Tu bomo uredili gostišče in igralnico, imamo že tujega vlagatelja, čakamo samo, kako bo z odcepom avto ceste...

Odcep! Avto cesta! Lože, hotel, igralnica...

Lenčka, Lenčka, le kaj počnemo s tem koščkom raja, ki ga imamo!

Prodajamo ga tujim vlagateljem!

Kako je že zapel Matej Bor?

Povsod železo in beton

nikjer zemlje, kjer bi ptičko pokopal in rožo vsadil...

XI. SREČANJE ZDRAVNIKOV GRS V INNSBRUCKU

Enajstega novembra 1989 so se že enajstič zbrali k delovnemu posvetu zdravniki gorskih reševalnih služb, sicer povezani v zdravniški komisiji IKAR.

Na minulih srečanjih so že obdelali različne teme, npr. šok, podhladitev, padec in visenje v vrvi, strelo in njene posledice, ukrepe pri poškodbah po zasutju v snežnem plazju in še kaj. Tokrat je bila na vrsti medicinska tehnika ob nesreči v gorah.

Kot je že običajno, je zdravnike zbral prof. dr. Gerhard Flora iz Innsbrucka, gorski reševalec. Zastopane so bile Avstrija, ČSSR, Nemčija, Švica, Španija in Jugoslavija. Našo GRS sta z referatom o medicinski tehniki v GRS pri Planinski zvezi Slovenije zastopala dr. Tomaž Ažman in dr. Andrej Robič.

Laik seveda ne more odgovorno in strokovno ocenjevati dela zdravnikov GRS, vendar pa kljub vsemu tudi lahko poda svoje mnenje, saj sliši dosti stvari, ki mu

vendarle niso povsem tuje. Lahko jih celo posebej cení, če stvar pogleda s svojega zornega kota.

Prvih pet predavanj nas je uvedlo v snov in vprašanje, ki si jih zastavljata tako zdravnik kot reševalec laik ob pripravi na akcijo, ko se porajajo tudi dvomi o varnosti, kakovosti in stanju pripomočkov, njihovi teži, razmerju med težo, ceno in koristnostjo ter uporabnostjo.

Že prvi referent je poudaril, da **tehnika ni vse, saj predvsem ne more nadomestiti pomanjkljivega znanja**. Ko govorimo o tehnikah, se velja tudi vprašati, če od reševalcev ne zahtevamo preveč oziroma če jih s tehniko ne preobremenjujemo. Peti referent pa je opozoril, da moramo ob vsaki želji misliti na stvarne možnosti.

Kar šest referatov se je ukvarjalo s problemi podhladitve v gorah in v plazovih; skupina predavateljev je dobila obdelala nevarnosti smrti zaradi podhladitve pri izvedbi tečajev za lavinske pse. O tem imamo tudi Slovenci izkušnjo, ki je k sreči potekla brez posledic, medtem ko sta samo v Avstriji znani dve smrtni nesreči povsem zdravih reševalcev — markerjev.

POPOTOVANJE OD LITIJE DO ČATEŽA

VANDRANJE Z LEVSTIKOM IN MARTINOM

IVANKA KOROŠEC

Tisti teden pred sv. Martinom je deževalo, megle so se vlačile po kotlinah, ob koncu tedna pa so pritisnili novembrski mrazovi, da so bila jutra vsa bela od ivja in slane. Na sv. Martina pa smo šli v Litijo in od tod do Čateža. Potem ko smo dobili že v Litiji prvi kontrolni žig, smo se oskrbeli tudi z razglednicami, povratnimi avtobusnimi vozovnicami in nekaj tiskanimi informacijami o popotovanju. Iz črnikaste Save je vstajala megla in tudi naprej po cesti ni nič kazalo, kakšen dan se nam obeta, ko smo se ob sedmih zjutraj odpravili na pot. V družbi smo veliko govorili o Levstiku in njegovi osebnosti, polni nasprotujočih si lastnosti: velike bistrosti in odločnosti pa tudi trmoglavosti, velike sposobnosti za slovstvena, politična in kulturna dejanja, obenem pa tudi nezmožnosti vztrajati pri nečem dalj časa.

V Šmartnem smo bili tako zgodaj, da so članice aktiva kmečkih žena šele postavljale dobrote na stojnice pred cerkvijo. Za vasjo smo pri Bajerniku s ceste zavili v gozd in se začeli vzpenjati navkreber. Objela nas je naraščajoča plima vonjev iz gozda: po megli, obešeni na črnikaste gole veje, po gobah in preperelem listju, po

praproti in odpadlem kostanju. Globeli so bile temne, vse črne od trohnečega listja, travniki pa potopljeni v gosto meglo.

OKREPČILA ZA DUŠO IN TELO

Od daleč smo že zagledali liberško cerkvico in potem smo kmalu prišli do sušilnice sadja. Postavili so jo sredi prejšnjega stoletja, letos pa so jo spet usposobili za delovanje. Imenitne krljice so prodajali na stojnici ob njej, prav tako pa tudi krofe, potico, štrukeljce in spominke. Pri gasilskem domu na Libergi je bila druga kontrolna točka, kjer smo požigosali dnevnike. Tam se je bilo mogoče okrepčati z enolončnicami iz lončene skledice in z leseno žlico, ki so jih tudi prodajali.

Vedno nove in nove trume pohodnikov so prihajale, zato smo vzeli pot pod noge. Proti Grmadam smo se še nekoliko vzpenjali in tam je prišlo najlepše: skozi meglo je pribodlo sonce. Čim višje smo šli, tem jasnejše je postajalo nebo. Kako čudovit pogled navzdol: pravo morje megle! Šli so naravnost naprej in navzgor po širokem kolovozu v gozd, kjer je vodilo nešteto poti; zdelo se mi je, da prihajajo od nikoder in vodijo nikamor.

Na najvišji točki pohoda so sredi gozda stregli s čajem, žganjem in domačim golažem. Za to je poskrbel gostilničar iz

Sicer so v tej skupini prišli na dan rezultati raziskav, kako preprosto meriti temperaturo jedra podhlajenega, podatki o vplivu vetra in obleke oziroma različnih tkanin. Od Španca smo dobili napotke o novem načinu zdravljenja omrzlin, med sodnomoedicinskimi mnenji pa smo si posebej zapomnili svarilo o varljivih in nejasnih znakih smrti zaradi podhladitve. Ob tem smo spet slišali nekoliko šokantno pravilo, da znakom smrti lahko verjamemo le tedaj, ko nastopajo ob toplem telesu (Nobody is dead, unless he is warm and dead).

Naša referenta sta orisala obseg medicinske tehnike pri reševanju v gorah v Sloveniji. Zanimivo predavanje sta zaključila z mislijo, da z medicinsko tehniko ne gre pretiravati, ker je draga, treba pa jo je tudi znati uporabljati.

V skupini referatov o medicinski tehniki na kraju nesreče so zdravniki obravnavali predklinične posege s »kamp« kravato za imobilizacijo vratne hrbtenice, kakor tudi pogoje in praktične prijeme imobilizacije hrbtenice nasploh.

Sledila je obravnava posegov pri poškod-

bah prsnega koša, tako drenaže na kraju nesreče kot izkušnje s posegov na gori in v kliniki.

Nemci so predstavili antišok hlače pri poškodbah več udov in drugih delov telesa ter pri prekinitvi krvnega obtoka zaradi poškodb po nesreči.

Na sporedu je bilo še obravnavanje možnosti za posege pri močnih krvavitvah v trebušni votlini. Referent iz ČSSR je pri tem nakazal preprosto možnost v hrbtni in trebušni legi poškodovanca z nahrbtnikom kot najpreprostejšim pripomočkom, če ni druge možnosti.

Končno je bila na vrsti še medicinska tehnika pri reševanju s helikopterjem.

Seznani smo se s helikopterjem Christophorus in A. Bell 412 v funkciji reševalnega plovila in njuno opremo za nego ter prevoz ponesrečenca.

Na ogled je bila še oprema za reševanje iz ledeniških razpok in kompaktna naprava z merilnikom pulza in kislosti krvi, merilnikom krvnega tlaka in temperature ter srčnim spodbujevalnikom.

Pavle Šegula

Gabrovke. Na tem delu so bili še pred leti vidni grobovi, tako imenovane grmade, po katerih je hrib dobil ime. Od Grmade do Gobnika nas je spremljal gozd, obarvan z jesenskimi barvami. Del gozdne poti je bil bolj podoben kanalu, nasutem z listjem, kot pa cesti.

Na Gobniku se odpre čudovit razgled na okoliške domačije, vinograde in zidanice. Med njimi je tudi Bojčeva, kjer je nastajal Levstikov potopis. Žal pa zidanica ni ohranila prvotne podobe. V njej je tedaj 85-letni Bojec gostil Levstika, njegovega prijatelja in Taro ter hvalil svoje vino.

V Moravčah smo se ustavili ob Tonini hiši. Tu je bila nekoč Zidarjeva gostilna, Zidarjeva Tona pa je bila Levstikova velika ljubezen. Bila je premožna, podjetna, starejša in večja od Levstika in v njem je prebujala čustva, ki jih je prelil v pesmi — zdaj strastne in mile, zdaj ljubee in sovražne. Le 20 metrov naprej je bila v sto let stari kašči okrepčevalnica s čajem, prodajali pa so tudi odlične moravške klobase, domač kruh in novo vino. Napisi na stenah so vabili: Popotnik, / za hipec postoj / in si odpočij, / pa rujnega vinca / si v čašo nalij!« / »Kruh iz domače peči / ti zadiši / in svet se ti / lepši zazdi.«

Tod smo dobili tudi tretji kontrolni žig in se dobobra podprli, nato pa smo nadaljevali pot po moravški dolini, obsijani s soncem. Zanimiv pogled nazaj: kolone prihajajočih, ki so se zgrinjale v Moravče.

PET UR IN POL POTI

Za nekatere je bila hoja po ravni cesti iz Moravč dolgočasna, toda s ceste smo prav kmalu spet zavili navkreber v gozd. Drevesa so hodila z nami. Že od daleč smo zagledali zvonik čateške cerkve in zaslišali iz zvočnikov, da bomo vsak čas na cilju.

Na Čatežu smo dobili še zadnje žige v dnevnik in prejeli zaslužen pripomoček. Hodili smo zmerno in s postanki vred porabili od Litije do sem pet ur in pol.

Spet je bilo mogoče na številnih stojnicah kupiti domače dobrote in spominke. Če bi bile le denarnice bolj polne! V kulturnem programu pred Tovarno elektromateriala se je predstavila folklorna skupina E. Adamič iz Mokronoga in folklorna skupina KUD Račna iz grosupeljske občine, igral je harmonikar in pohodniki so se lahko zavrteli ob veselih zvokih. Slavnostni govornik je bil predstavnik mladine Gregor Golobič. Njegov govor je bil odločen, jedrnat in kratek. Igrala je tudi godba na pihala iz Trebnjega. Program je povezoval priljubljeni Toni Gašperič iz Metlike. V šoli je bila razstava slikarske kolonije »Arhitekturna dediščina Levstikove poti od Litije do Čateža«.

Tisto, kar smo še imeli v nahrbtnikih, smo poplaknili z domačim vinom. Njegova mlađa moč, klopce, mize in sonce, ki je sijalo

na prireditveni prostor, je vplivalo na prijetna občutja, tako da se je program še prehitro iztekel.

Nekdo za omizjem je imel Levstikovo fotografijo, ki je šla iz rok v roke. Na njej so bile njegove odločne poteze in ponosno dvignjena glava; njegova dela in dejanja so spet zaživela v naših spominih. Vsakemu je povedal v obraz, kar je mislil.

Organizacija popotovanja je bila odlična, tudi s prevozi nazaj v Litijo ali naprej v Veliko Loko ni bilo težav. Odbor Projekta Levstikova pot zasluži vse priznanje in pohvalo.

Levstik je nekje zapisal, da je ranjki Tomažev Miha imel navado reči: »Kar je res, je res, četudi je pol laži vmes.«

A to, kar sem tukaj napisala, je res in drži kot pribito. Drugo leto o svetem Martinu se spet srečamo na tem popotovanju!

TO JE BIL MOJ SREČEN DAN

DOBER DAN, GOSPOD KUGY!

MOJCA IPAVEČ

Naredil se je prekrasen zimski dan. Vrhovi, ki obdajajo Trento, so že vsi pobeljeni in se lesketajo v soncu, kot bi bili posuti z drobnimi kristali. Trenta je še skoraj vsa v senci, le počasi prodirajo sončni žarki mimo vršiških gora. Pusto je in kar zapuščeno. Tudi na vratih gostišča Orel je tabla z napisom »zaprt«. Le na drugi strani, pri Trentarskem muzeju, je bolj živo. Nekaj gradijo, videti je kot hotel. Morda pa bo vendarle tudi v Trenti kaj novega!

»Počasi vozi!« mi reče sopotnik, »da si bom lahko vse ogledal, kajti še nikoli nisem imel take priložnosti. Vedno sem bil jaz za volanom.«

Protí Zadnji Trenti se peljeva. Začuden je, da nisem bila še nikoli tu in da še nisem videla Kugyjevega spomenika. Še sama ne vem, kako to, da ga nisem. Veliko planinskih poti sem že prehodila, a sem me res še ni zanesla pot.

Vozim zelo počasi. Pri alpinetumu ustavim, toda v tem letnem času ni nič videti. Nad drugo serpentinno proti Vršiču parkiram avto — in pred nama se razgrne čudovita slika: zasneženi Jalovec s svojimi sosedi naju pozdravlja. Stopiva še do spomenika, ki je ves obsijan s soncem. Najina pogleda se pridruži Kugyjevem, ki zre gor proti svojim goram.

Kaže mi v steno Jalovca in mi pripoveduje, kje so hodili takrat, ko so mene zaradi bolezní morali pustiti v dolini. Zdi se, kot da pozna vsak previs, vsako skalo po-

sebej. Ugotavlja, kje je pozabil palico, za katero mu je zelo žal. Šel jo bo iskat.

Nad nama se boči modrina neba, tam zadaj za vrhovi plavajo beli oblaki, stskani skupaj kakor pajčolan. Povsod mir in tišina. Le Soča, ki šumi nekje globoko pod nama, ustvarja čudovito glasbo, vmes pa še pritrkavajo zvončki ovac, ki nekje v bližini pobirajo še zadnje, kar je ostalo od poletja. Lahen veter naju boža s svojo že mrzlo roko.

»Veš, kar ves dan bi gledal tja gor,« mi pravi moški, ki stoji poleg mene in mi je zelo, zelo drag.

Pogledam v njegove temne in nemirne oči. Njegov pogled je zamaknjen, rahlo zastrt — in srečen. Tudi on se je zapisal planinam. Rahlo ga primem pod roko in skupaj občudujeva te najine planine, ki nama budijo toliko lepih in nepozabnih spominov. Desetletje že hodiva skupaj in morda sem danes prvič začutila tisto, kar njega tako priklepa nanje. Med nama so se tkale vezi počasi, korak za korakom; v vročem soncu, v dežju in megli, pri počitku ob jezeru in ob večerih, ko se je poslavljajal dan.

Prepričana sem bila, da so te vezi trdne in močne in da jih prav nič na tem svetu ne more pretrgati.

Danes nisem več tako prepričana o tem.

S ceste sèm prihaja starejši par. Drobna gospa stopi pred spomenik, se rahlo prikloni in na glas pozdravi: »Dober dan, gospod Kugy!« Nato se obrne še k nama in tudi naju pozdravi. Nekaj časa sedita na klopi, ko sonce tako prijazno greje. Nato se počasi odpravita čez bližnji hrib.

Presenečena sem nad tem prizorom. Počasi se me čudna otožnost in naklonjenost do vsega, kar mi je blizu. Nič ne rečem, le ozrem se k njemu in čutim globoko spoštovanje do tega moža, ki je tem planinam razdal svoje srce in dušo.

Kljub soncu postaja hladno, zato počasi odideva. Ko grem mimo Kugyja, se mu v duhu tudi jaz priklonim in mu obljubim, da spet pridem. Morda sama, a pridem zagotovo.

Stopava po ozki stezi, tesno drug ob drugem. V svoji roki začutim njegovo toplo dlan. Molče se pogledava, duša se duši odziva, brez besed. Vem, da je to edina roka, ki si jo v življenju zares želim držati. Če bi držala katerokoli drugo, bi ne bila srečna. Vem tudi to, da bo ta roka kmalu izpustila mojo in da bom potem ostala sama in bom nesrečna.

Počasi vozim nazaj proti Trenti. Sonce naju slepi in prijetno toplo je. Tudi nazaj grede zaman iščeva pijačo. Ustavi se v Soči pri gostilni, a je tudi tu tabla z napisom »zaprto«.

Pa nič zato! S seboj sem vzela čudovit zimski dan, ki ga sicer ne bo nikoli več nazaj, a bo vendar večni. To je bil moj srečen dan.

OD ALJAŽEVEGA SPOMENIKA
DO ALJAŽEVEGA DOMA

OBISK POD TRIGLAVOM

ERNA MEŠKO

Naša vnetja pomurska planinka Marija mi je spomladi povedala, da bo junija tega leta prevzela oskrbnišтво Aljaževega doma v Vratih. Zelo sem se razveselila te novice in občudovala njen pogum. Obenem sem ji prepričljivo obljubila, da jo pridem obiskat.

Čas naglo teče. Začela sem misliti, da bo obljubo treba izpolniti. Nameravala sem obiskati tudi Frankovo babico Štefko v Novi Gorici in kar hitro sem se odločila, da oba obiska združim, kajti potni stroški so veliki, pa lahko z enim udarcem ubijem dve muhi. Rečeno — storjeno.

VOŽNJA V VRATA

Lepega sončnega ponedeljka sem se odpeljala z »Muro« do Ljubljane. Ker nisem imela takoj zveze proti Jesenicam, sem poiskala avtobus v Rateče—Planico in se odpeljala do Mojstrane. Pred tem sem še obvestila znanko Franco iz Koroške Bele, naj pride na Jesenice k avtobusu. Res me je tam čakala in se peljala z menoj do Mojstrane.

Tam sva izstopili in začeli poizvedovati, kje stanuje Janez Brojan st., dolgoletni predsednik Gorske reševalne službe in enkratni planinec, ki je bil poleg vsega drugega samo na vrhu Triglava 522-krat. Vstopila sem pri Kotnikovih in prijazna gospodinja je takoj po telefonu povprašala, ali so Brojanovi doma. Ker se je oglašil sin, ga je hkrati poprosila, naj pride z avtom po naju. Po nekaj minutah je požrtvovalni Janez Brojan ml. že bil pri nama in naju odpeljal do Velikega brega, kjer sva našli njegova prijazna starša.

Ganljivo je bilo naše srečanje. Povedala sem jim, da sem namenjena v Novo Gorico in da sem spotoma pogledala še v ta čudoviti gorenjski kot. Načrtovala sem še »skok« v Vrata, a danes je ponedeljek in avtobus tja ne vozi. Srečna pa sem, da sem našla njiju. Rada bi, da bi skupaj obudili spomine, kako so Janez Brojan st., Minka Mali—Štampiljka« in moj rajni mož Makso Meško leta 1953 plezali v Severni triglavski steni. Sproščeno smo se pogovarjali kot stari znanci in čas nam je hitro mineval.

V duhu sem se že odrekla svoji želji po obisku v Vratih, ko so mi povedali, da predsednik Planinskega društva Mojstrana Stanko Kofler vsak ponedeljek pelje v Aljažev dom s kombijem potrebno blago in če

hočem, se lahko z njim peljem tja. Tam se bo zadržal približno eno uro in se lahko z njim vrnem. Kdo bi mogel biti srečnejši od mene! Joj, kako sem bila vesela! Tako sva se s Francko odpeljali do Aljaževega doma in tam pozdravili presenečeno in nasmejeno oskrbnico Marijo Lah-Vildovo, ki je prihajala iz pralnice, kjer je morala dežurati pri pralnem stroju, ki ni hotel sam menjavati programov... Postregla nama je s prekmursko žganjico (to dobe samo »izredni« gostje) in čajem. Med pomenkom je vse prehitro minila urica in morali smo se posloviti. Povedala mi je še, da ima s seboj še šest marljivih prekmurskih deklet, s katerimi lahko v redu opravlja to odgovorno službo. Rekla mi je tudi, da imajo na Dovjem Aljaža v novi izdaji in da ta gospod vsako nedeljo popoldne pride maševat v Vrata. Ogledali sva si še ljubko kapelico, jaz pa sem pohitela še za dom na kraj, od koder sem lahko neovirano zrla v od večernega sonca ožarjeni Triglav in njegovo razbrazdano Severno steno. Z mehkim občutkom v srcu sem preletela več kot 70 let svojega na planine navezanega življenja... Težko sem odtrgala pogled od »okamenelega zanosa domovine« in se s solzami, vendar srečna poslovila od svoje ljubezni — mogoče zadnjč...

Objeli sva se še z Marijo, potem pa smo zdrdrali proti Mojstrani.

KUGY IN ALJAŽ

Ustavili sva se seveda še pri Brojanovih in bili deležni prijazne postrežbe, obenem pa sta nam ljuba gostitelja razkazala mnoga priznanja, odlikovanja in darila za plodovito udejstvovanje v planinstvu in alpinizmu, zlasti pa še v gorskem reševanju. Preden sem se poslovila, je stekla še beseda o Aljažu in njegovem spomeniku in tudi Anica in Janez sta bila polna hvale o sedanjem dovškem župniku gospodu Urbaniji. Bo menda kar držalo, da se taki ljudje rode vsakih sto let. Žal jima je bilo, da ne bom mogla biti navzoča, ko bodo odkrili spomenik triglavskemu kralju Matjažu. Seznanila sta me z mnogimi dejavniki, ki so omogočili, da je prišlo do uresničitve te plemenite zamisli. Vsi smo bili enakega mnenja, da so odlično zadeli mesto, kjer naj bi spomenik stal, in sicer ob cesti nad mojstransko avtobusno postajo, vsem potnikom na pogled. Tako kot v Trenti pevec Julijskih Alp dr. Julius Kugy zre v Jalovec, tako se sedaj tukaj stražar Zlatorogovega kraljestva razgleduje po svojih neskončno ljubljenih gorah in spodbuja svoj narod kot nekoč: k zvestobi in ljubezni.

Zvedela sem še, da je že izdano gradbeno dovoljenje za postavitev kapelice na Kredarici, s čimer bo popravljena krivica, ki jo je Aljažu prizadel del lastnega naroda.

DRUŽINSKO POTEPAJNE PO MALO OBLJUDENIH POTEH

VČASIH MORA DEŽEVATI

IVANKA KOROŠEC

Od Mrzle rupe sèm je bila vedno hujša megla; bila je tako gosta, da bi jo lahko rezal. Naše pelerine in anoraki so bili že pošteno mokri. A glavno je, da so suhe noge, pravijo. Prav nič nismo bili potrti zaradi nemogočega vremena; verjetno smo bili prikrajšani za razglede in poglede, a našli smo, kar smo tako želeli: napete mišice, aktiviranje vse svoje volje. Hoja je res čudovita stvar! Za nami je bilo že več ur hoje, saj smo prišli s Hleviških planin preko Vojskega. V mreži gozdnih cest se človek komaj znajde, markacije so daleč vsaksebi, na križpotjih v globokih gozdovih ni ne oznak in ne napisov, še tisti, ki so bili, pa so bili zakriti v megli.

Spet smo prišli do razpotja. Pred nami sta se znašla planinca, mlada, mokra in premražena fanta. Eden je nosil velik širokokrajni klobuk, rumeno ogrinjalo čez nahrbtnik, kratke hlače in gojzarice, drugi je imel daljšo pelerino in v rokah temno zelen vodnik po slovenski planinski poti. »Kje je najbližja pot do Iztokove koč« smo ju vprašali.

A človek nikoli ne bi smel spraševati tistih, ki vedo prav toliko ali še manj kot on sam.

»Tu!« sta nedoločno pokazala — in ko smo zavili na levo, smo kmalu na drevesu opazili smerno tablo za Golake. Vendar to ni najbližja pot; to je pač transversala, ki vodi čez Veliki in Mali Golak do Iztokove koč. Toda tega takrat še nismo vedeli. Tej poti bi se lahko izognili, če bi šli desno dalje skozi Smrekovo drago in potem levo čez preval Strgarija.

SKRBI OSTANEJO DOMA

Vzeli smo torej grapav kolovoz pod noge in se kmalu začeli vzpenjati. Pot je bila razmočena in posuta z bukovim listjem. Z visokih bukev se je usipal roj kapelj na nas. Ko smo prišli višje, se je gozd še bolj zgostil: megla je visela naokrog, vse je bilo tiho kot v grobu, le veter je kdaj pa kdaj potresel veje. Malinovje ob poti je skoraj zaraslo stezo, vejevje se je prepletlo med sabo, karminasto rdeči plodovi so bili kisli; niso bili še zreli. Kaplje, ki so drsele po pelerini, so se stekale v volnene nogavice, od tam pa v čevlje in kmalu

smo bili vsi premočeni. Vroče mi je bilo pod zapeto pelerino, zato sem si odpela nekaj gumbov, pa me je hitro ohladila vlaga in mokrota z visokih trav in grmovja ob poti.

Najprej je začela tarnati hči:

»...joj... čisto sem mokra... kot bi bila pod tušem...«

»Tudi jaz,« sem se priglasiła, »suh imam samo še hrbet.«

Sin pa tudi ni zaostajal; ožel si je premočeno trenirko pod anorakom.

Le mož je kar veselo požvižgaval, čeprav je tudi njemu v čevljih klokotalo.

»Ste lačni?« je vprašal.

»Ne!«

»Ste žejni?«

»Ah, kje pa!«

»Vas zebe?«

»Tudi ne. Dokler hodimo, bo že...«

»Kaj je torej? Kaj vas skrbi?«

»Ura se mi je ustavila. Voda je prišla vanjo!«

»Si že slišala za urarje?«

»Meni pa gre rdeča barva z majice!«

»Imamo pralne stroje...«

»Pa frizura... kakšen koštrun bom...«

»Nova moda... Tako ti tudi najbolje pristaja...«

No, saj res! Čemu bi se jezili? Vse skrbi in težave smo pustili doma. Zaklenili smo jih v predale — in ko človek pride s take poti domov, odklene predal, pogleda vanj — in predal je prazen. Sploh se niti ne spomniš več, kaj temnega in strašnega si zaklenil vanj. Prava reč, če dežuje! Prava reč, če ti teče za vrat in če v čevljih cmoka! Ali ne čutiš, da si del narave, del tega gozda, kot drevo, kot malinovje, zraslo s tem hribom in to pokrajino?

Na osušenih deblih bukev so rasle gobe velikanke, trde kot les. V zvončnici se je pred mokroto skrival čmrlj, čez stezico je stekla srna, drugo pa je naš prihod zbežgal, da se je z urnim skokom zasukala in se pognala nazaj v gozd. Cele lehe še zelenih lešnikov po tleh so pričale, da se je še pred kratkim tu gostila veverica. In močerad, ki je ves spolzek čepel na listju... Pravi živalski vrt v malem! Ne drži se imena Trnovskega gozda zastonj pridih veličastnosti, skrivnostnosti in prostranosti.

VETER BRIŠE SOLZE

Ustavili smo se na ozki stezici tesno drug za drugim, da bi opazovali zanimiv pojav. Gozd je bil nem, negiben, in bukke so stale tiho in mirno druga ob drugi. Tedaj je spet potegnil rahel piš, zatresel veje prve bukke in težke kaplje so padle z vej na malinovje, na mah in gozdno podrast; in piš se je dotaknil druge bukke, zavel skozi vse njene veje, nato pa se je preselil na tretjo in četrto in naslednjo... Šlo je po gozdu počasi in zanesljivo, kot bi padale domine. Naposled se je sapa

dotaknila bukke, pod katero smo stali in hladne kaplje so spršele na nas.

»Kot roka, ki briše solze,« je rekla hči, ki je že po naravi bolj romantična.

»Bolje bi bilo, da bi kdo obrisal nas,« je menil sin, vendar je priznal, da je zanimivo in da še nikdar ni videl tega.

Spet smo se ustavili na blagem ovinku. Z bukev in jesenov se je rahlo osipalo listje, kot bi bila že prava jesen. Gledali smo razprostrte veje, s katerih so se počasi vrtinčili posamezni rumenkasti listi. Če bi bili tu čez en mesec, tedaj bi šele bila predstava! Pot se je izgubljala za ovinkom v meglo. Škoda, da nismo slikarji! A tisto, kar si narišeš takole v dušo, je še lepše in še trajnejše.

Krenili smo spet naprej, a poti ni bilo videti nikjer konca. Uživala sem v zadovoljstvu zaradi dobrega telesnega počutja, voda v čevljih se je že ogrela na telesno temperaturo in ni me zebljo, čutila sem, da kri polje od čela do mezinca na nogi. Včasih mora deževati: ne samo zaradi meteoroloških in zemeljskih zakonitosti, ampak tudi zato, da človek najde protiutež vsem jasnim, vročim in sončnim dnevom, da prisluhne sam sebi in najde v sebi pozitiven odmev.

STAVA ZA ČOKOLADO

Prišli smo do prevala, kjer se steka več stezic. Od tu dalje se pot strmo dviga.

»Koliko je ura?« je vprašal sin, ki je hodil zadnji.

»Ne vem,« sem odgovorila kot predzadnja, »moja ura se je ustavila.«

»Pa vprašaj naprej!«

In vprašala sem hčer, ki je hodila pred mano, ta pa očeta, ki je hodil prvi. Med vsakim je bilo nekaj korakov razdalje, pa tudi skozi kapuco se slabo sliši. Oče je odgovoril hčer, hčerka meni, jaz pa sinu:

»Tričetrt.«

»Tričetrt — na koliko?«

In spet je telefonska zveza šla naprej, nato pa nazaj.

Odgovor je bil:

»Zdaj je že tri minute več kot prej.«

»Ah, pojdite se soliti!« je prišlo od zadaj, »stavim pa, da hodimo že več kot šest ur!«

»Za koliko?« se je brž pozanimala hči, ki je zdaj vse čudovito slišala.

»Kot običajno. Deset dek mlečne čokolade.«

»Naj bo raje dvajset!« je predlagala hči, ki ji je čas drugače teknel kot sinu.

»Dobro! Stava sprejeta!«

Šlo je še vedno navkreber, kapljice s kapuce so se mi stekale na lica, se mešale z znojem in me prijetno hladile. Končno se je svet malce položil, dreves ni bilo več, le ruševje in sleč. Oboje je divje razbohoteno raslo vse križem in se prepletalo čez stezo, tako da se je ponekod čisto izgubila. Kam smo stopali, sploh ni

smo videli; na slepo srečo smo prestavljali noge. Nenadoma je našega očeta zmanjkalo; pogrnil je v ruševje in se pustil zvleči ven. Malo kasneje sem takega »zajca« ujela tudi sama. Spodneslo mi je noge, a ruševje je padec ublažilo, da sem se sesedla kot na vzmeti.

OPTIMISTIČEN DEŽ

Kdo ve, kakšni čudoviti razgledi bi bili tu v lepem vremenu, tako pa nas je obdajala sama megla. Vsaj eno prednost pa je imelo tako vreme: kač se nam ni bilo treba bati, čeprav v vodniku izrecno opozarjajo nanje ravno na tem delu. Na nekem kamnu je pisalo »koča«, vendar je še ni bilo. Pač pa je bil spet hrib — in, no, končno smo bili na vrhu Malega Golaka (1495 m). Požigosali smo transverzalne knjižice, se vpisali v vpisno knjigo in tedaj sta prilezla za nami onadva planinca, ki smo ju srečali doli na križpotju. Nejeverno sta gledala v vodnik in se čudila, da smo mi že tu, saj sta onadva vendar šla po bližnjici!

»Koliko časa smo hodili« je zanimalo sina, zaradi stave seveda. Mož je privlekel uro iz prsnega žepa in ugotovil, da je bilo hoje tam od odcepa 1,45, vsega skupaj pa smo bili na poti 5 ur in 36 minut.

»Hura!« je bila vsa vesela hči. »No, saj ti bom nekaj reber čokolade kljub temu dala,« ga je velikodušno potolažila zaradi izgubljene stave.

Iz megle je začelo na gosto rositi in optrti smo si nahrbtnike ter se podali navzdol proti Iztokovi koči.

Na obrveh in trepalnicah so nam visele kapljice, vedno več vode je teklo po nas in v nas. A ni nam bilo do hitenja. Mokri smo tako in tako že bili in Iztokova koča nas bo počakala, sicer pa sploh ni oskrbovana. Tam se bomo lahko preoblekli v suha oblačila in se okrepčali iz nahrbtnika. Misel na suho obleko in obutev in na požirek vročega čaja iz termovke nam je povzročala večje ugodje, kot če bi to v resnici že dosegli. Lagodno smo šli skozi gosto ruševje navzdol, zraven brili norce, se smejali, peli in si žvižgali.

Včasih pač mora tudi deževati.

ŠTEVILNI SO PREPRIČANI: JETI VENDARLE ŽIVI

SREČANJA Z DIVJIM SNEŽNIM MOŽEM

Tu je tiskovne agencije poročajo, da je skupina mladih ljudi pred tedni nedaleč od Spodnje Volge ujela snežnega človeka, ki ga že desetletja iščejo različne odprave. To človeku podobno bitje, poraščeno z dlako, je veliko kot povprečen človek. Njegov obraz je izrazito grd, v ustih pa ima rumene zobe. Snežnega človeka so zvezali in ga vtaknili v prtljajnik avtomobila, toda že kmalu se mu je uspelo odvezati. Stekel je proti sadovnjaku in se izgubil med jablanami.

To je le ena od zadnjih številnih novic o obstoju snežnega človeka, ki je prišla iz Sovjetske zveze, kjer je po pričevanjih že stotine sovjetskih državljanov prišlo v stik s temi primitivnimi in kosmatimi bitji, podobnimi ljudem.

IZKUŠNJE A. G. PRONINA

»Dne 12. avgusta 1958 sem šel po dolini reke Baliandkik in naenkrat opazil nenavadno bitje. Na južnem pobočju doline kakšnih petsto metrov daleč se je zgoraj po večnem snegu premikala prikazen nenavnadnega videza. Bila je podobna človeku, vendar je imela za človeka preširok hrbet. Zaradi belega ozadja je bilo mogoče jasno videti, da se je zaustavila. Stala je z razširjenimi nogami, njene roke pa so bile daljše kot pri človeku. Kakšnih pet minut je nepremično stala, potem pa je izginila za skalami.«

To so besede A. G. Pronina, hidrologa za geografska raziskovanja z leningrajske univerze. Prikazen, ki jo je opazil na robu ledenika v Pamirju, je bil jeti.

Pronin nadaljuje: »Tri dni pozneje sem se po sončnem zahodu vračal z ogleda predela, kjer naj bi začeli delati, pa sem v isti dolini spet videl to bitje. To pot je izginilo v mraku, verjetno v jamo. Teden dni pozneje so prišli ljudje s potrebno opremo. Dolina je postala hrupna. Delo odprave je napredovalo in nenavadni dogodek je padel v pozabo. Toda prav pred odhodom odprave iz doline je izginil naš gumijast čoln, privezan na rečnem bregu. Vsi poskusi, da bi ga našli, so bili brez uspeha in ni nam kazalo drugega, kot da nanj pozabimo. Le mesec dni potem, ko smo odšli, pa so nas v Leningrad obvestili, da so naši kolegi iz znanstvene službe pri Ruski akademiji znanosti, ki so delali nedaleč od kraja, kjer smo prej delali mi, našli čoln pet kilometrov ob reki navzgor od kraja, kjer smo ga imeli privezanega. Le kako je lahko prišel tja gor? Popolnoma nemogoče bi bilo voziti čoln po divji gorski reki prek brzic in podvodnih skal.«

300 POROČIL PROF. KOFMANOVI

Ali obstaja tip predzgodovinskega, neandertalskega, primitivnega bitja iz kamene dobe, ki je preživel do današnjih dni?

V minulem stoletju je raziskovalec jetija v Mongoliji Prjevalski naletel na razburljive sledove o obstoju teh bitij, vendar so ga znanstveni krogi odvrnili od objave rezultatov njegovih raziskovanj, ker so se bali posmehovanja.

V petdesetih letih našega stoletja so Sovjeti nadaljevali raziskovanja na tem področju. Vendar so tudi to pot molčali, da jih ne bi smatrali za neresne. Zato je bilo tudi leta 1950 poročilo Pronina o jetiju v gorah sovjetske osrednje Azije zavito v molk. Vendar dajejo najosnovnejše okoliščine slutiti, da je bil molk takrat samo pajčolan, pod katerim so nadaljevali raziskovalno delo. Sovjetske raziskave so se nadaljevale tam, kjer jih je moral Prjevalski prekiniti, neovirano pa se nadaljujejo do današnjih dni.

Sovjetsko raziskovalno delo na tem področju je doseglo takšno stopnjo, ko je že mogoče dokazati, da obstaja izredno majhna razprostranjenost hominidov (se pravi bitij, ki so podobna človeku). Tisto, kar so odkrili, so verjetno primitivni predzgodovinski ostanki, ki jim je uspelo neovirano nadaljevati življenje v najbolj nedostopnih predelih našega planeta, kjer so jim življenjski pogoji ustrezali.

Sedanja sovjetska raziskovanja na tem področju potekajo v glavnem na Kavkazu, na območjih Kabardinije in Balkarije. Raziskujejo tudi na območju Čatkal nekaj milj vzhodno od Taškenta, kjer se je mudilo nekaj odprav, da bi raziskovale ta fenomen.

Članki o teh odpravah so zbudili velikanško zanimanje. Odkar je prva odprava začela delati, je profesorica Jeanne Josefov-

na Kofman, ki je bila vodja ekspedicij, dobila v prav kratkem času 300 poročil ljudi, ki so videli neznano bitje ali pa v snegu našli njegove sledove. Opisi teh srečanj se bolj ali manj popolnoma ujemajo.

Profesorica Kofmanova je rezultate svojega dela objavila v predavanju, ki ga je imela v Geografskem društvu v Moskvi marca leta 1966. Glede na rekonstrukcijo ločanje je mogoče domnevati, da obstaja neka vrsta zelo primitivnega hominida, ki spominja na izumrli tip homo sapiens. Nekaj tednov so strokovnjaki opazovali dolino Kuruko in opazili, da je tam živel neko neznano bitje. Opazili so ga pri glavnem mestu Kabardinije Nalčiku. Jeti je bil čokat in srednje visok.

Po ugotovitvah dr. Borisa Poršneva, znane sovjetskega zgodovinarja, je ljudem občasno uspelo ujeti jetije in jih pripeljati v naseljena območja, vendar je večina kmalu zatem umrla. Zabeleženih je približno deset takih primerov, in sicer leta 1912, 1914, 1937, 1941 in 1954. Vse jetije so ujeli v goratih predelih Sovjetske zveze in Kitajske.

ZANA IN NJENI OTROCI

Morda je od vseh teh zgodb najnenavadnejša tista o Zani iz minulega stoletja. Zana je bila samica, ki so jo ljudje ujeli in jo udomačili. Pokopana je v vasi Thina v pokrajini Očamčir. Med prebivalci tega kraja jih je bilo v šestdesetih letih tega stoletja kakšnih deset, ki so bili na njenem pogrebu, več kot sto prebivalcev, ki so takrat živeli, pa je dalj časa poznalo Zano. V začetku je bila Zana v trdno za-

Sporna alternativa

V nekaterih državah Zahodne Evrope se veliko ukvarjajo s proučevanjem alternativnih virov energije. Vrsto praktičnih rezultatov pri izrabi vetra v energetske namene imajo na Nizozemskem in Danskem ter v Veliki Britaniji in Zvezni republiki Nemčiji, posebno na Nizozemskem pa prav negujejo svojo tradicijo izrabe vetra v najrazličnejše namene.

V Friziji na Nizozemskem imajo urejen park-muzej, v katerem so zbrani najrazličnejši mehanizmi in naprave, s katerimi je mogoče izrabiti energijo vetra. Tako je tam tudi več stokilovatnih elektrarn na veter — in tam se je mogoče najbolje prepričati, zakaj imenujejo te elektrarne »vražji orkester« in zakaj jim nekateri varstveniki okolja nasprotujejo. Elektrarne namreč povzročajo tak hrup, da ga lahko prenašajo le črede živine, ki se pasejo pod njimi.

V Zvezni republiki Nemčiji uvajajo elektrarne na veter zelo zadržano. Pobud-

niki elektrarn na veter so predvsem kmetje v krajih z ugodnimi vetrovnimi razmerami. Vlada v tej visoko razviti državi ne kaže posebnega zanimanja za uvajanje takšnega pridobivanja energije. To utemeljujejo predvsem z dejstvom, da je v Nemčiji malo predelov z ugodno letno povprečno hitrostjo vetra. Pojavili pa so se tudi že pomisleki o onesnaževanju okolja s temi kovinskimi konstrukcijami.

Prav malo so znani pojavi elektromagnetnih motenj, ki so posledica delovanja elektrarn na veter. Delovanje radarskih naprav, oddajanje in sprejemanje radijskih in televizijskih signalov je prilagojeno konfiguraciji terena, rotirajoče vetrnice pa povzročajo refleksije in sekanje potujočih valov, kar resno ogroža normalno delovanje teh sistemov. Zaradi teh motenj so morali ukiniti več televizijskih in radijskih zvez na Nizozemskem, Danskem in v Veliki Britaniji.

(ELGO)

prtem prostoru in se je obnašala kot divja zver. Hrano so ji morali metati, ker se ji ni upal nihče približati. V tla je skopala luknjo in največ časa preživela v njej. Tako divja je tam živele tri leta. Od takrat pa je postopoma postajala vse bolj domača in ljudje so jo preselili pod šotor ob neki hiši. Najprej so jo imeli privezano, potem pa so jo pustili, da je sama hodila okrog. Nikoli ni šla predaleč od kraja, kjer je dobivala hrano in nikoli ni prenašala toplih prostorov.

Njena koža je bila črna oziroma temnorjava, telo pa poraslo z rdečkasto rjavo dlako. Svetleča se črna dlaka na glavi je bila košata, zmršena in gosta. Leta dolgo se ni prav nič spremenila: lasje ji niso siveli in zobje ji niso izpadali. Zanini zobje so bili ogromni in je lahko z njimi zdrobila vse, do česar je prišla. Tekla je lahko hitreje od konja in je bila sposobna preplavati divjo reko Movki celo takrat, kadar je najbolj narasla. Zelo rada je imela vino in se je pogosto napila, potem pa je ure dolgo spala.

Znana je fantastična epizoda iz njenega življenja, ki je hkrati izredno pomembna za genetike. Zana je bila nekajkrat noseča z različnimi ljudmi in je rodila brez kakršne koli pomoči, vsakokrat pa je odnesla novorojenčka k mrzli reki in ga skopala. Vendar otroci niso bili sposobni preživeti tega mrzlega »krsta« in so vsi po vrsti takoj umrli. Ko so to videli, so kmetje naslednjič Zani otroka vzeli, da bi ga spravili pokonci in da bi odrasel. To se je zgodilo štirikrat in ti otroci, dva sinova in dve hčerki, so bili sposobni presojanja in so govorili. Resda so imeli nekatere nenavadne telesne in duševne lastnosti, vendar so se lahko prilagodili delu in življenju z ljudmi.

UJET »DIVJI ČLOVEK«

Pa se nekoliko vrnimo v zgodovino in se spomnimo nekaterih prejšnjih srečanj z jetiji! Rusko geografsko društvo je med letoma 1905 in 1907 naložilo mlademu učenjaku B. B. Borodinu, naj pelje odpravo prek Mongolije v Tibet. Nekega večera pred sončnim zahodom je vodja karavane Borodinove odprave nenadoma zakričal in pokazal na nenavadno bitje, ki se je vzpenjalo po gruščnati vzpetini. Celotna skupina je natančno videla dolgodlako glavo prikazni, ki je bila podobna ogromni gorili. Nekaj časa je tam stala, potem pa se je skrila za vzpetino.

Okoli leta 1910 je mlad geolog V. A. Haklov spoznal dva očividca iz osrednje Azije, ki sta videla ujetega »divjega človeka«. Jeti je bil samec, malo manjši od tistega, kar bi lahko imenovali srednje velik človek, in porasel z dlako »prav kot mlada kamela«. Najbolj so padle v oči njegove dolge roke, ki so segale pod kolena. Stal je nekoliko

upognjen naprej, ramena je imel nekoliko potisnjena naprej, prsa pa je imel rahlo udrta. Obrvi je imel postrani in so štrlele nad očmi. Imel je močno razvito spodnjo čeljust brez brade, majhen nos in veliki nosnici. Ušesa je imel velika, brez ušesnih mečav in rahlo priostrena navzgor »kot pri lisici«. Koža na čelu, kolenih in komolcih je bila rožnata in trda, noge je imel oksaste in rahlo upognjene v kolenih. Stopala so bila podobna človeškim, vendar so bila en in polkrat do dvakrat večja, prsti pa stegnjeni in razširjeni.

V. A. Haklov se je pogovarjal še z enim očividcem, ki je nekaj mesecev opazoval »divjega človeka« nedaleč od reke Manasa. To je bila samica, ki so jo ujeli kmetje iz teh krajev. Tudi ta »divja ženska« je natančno ustrezala opisu jetija. Občasno je dajala od sebe nekakšne glasove, vsakemu, ki se ji je poskušal približati, pa je kazala zobe. Ko je spala, je bila v posebnem položaju, »nekako tako kot kamela«: s kolene in lakti je bila oprta na tla, ki se jih je dotikala s čelom, medtem ko je imela roke na tilniku. Večinoma je jedla meso, vendar se je postopoma navadila tudi na kruh. Od časa do časa je zgrabila in požrla žuželke, ki so ji prišle blizu. Vodo je pila lež, stegnjena »kot konj«, ali pa jo je z rokami zlivala v usta. Hodila je malomarno in opletala z rokami.

Haklov je imel fotografije, na katerih so bili šimpanz, gorila in rekonstruirana skica predzgodovinskega človeka. Slike je kazal očividcema in ju prosil, naj povesta, katera od njih je najbolj podobna »divjemu človeku«. Oba sta pokazala sliko predzgodovinskega človeka.

ZAKAJ JE JETNIK MOLČAL?

Poleti leta 1928 je znani mongolski učenjak profesor Rinčen prenočil v hiši neke sedemdesetletne Mongolke iz Gobija. Priporočila mu je, kako jo je nekoč jetijeva samica podojila. Ko je bila še majhna, je oče s karavano odšel v Sinkjang, mati pa je šla napojit trop ovac in je otroka pustila samega v jurti (šotoru, pod kakršnimi še zdaj živijo mongolski nomadi). Ko se je mati vrnila z ovcami, je slišala otrokov jok in videla, da je vhod v jurto odkrit. Planila je v šotor in opazila grdo nago žensko, ki je imela telo poraslo z redko dlako. Sedela je na vzhodni strani jurte ob majhni mongolski zibki in potiskala eno od svojih dolgih dojk otroku v usta. Mati je zakričala in se vrgla, da bi zavarovala otroka, takrat pa je kosmata spaka hitro spustila otroka, preskočila mater in stekla ven.

Neki stari prijatelj profesorja Rinčena, ki mu je bilo ime Gopil, mu je pripovedoval o ugrabitvi v Gobiju, ko je jeti odnesel človeka. Karavana, ki je potovala v mesto Hoho v notranjosti Mongolije, se je ustavila v Gobiju. Eden iz skupine je šel, da bi

zbral kamele, ki so se razkropile po paši. Ker ga dolgo ni bilo nazaj, je njegove sopotnike začelo skrbeti in eden od njih ga je šel iskat po okolici. Vendar ga je starejši in izkušenejši član skupine opozoril, da živi v divjini tega predela jeti in da je nevarno, če bi ga šel iskat sam. Ko se jih je nato nekaj prebijalo skozi grmovje, so naleteli na podzemsko jamo, pred vhodom katere so opazili sledove, po katerih je bilo mogoče jasno razbrati, da se je človek v čevljih bojeval z bosonogim. Strašno prestrašeni si niso upali iti v jamo. Zbrali so kamele in se vrnili v tabor, da bi vzeli puške. Vendar jih je izkušeni karavanski vodnik odvrnil od zamisli, da bi se takoj vrnili pred jamo, ker da se jeti, ki je ujel človeka, po več dni potem ne prikaže iz luknje. Zato so nadaljevali potovanje in sklenili prijatelja rešiti ob vrnitvi.

Tedaj so v resnici postavili šotor blizu votline, trije pa so se s puškami skrili v grmovju nedaleč od vhoda v jamo. Ves dan se ni nič pojavilo, ob sončnem zahodu pa se je pred spodmolom prikazalo nekaj na dveh nogah: bitje, katerega telo je bilo poraščeno z dlako. Strelji so odjeknili in bitje je padlo mrtvo. Trije moške so ponovno napolnili puške in pohiteli v jamo v upanju, da bodo tam našli prijatelja in ga spravili na varno, preden bi strelji privabili še druge jetije.

Našli so ga, vendar se ni razveselil njihovega prihoda: bil je popolnoma apatičen in je deloval skoraj divje. Od tedaj je bil izredno molčeč in ni hotel nič pripovedovati o tem, kaj se je dogajalo z njim v jami. Po vrnitvi domov ni hotel ljudem gledati v oči, ko pa je opazil, da ga drugi gledajo, se je obrnil in buljil v zid. Dva meseca pozneje je umrl.

SKRIVNA ZALOGA NARAVE?

Po mnenju profesorja Rinčena jetiji v Mongoliji izumirajo hkrati s prodiranjem civilizacije v njihova nomadska območja. Vendar so ta bitja izredno podobna tistim, ki jih proučuje profesorica Kofmanova na Kavkazu, »snežnim ljudem« v Tibetu in »divjemu človeku« iz Pamirja, ki so ga proučevali A. G. Pronin in drugi.

Poročila o jetijih so prihajala z območij Jablonovi, Stanovoj in pogorja Džugžur. Poročila so prihajala tudi z območja Bajkalskega jezera in severneje od Jeniseja. Jetiji so nekakšni izobčenci z živalskega razvojnega debela, ki jih še vedno uvrščamo med pripovedke in ki jih je na svetu očitno vedno manj, svoje življenje pa nadaljujejo v nekaterih divjih predelih, kamor človek še ni prodr.

Morebiti bo zvenelo skeptično naslednje: Mogoče nikoli ne bomo zvedeli prave in popolne resnice o jetiju ali »snežnem človeku«. Nemara pa so prav ta bitja prvotna neizdelana in skrivna zaloga, ki jo je ohrani-

nila narava, da bi se uprla in preživela končno katastrofo. Morda je to nekakšen surov material za nov začetek v evoluciji, če bi naposled z atomi uničili to našo civilizacijo.

JESEN 1989 NA KREDARICI

Lanska jesen (1989) se je — v meteorološkem smislu delitve leta na letne čase — iztekla z mesecem novembrom. Če primerjamo temperaturni povpreček lanske jeseni, ki znaša 0,1⁰, z dolgoletnim jesenskim temperaturnim povprečkom, ki znaša prav tako 0,1⁰, ugotovimo, da je bila jesen normalno topla. Toda padavin je v vseh treh jesenskih mesecih padlo skupaj samo 314 mm, kar je le 54 % normalne jesenske količine moče.

Pri obravnavi klimatskih pokazateljev posameznih jesenskih mesecev opazimo marsikakšno zanimivost, ki jo jesenski povprečki zakrijejo.

Septembrski temperaturni povpreček je znašal na Kredarici 3,2⁰. Bil je za 0,2⁰ pod normalno vrednostjo (= dolgoletni povpreček obdobja 1956—1985). Oktobrski temperaturni povpreček je znašal 1,5⁰. Bil je za 1,1⁰ nad normalno vrednostjo. Dolgoletni novembrski temperaturni povpreček Kredarice znaša — 4,0⁰, lanski pa je bil za 0,4⁰ nižji: znašal je — 4,4⁰. Prvi in zadnji jesenski mesec sta bila prehladna, drugi (oktober) pa je bil občutno pretopen.

Absolutne ekstremne temperature so bile v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov. Maksimalne temperature posameznih mesecev so znašale 12,1⁰ dne 17. septembra, 11,6⁰ dne 23. oktobra in 7,0⁰ dne 2. novembra. Minimalne mesečne temperature so bile — 6,6⁰ dne 30. septembra, — 8,1⁰ dne 16. oktobra in — 17,6⁰ dne 26. novembra.

Septembrski mesečni povpreček oblačnosti, ki je preračunan na 5,6 desetih pokritosti neba, je bil enak normalni vrednosti. V tem mesecu je sonce obsevalo Kredarico 146 ur, kar je komaj 39 % maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v tem mesecu. V skupno 10 padavinskih dneh je padlo 178 mm padavin, kar je 94 % septembrske normalne količine. V glavnem je snežilo, dva dneva pa je vmes tudi deževalo. Snežna odeja je ležala 9 dni, njena maksimalna debelina je merila 75 cm, in sicer dne 29. septembra. To je bila tudi najdebelejša septembrska snežna odeja na Kredarici, odkar imamo tam redna meteorološka opazovanja (od avgusta 1954). Dosedanji septembrski rekord debeline snežne odeje je znašal 54 cm, izmerjen pa je bil 26. septembra 1984.

Oktobrski normalni povpreček oblačnosti znaša 5,1 desetine pokritosti neba, lanski

pa je znašal samo 3,7 desetine pokritosti neba. Oktobrska oblačnost je bila skromna, zato je heliograf na Kredarici lahko registriral — kljub znatno krajšemu dnevu — kar 190 ur sončnega sija ali 56 % njegovega maksimalnega možnega trajanja. V tem mesecu je padlo komaj 16 mm padavin, kar je komaj 8 % oktobrske normalne množine. Padavine so padale v 4 dneh, izključno kot sneg. Snežna odeja je ves mesec prekrivala Kredarico in bližnjo okolico. Njena največja debelina je znašala 65 cm (1. oktobra). To je slaba tretjina doslej znane maksimalne oktobrske debeline snežne odeje, ki je znašala 198 cm dne 31. oktobra 1964.

Iz podatkov o temperaturi, oblačnosti in množini padavin ter številu padavinskih dni zaključujemo, da je v oktobru vladalo na Kredarici lepo, v glavnem suho in toplo vreme. Takšne vremenske razmere smo imeli tudi drugje po Sloveniji.

Kadar se poletni tip lepega, suhega in toplega vremena pojavi v jesenskih mesecih, se nad severnim delom Severne Amerike (del ZDA in Kanade) dalj časa zadržuje stabilen anticiklon (področje visokega zračnega pritiska). Tamkajšnji domačini imenujejo tak tip vremena »indijansko poletje«. Ob podobnih vremenskih razmerah, ko se jeseni uveljavlja nad pretežnim delom Evrope stabilen anticiklon, v katerem vlada lepo, suho in mirno vreme, pa govorimo pri nas o »babjem poletju«. V nemško govorečem delu Evrope imenujejo tako vremensko stanje »Altweibersommer« (poletje starih žensk ali poletje stark). Od kod ta naziv izvira, ni znano. Povemo pa lahko, da je v oktobru bila Slovenija v območju stabilnega anticiklona, ki je vzdrževal opisani tip vremena.

Novembrski povpreček oblačnosti je bil še nižji, saj je znašal samo 3,4 desetine pokritosti neba (dolgoletni povpreček 6,0). Zato je — kljub že zelo kratkemu dnevu — heliograf lahko registriral še 163 ur sončnega sija, kar je 57 % njegovega maksimalnega možnega trajanja. Padavin je v skupno sedmih dneh padlo 120 mm ali 61 % normalne vrednosti. Dne 3. in 4. novembra je deževalo. To je bil tudi verjetno zadnji dež v tej zimi. Ponovno bo deževalo — po izkušnjah, ki jih imamo — na Kredarici šele proti koncu marca; šestkrat pa je na Kredarici novembra snežilo. Snežna odeja je ležala ves mesec. Njena maksimalna debelina je merila samo 70 cm (23.—27. novembra). Doslej največja znana novembrska debelina snežne odeje je merila 254 cm dne 30. novembra 1964.

Iz opisanega je razvidno, da je bilo vreme lanske jesen za planinarjenje še kar ugodno. Kako pa se bo jesenska suša poznala na Zelenem snegu? Doba taljenja je bila zelo podaljšana, redilna pa je ali odpovedala ali pa še ni nastopila.

odmevi

ZAŠČITIMO VELIKO PLANINO!

Pred kratkim sem na eni od ljubljanskih radijskih postaj poslušala pogovor o Veliki planini. Ko slišim ime Velika planina, se mi vzbudi nešteto nežnih mladostnih spominov na ta planinski raj. Tja smo hodili predvsem poleti. Sprehajali smo se po sončnih grebenih, po živahnem planšarskem naselju, za mestne otroke so bile črede prosto pasočih se krav prava paša za oči. Nabirali smo brusnice in se srečevali s planinci, ki so bili vedno dobre volje, poslušali smo pripovedi starih planšarjev in jedli sir in skuto, spali pa v romantičnih majhnih lesenih hiškah.

Potem pa je prišla smučarska revolucija in Velika planina je bila vsako leto manj romantična. V lepo zeleno površino so bagri naredili brazgotine, v katere so postavili podpornike za vlečnice. Teh brazgotin niso nikoli pokrpali za seboj. Naravna erozija jih je še razširila. Zdaj, ko je Velika planina vsa ranjena, pa ti glasniki smučarske revolucije govorijo, da za povrh vsega še noče in noče biti donosna. Seveda noče, ko pa valovita planota pravzaprav nikoli ni bila primerna za strašne smučarske terene! Pa ni pripravna pozimi, niti ni več lepa poleti.

Pravijo pa, da bi bilo morda bolje, če bi po njej speljali še cesto in jo povezali z Logarsko dolino. Kar vidim, kaj bi ji cesta prinesla. Cesta prinese koristi predvsem avtohtonemu, stalno naseljenemu prebivalstvu, ki pa ga Velika planina nikoli ni imela. Torej bo cesta služila samo pohlepu smučarjev in tistih, ki služijo na njihov račun, in lastnikov vikendov. Namesto lepih planšarskih naselij bodo rasla naselja vsakršnih skrupal s skupnim imenom vikendi. Tem vikendom je že uspelo skvariti skoraj vse konce naše lepe dežele.

Spet nas pri investicijah vodi samo pohlep. Pohlepne roke se stegujejo še celo po Triglavskem narodnem parku v imenu višjih ciljev, ki se jim menda reče olimpijske igre treh dežel. Namesto da bi zaščiteni pas še širili na Kamniške Alpe in zaščitili ter celo iz republiškega proračuna podprli staro planšarsko tradicijo in

Vsak prispevek v Planinskem vestniku honoriramo, kar je v sedanjih časih kar zanimiv podatek. Zato pošljite skupaj s prispevkom za objavo tudi svoj natančen naslov in številko ziro računa, da boste svoj zaslužen denar čimprej dobili v roke.

tudi kulturo, da bi jo ohranili našim otrokom, bodo kmalu vse naše gore očitno pokrite z vikendi in nerentabilnimi in z arjavimi smučarskimi napravami. Gorje Slovincem, ki ne smučajo!

Pozivam vse institucije, ki se zavzemajo za zaščito človekovega okolja, naj preprečijo gradnje v gorah in zaščitijo in finančno podpro staro planšarsko kulturo.

Alenka Vicelj, Ljubljana
(Delo)

ŠE ZA NEKO EKOLOGIJO

Iz Javorja domov grede sem se na zadnjo oktobrsko nedeljo (1989) šel za to leto poslovit od Uršlje gore. Prizadevni planinci so še pripravljali drva za planinski dom. Pospravljanju na Gori zares nikoli ne pridejo do kraja. A kaj bi našteval nepretrgano vrsto najrazličnejših delovnih podvigov treh kraljev ali kraljic tam gor! Niti nisem čutil potrebe, da bi stopil v koč, kjer se sicer imam pravico počutiti čisto ali vsaj napol kot doma. Raje se sprehodim od enega do drugega konca Gorine pleše.

Stopim do vogala železne ograje, ki obdaja območje TV oddajnika, da bi bil čim bolj visoko zgoraj. Prebiram svarilo o nevarnosti prepada in hudem psu, ki ovirata z ograjo vred pogled proti severozahodu.

Samohotni odziv (refleks) je bil hitrejši od preudarnega po- ali odstopanja: psu šarplanincu sapa ni dopuščala, da bi med napadalnim dirom nadme opozorilno lajal. Hkrati s prvim renčočim laježem je bil s svojo sicer široko glavo že tudi skozi ograjo, tik ob meni. Prestrašen, česar sem se zavedel šele naslednje hipe, sem padel vznak, ker sem se spotaknil ob štrleč kamen — tik nad prepadom. Kolikor sem se udaril po glavi in v bok, vendar ni bilo tako boleče kot zavest, kaj se mi je zgodilo. K sreči sem se še lahko sam pobral z nekoliko prestreseno glavo. Vendar je bilo vse skupaj tako blizu in na kupu, da bi me morali, ko ne bi bilo sreče ali čudeža, pobirati drugi. Tisto opisovano in nameravano slovo ne bi veljalo le za letos, ampak še za kako drugo, še bolj usodno časovno razmerje.

Srečno, škodoželjno in tolažljivo hkrati sem podpisoval zapisnik, ki ga ni bilo treba zapisovati. Vzroka nesreče skoraj gotovo ne bi stvarno ter nepristransko ugotovili in predstavili: saj so vendar namestili svarilna napisa! Pes pa tudi ne bi znal pričevati, na kakšen način (pretuhtan in zvijačen, če si sposodim pojme iz človeško doživljajskega sveta) je vestno opravljal svojo dobro hranjeno službo.

Moj odpor proti koncentracijskemu taborišču (v podobi TV areala) vrh Uršlje gore je že star. Opisani dogodek je le povod, da dajem duška nakopičenim pomislekom.

Nobenega ugovora zoper TV oddajnik na Uršlji gori (Plešivcu) nimam, zavedajoč se, da tam pač mora biti. Vsaj v prehodnem obdobju. Tudi na Rigiju (1798 m) v Švici, slavnem razglednem vrhu, štrli v nebo oddajniški stolp, bolje jambor, vendar brez ograje in zgradbe za naprave. Najbrž so skrite kje pod zemljo, da ne bi kazile razglednega vrha.

Priznam, da bi bil potreben kakega predavanja iz družbene samozaščite, kjer bi me poučili, kako važen strateški objekt je tak TV oddajnik in kaj bi se lahko zgodilo, če bi... Vendar bi se mu pomilovalno nasmehnil, češ: ljuba duša, ali »sovražnik« ni dovolj prebrisan, da ne bi pretental vrlga šarplaninca? In ne bi mogel ali znal priti preko te »čudovito« varne ograje? In če mu gre za sabotersko uničenje: ali ne bi zadostovalo nekaj oklopnih pesti (Panzerfaust), ki jih gotovo še nekaj imajo iz zadnje svetovne vojne, da ne govorimo o sodobnejših orožjih?

Laik se seveda more le osramotiti, ko po svoji skromni pameti razpreda, česa bi se medijski sovražnik prej ali kje uspešneje lotil: osrednjih RTV ustanov, navadno v osrčju mest, ali teh sodobnih (rotečih?) kazalcev v nebo na naših značilnih vrhovih?

Mineva čas tabujskih tem v miselnem svetu. Res pa je, da ni družbene ureditve na svetu, ki ne bi vzdrževala zaščiteneh poligonov pred nepooblaščenimi na nedostopnem ozemlju. Ostaja vprašanje, ali gre pri ocenjevanju o strateški pomembnosti le za okus ali tudi za zdravo pamet. Potem se moramo ravnati po pravilu, da o okusih ne razpravljamo (de gustibus non est disputandum) in da je pametnemu vsega dovolj (sapienti sat) povedano.

Jože Lodrant, Mežica

iz planinske literature

Popotovanja po Kreti

Kreto, največji grški otok, zadnja leta v vse večjem obsegu odkrivajo tudi kot potniški in gorniški cilj. Razveseljivo je zato, da obstaja za to izredno dober potniški vodnik. Ker tam markacij najpogostejše ni, saj so zadovoljivo označene le nekatere standardne smeri, in ker so tudi zemljevidi in karte uporabni le deloma in v nadvse omejenem obsegu (najnatanejšše so cestne karte v merilu

1 : 200 000), je popotnik na Kreti še toliko bolj odvisen od čim natančnejših opisov. Vodnik Gerta Hirnerja in Jakoba Murböcka »Popotovanja po Kreti«, ki je izšel v Münchenski založbi Bruckner, je takšnim popotnikom v velikansko pomoč. Podatki v njem so namreč vseskozi eksaktni in koristni, v kar so se lahko prepričali nekateri, ki so z njim v roki potovali po Kreti že zadnje poletje. Poleg natančnih opisov poti (narisane so tudi skice teh poti) najde popotnik v tem vodniku še številne informacije o kulturi, zgodovini, deželi in ljudeh, poleg tega pa še načrte večjih mest in krajev. Izbira tur je zelo posrečena, poleg standardnih poti pa najde človek v vodniku tudi poti k manj znanim ciljem. Največ predlogov za ta popotovanja je mogoče uresničiti v enem dnevu, posebno če si izposodimo avto, s tem pa je knjiga izreden pripomoček za kombiniran dopust, na katerem se je mogoče kopati in plavati, potovati in si ogledovati kulturne znamenitosti. Knjigo popestrijo še številne lepe barvne fotografije. Tako je mogoče ta vodnik toplo priporočiti vsakemu dopustniku na Kreti.

V celoti je v njem opisanih 40 ur k najlepšim ciljem na otoku. Knjiga ima 192 strani in je v njej natisnjenih 123 barvnih fotografij, 40 skic in šest preglednih kart. Format knjige je 15 × 23 cm. Cena: 39 zahodnonemških mark.

Nemški vodnik po naših gorah

»To je gorski svet, ki je sicer odprt za vsakega obiskovalca, vendar je kljub temu daleč od turističnih množic. Človek lahko preživi ves dan v naročju Julijcev in ves dan hodi po njih, ne da bi srečal enega samega človeka. Vendar doživetje alpske lepote prekrije vsak občutek osamljenosti.«

Le kateri avtor vodnika bi lahko dandanašnji »svoje« območje še realno opisal s temi in takimi besedami?

Hanns Heindl, odličen poznavalec Julijskih Alp, je izbral 54 zavarovanih in delno zavarovanih plezalnih smeri, jih z veliko natančnostjo opisal (vse ture je osebno »preizkusil«, vse poti je namreč prehodil) in tako sestavil karseda aktualen vodnik po Julijskih in Kamniških Alpah, Karavankah in glavnem grebenu Karnijskih Alp. Spekter možnosti za hojo in plezanje je tod izredno širok, v njem pa si lahko vsak izbere možnost, ki ustreza njegovega okusu in zmožnostim. Vsak namreč prav lahko v tem vodniku najde svojo goro in svojo pot. Le nekoliko izkušen gornik lahko brez vsakih težav pride čez Prag na najvišjo goro Julijcev, na Triglav, izkušenejši planinci in plezalci se lahko odločijo za Kugyjevo pot, ki pelje po sledeh velikega odkrivalca Julijcev Juliusa

Kugyja, ali za severno steno Montaža. Kdor pa ima dovolj kondicije in dovolj poguma, se lahko odloči za prečenje celotnih Kamniških Alp, za plezanje po vseh vrhovih, ki so povezani med seboj z zavarovanimi planinskimi in plezalnimi potmi. Tega plezanja in hoje pa je kar precej kilometrov. Tak gornik bo vsekakor prišel na svoj račun.

(Mitteilungen OEAV)

društvene novice

Tinci Virnikovi v spomin

Decembra sta minili dve leti, odkar nas je zapustila Tince Virnikova, oskrbnica Planinskega doma pod Storžičem. Občutiva človeški in planinski dolg, da se spomniva Tince — izrednega človeka.

Sva stara planinca, doma iz Zemuna. Petdeset let že hodiva po slovenskih gorah. Bila sva v mnogih planinskih domovih po vsej Sloveniji, tudi v Domu pod Storžičem sva se ustavila. Vendar skorajda nisva srečala osebe, ki bi tako popolno združevala lastnosti pristrčnega človeka, vestnega delavca in pravega oskrbnika, kot jih je Tince Virnik. Toliko energije za delo in tako plemenito srce!

Tinca je bila racionalen gospodar, a vendar zmeraj pripravljena, da se odpove počitku — za dobro počutje planincev. Marsikateremu študentu je postregla brez plačila, da je lahko nadaljeval turo.

Trdo je bilo njeno delo, a dobro organizirano. Ob delu se je rada pošalila in zapela s planinci. Dogajalo se je, da je nenapovedano prišla velika skupina planincev kakšnega planinskega društva. Tinca jih je sprejela z nasmehom in jim z veseljem postregla, da so zadovoljni odšli naprej. Pralni stroj je pogosto odpovedal, a je znala in zmogla tudi po starem opraviti to delo. Na vprašanje, kako vse to zmore, je navadno odgovorila: »Vse bo kuj fertig, to ni nič!«

Šest let zaporedoma sva prihajala pod Storžič — nikoli nisva videla Tince slabe volje. Zmeraj z nasmehom, od zgodnjega jutra do večera! S svojim soprogom Andrejem je skrbela za Dom pod Storžičem poleti, zadnja leta pa tudi pozimi. Odlično sta se ujemala v tem zahtevnem delu.

Dom pod Storžičem je zaradi ceste, bližine Tržiča in meje v posebnem položaju. Planinci, transverzanci, gorski reševalci, smučarji, društva in njihove prireditve, pogosti obiski iz mesta in okoliških vasi, družine z otroci, gobarji, tujci, lovci so zares zelo različni obiskovalci doma. Vsem in vsakemu posebej je Tinca znala postreči. Z veseljem smo jo vsi poslušali

in spremljali, ko je po končanem delu z ubranim glasom zapela: najprej vsem tržiškim planincem priljubljeno pesem Marjana Perka, storžiško himno Oj, Storžič, tvoje kraljestvo. Kakor da ni imela za seboj truda polnega delovnega dne! Ko je pričela tudi pozimi oskrbovati dom, je bilo to za njeno srce preveč. Smrt jo je zalotila pri pripravah na odhod v Dom pod Storžičem 11. decembra 1937. leta, Planinci, gorski reševalci, društva iz Tržiča in okolice, ta množica je Tinco spremljala v zadnji dom. Bila je pravi človek!

Jagoda in dr. Dragan Kovačević,
Zemun

70 let PD Slovenj Gradec

Po končani 1. svetovni vojni, ali točneje, 6. julija 1919, nekako v desetem mesecu po ustanovitvi takratne države SHS, je bila ustanovljena kot 29. podružnica SPD Mislinjska podružnica SPD, katere naslednik je Planinsko društvo Slovenj Gradec. Društveno delovanje je bilo tedaj usmerjeno predvsem v ureditev planinskega doma na Plešivcu oz. na Uršlji gori, ki ga je SPD leta 1920 prepustilo v lastništvo Mislinjski podružnici SPD v Slovenj Gradcu. Med vodilne odbornike takratnega SPD in ustanovitelje društva štejemo Karla Gabrona, Jožeta Druškoviča in Franca Eiletza.

Od začetka organiziranega delovanja PD Slovenj Gradec je torej preteklo 70 let — spoštljivo obdobje, na katerega smo lahko planinci ponosni.

Vse večji razvoj planinstva in turizma v Sloveniji je bil povod, da je društvo v drugem desetletju svojega obstoja začelo razmišljati zlasti o zimsko-športni dejavnosti in posledično o gradnji primernih objektov za zimske športnike na zahodnem Pohorju, še zlasti zato, ker je bila koča na Plešivcu težko dostopna in za zimski šport manj primerna. Tako je prišlo ob ustanovitvi zimsko-športnega odseka v letu 1934 do odločitve o izgradnji zimskega zavetišča oz. planinske koče na Kremžarjevem vrhu. Nova planinska postojanka je bila odprta že 8. decembra 1934. Prevzel jo je zimsko-športni odsek, ki se je tedaj preimenoval v smučarsko alpski odsek mislinjske podružnice SPD in ki je torej zarodek današnjega smučarskega kluba Slovenj Gradec.

Le tri leta kasneje, leta 1937, je bil uresničen dolgoletni sen slovenjegraških planincev, da so 7. novembra odprli kočo pod Kopo. Postala je pomembna postojanka za izletništvo in zimski šport.

V času okupacije je planinska dejavnost našega društva prenehala, toda naše planine so zaživele, ko so se pojavili prvi partizani. Da bi preprečili nastanitev obo-

Vse manj planincev v državi

Kot kaže statistika, je v Sloveniji že več kot polovica vseh jugoslovanskih planincev. Lani so v celotni Jugoslaviji prodali 212 512 članskih znamkic, kar pomeni, da je toliko ljudi plačalo planinsko članarino in da je bilo v državi toliko registriranih planincev, v Sloveniji pa so jih od tega prodali 106 528.

Po teh statističnih podatkih je bilo lani v vseh republiških in pokrajinskih planinskih zvezah — razen v slovenski — manj članov kot leto dni prej. Na Hrvaškem je bilo lani le okoli 400 manj članov kot predlanskim, prav toliko manj jih je bilo v Makedoniji (kar pa je glede na število članstva seveda večji odstotek), v Bosni in Hercegovini se je število planinskega članstva zmanjšalo od predlanskih 36 085 na lanskih 35 230, v Vojvodini od 7094 na 6180, v Črni gori pa s 6000 celo na 1500. Srbska planinska zveza je lani le na videz povečala število članstva, in sicer za 224, pri čemer pa je treba vedeti, da je k tej številki štela tudi Kosovo, kjer so leta 1988 plačali 3000 znamkic.

roženih formacij okupatorja po planinskih postojankah, so partizanske enote same zažgale planinske domove. 29. 8. 1942 je zažarela Uršlja gora, 8. 10. 1942 je zagorela Koča pod Kopo in kot zadnja je bila 8. marca 1944 požgana Koča na Kremžarjevem vrhu. Toda 1. maja 1944 je tod že zaplapolala partizanska — slovenska zastava.

Takoj po osvoboditvi je v srcih planincev zagorela želja po obnovi vseh treh planinskih postojank.

Že na 1. občnem zboru po osvoboditvi, 22. 1. 1946, se je Mislinjska podružnica SPD preimenovala v Planinsko društvo Slovenije — podružnica Slovenj Gradec. Takrat so sprejeli sklep, da vse tri med vojno uničene planinske postojanke na novo zgradijo, vendar pa je kasneje izredni občni zbor v februarju 1946 odločil, da dom na Plešivcu odstopijo Prevaljski podružnici SPD, ki odtlej upravlja ta dom.

Slovenjegraški planinci so se najprej lotili obnove koče pod Kopo in do jeseni 1946 je bila pod streho. Njena otvoritev je bila določena za 1. junij 1947, vendar do tega ni prišlo, ker je zločinska roka tik pred otvoritvijo, 27. 5. 1947, kočo požgala. Zato je bila sprejeta odločitev o gradnji koče na Kremžarjevem vrhu, ki je bila dograjena in odprta. Šele temu je sledila obnova doma pod Kopo, ki je bil predan namenu julija 1954 in so ga leta 1958 preimenovali v Grmovškov dom. Ta dom smo pred dobrimi 15 leti dali v zakup Lesni Slovenj Gradec, obnovljen in razširjen dom pa je zdaj osrčje GTC Kope. Zaradi dotrajanosti smo obnovili tudi to kočo pod Kremžarjevim vrhom in jo prenovljeno predali namenu 28. 11. 1982.

Za uspešno delovanje društva so bili najbolj zaslužni Karel Gabron, Ivan Kavs, J. Lahovnik, Eiletz, Druškovič, dr. Pohar, Vinko Cajnko, Miha Pogorelčnik, J. Potočnik, J. Tretjak, E. Kralj, A. Krofl, Š. Verčnik, zlasti pa še Miloš Grmovšek in B. Žolnir. Mlajše generacije ne omenjam. Danes ima PD včlanjenih 445 članov, 128 mladincev in 173 pionirjev. Ob ustanovitvi je društvo štel 28 članov, ob 20. obletnici leta 1939 113 članov in 68 mladincev, v zadnjem predvojnem letu enako in v drugem letu po končani 2. svetovni vojni, leta 1946, 251 članov. Stanje članstva se v zadnjih letih ne menja bistveno. Tu velja poudariti, da sta bili v zadnjem desetletju ustanovljeni na območju občine Slovenj Gradec dve novi PD, in sicer Fecro in Mislinja.

Društvena dejavnost zdaj poteka v mladinskem odseku, šolskih pionirskih planinskih krožkih, alpinističnem odseku, markiranju planinskih poti, v društvenem odboru pa so zadožitve podrobneje določene za izletništvo in pohodništvo, propagando, gospodarjenje v planinski po-

stojanki, povezovanje z GRS, s šolsko mladino in preko poverjenikov s članstvom.

Ob praznovanju 70-letnice obstoja in delovanja PD Slovenj Gradec smo planinci sklenili, da bomo ta jubilej dostojno in delovno proslavili. Naj navedem le nekaj obveznosti in njihovo realizacijo.

Izleti in zlasti daljše ture, kamor naj bi organizirano popeljali planince in ljubitelje planin, so zelo priljubljeni in jih zato kaže racionalno organizirati. Društvo bo tudi v bodoče nudilo vsem zainteresiranim svojo pomoč s svojimi mladinskimi in planinskimi vodniki, saj se je njihovo število v zadnjih dveh letih povečalo za štiri nove vodnike.

Zadnji čas se pojavljajo glasovi, da planinstvo v svoji najbolj množični obliki že nastopa kot škodljiv dejavnik v gorski naravi. Zavedamo se nevarnosti, ki ogrožajo tudi planinski svet. Sami bomo poskrbeli, da počistimo za seboj in da preprečimo onesnaževanje prirode.

Čeprav delujeta alpinistični in mladinski odsek po lastnih programih kot integralnem delu programa društva, velja ugotoviti, da bomo morali zlasti mladinskemu odseku in njegovemu delovanju nuditi več pomoči z zavestjo, da moramo vzgojiti in zainteresirati za delovanje planinske organizacije zlasti mlade, ki nas bodo lahko nasledili.

Začetki delovanja in aktivnega udejstvovanja alpinistov segajo v leto 1960. Kot prvi alpinist se je Ivo Dokl včlanil v AO Prevalje. Močno se je povečala aktivnost alpinistov v letih 1967—68, ko je bil na pobudo alpinistov Draga Zagorca in Karla Hauserja ustanovljen AO. Dobrih deset let je plezala zagnana generacija: Miša Felle, Nuša Zagorc, Ivek Dokl, Drago Zagorc, Karel Hauser. Od leta 1976 sta značilna občasno usihanje in naraščanje delovanja. Znova sta opremljena plezalna vrta za Gradom in na Selah. Matjaž Zanoškar in Drago Zagorc sta bila udeleženca odprav na Kavkaz in v Ande.

Izpolnili smo tudi dve za gospodarjenje v naši planinski koči pomembni nalogi: v našo postojanko na Kremžarici smo napeljali telefonsko napeljavo in tako kočo povezali s svetom ter dogradili in usposobili tovarno žičnico, ki je pomembna zlasti za poslovanje koče v zimskem času.

Planinci so tudi naravoslovci

Slovensko planinsko društvo Trst se je konec oktobra odločilo za nekoliko manj planinski, vendar zelo zanimiv izlet v favnistično oazo Marano Lagunare, ki ga je pripravilo v sodelovanju z Društvom naravoslovcev in tehnikov »T. Penko«. Ker se je za izlet prijavilo kar 95 tržaških pla-

nincev, so ga pripravili dvakrat, in sicer 27. in 29. oktobra lani. Kljub neugodnemu vremenu so imeli predvsem še na drugem izletu udeleženci srečo z opazovanjem ptic. Pod strokovnim vodstvom univerzitetnega študenta-ornitologa Kajetana Kravosa so opazovali najrazličnejše vrste vodnih ptic: pri obali cele jate različnih vrst galebov, ob plovni poti so izletnike spremljali kormorani, med plovbo so srečevali najrazličnejše race, na plitvinah pa so se pasle sive in majhne bele čaplje.

Zaradi izrednega uspeha, ki ga je izlet doživel, ga nameravajo ponoviti januarja, ko bo vreme stabilnejše, po lagunah pa bodo plavale večje jate ptic.

(Primorski dnevnik)

Božidar Jakac — prijatelj gorá

Dne 20. novembra lani je v Ljubljani umrl v enaindevdesetem letu starosti starosta slovenskih slikarjev Božidar Jakac. Zakaj tukaj pišemo o njem? Jakac je bil prijatelj naših gorá, saj jim je priznaval velik simboličen pomen, ko so pomenile možnost svobode in iskanja novih poti v zaslužjeni Sloveniji. V intervjuju, ki so ga na večer njegove smrti predvajali na RTV Ljubljana in ki so ga posneli ob Jakčevi 80-letnici, je umetnik predvsem omenil »idrijsko obdobje«, ko je živel skupaj z dolgoletnim predsednikom Slovenskega planinskega društva Trst Zorkom Jelincičem. Poudaril je pozitiven vpliv, ki ga je imel slednji pri razvoju svojega mišljenja in umetnosti ter pri sprejemanju slovenskih gorá kot simbola boja za svobodo.

(Primorski dnevnik)

Srečanje pobratenih ptt društev

Člani pobratenih planinskih društev PTT Ljubljana in PTT Sljeme iz Zagreba smo se 24. septembra lani že triindvajsetič zbrali na vsakoletnem srečanju bratstva planincev PTT Ljubljane in Zagreba. Letos je gostilo ljubljansko društvo, sodelovalo pa je 54 planincev obeh društev. Ljubljancani smo zagrebške planince pričakali v Zidanem mostu. Po prisrčnem pozdravu in skupnem zajtrku smo odšli na Kopitnik. Dolino Savinje je pokrivala megla, na pot proti vasi Veliko Širje pa je že posijalo sonce. Zadnji del poti po pobočju Kopitnika je bil precej strm, zato se je kolona precej raztegnila. Kmalu po poldnevu smo prišli do Koče na Kopitniku (865 m), kjer so nas postregli s čajem.

Po kratkem počitku smo nadaljevali pot do Planinskega doma v Gorah (762 m), kjer smo imeli skupno kosilo.

Po kosilu sta planincem govorila podpredsednik PD PTT Ljubljana Ivo Kastelič in članica upravnega odbora PD PTT Sljeme Olgica Grdadolnik, ki sta poudarila pomen bratskih srečanj ter izrekla željo, da bi s srečanji še naprej krepili bratstvo, prijateljstvo in sodelovanje obeh društev. V imenu domačega PD Dol pri Hrastniku je zbranim spregovoril Drago Kozole, ki jih je seznanil z delom in uspehi društva ter ljubljanskemu in zagrebškemu društvu izročil spominsko darilo, planincem pa društvene značke in razglednice.

Planinci obeh društev smo še nekaj časa ostali v domu, kramljali, obujali spomine in delali načrte. S pesmijo »Za vsako dobru riječ« smo se poslovili od prijaznega osebja doma v Gorah in gostoljubnega Planinskega društva Dol pri Hrastniku.

Od Planinskega doma v Gorah je sledil še kratek spust do vasi Turje, od koder smo se odpeljali z lokalnim avtobusom na železniško postajo Hrastnik. Tu smo se poslovili. Topli stiski rok, bratski objemi in poljubi so povedali več, kot bi povedale zvoneče besede.

Vlak je odpeljal planince v Zagreb in v Ljubljano.

Jože Dobnik
(ptt novice)

61 značk dolge transverzale

Na slovesnosti v Združenih ptt organizacijah Slovenije je 23. novembra lani Odor za transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije podelil transverzalne značke pohodnikom, k so v iztekaajočem se letu dokončali to transverzalo pot. V dvajsetih letih, odkar je bila odprta Transverzala kurirjev in vezistov, je bilo lani število prejemnikov transverzalnih značk največje. Kar 61 pohodnikov je lani končalo transverzalo pot, med njimi tudi pohodnik iz Avstrije, ki je bil prvi pohodnik iz tujine, pa tudi trije iz Beograda in dva iz Zagreba.

Kar 18 lanskih pohodnikov je transverzalo prehodilo večkrat; to dokazuje, da je pot lepa, zanimiva in privlačna. Največkrat jo je prehodil znani gornik Slavko Krušnik iz Ljubljane, ki je na slovesnosti prejel že štirinajsto značko. Sedemkrat jo je prehodila Vida Pliberšek, šestkrat pa Francka Zupančič, obe iz Ljubljane. Trije letošnji pohodniki so transverzalo prehodili petkrat: Milan Meden iz Maribora ter Dušan in Marta Škedl iz Ljubljane.

Ob predlanski podelitvi transverzalnih značk je bila izražena želja, da bi v lanskem jubilejnem letu dobili petstotegega pohodnika. Ta želja se je uresničila: značko s številko 500 je prejel Milan Meden iz

Maribora, ki so ga obdarili z monografijo o partizanskih kurirjih. Doslej je transverzalo prehodilo 536 pohodnikov.

Na slovesnosti so pohodnikom, članom odbora in gostom spregovorili Miloš Mitič, predsednik poslovnega odbora Združenih ptt organizacij Slovenije, Marjan Oblak, predsednik Planinske zveze Slovenije, in Martin Prevorčnik, predsednik Odbora za transverzalo. Miloš Mitič je poudaril, da so slovenske PTT ponosne na transverzalo, na kateri se pohodniki seznanjajo z delom partizanskih kurirjev in vezistov, narodnoosvobodilnim gibanjem, zgodovino in kulturo slovenskega naroda ter lepotami slovenske dežele. Obljubil je, da bodo PTT organizacije, ki imajo patronat nad transverzalo, še naprej dajale vso pomoč ter se zahvalili vsem ptt delavcem in planincem, ki skrbno vzdržujejo nad 1000 kilometrov dolgo pot. Marjan Oblak je PTT organizacijam Slovenije dal priznanje za njihovo pomoč in razumevanje, brez katerega Odbor za transverzalo tako dolge poti ne bi mogel vzdrževati. Poudaril je, da so tisti, ki so na pot prišli iz različnih krajev naše države in jo zadovoljni tudi prehodili, lahko najtrdnější most miru in prijateljstva med narodi v naši državi. Martin Prevorčnik, ki že 18 let vodi Odbor za transverzalo, je v svojem govoru orisal dvajsetletno delo in program za prihodnje obdobje; letošnje število pohodnikov je presenečenje, je dejal, saj smo glede na vedno večje stroške za obisk transverzale pričakovali manjše število. Značke je pohodnikom podelila Dragica Rometova, prva predsednica Domicilnega odbora kurirjev in vezistov pri Združenih ptt organizacijah Slovenije, ki je bila tudi pobudnica za ustanovitev transverzale. Ob dvajsetletnici transverzale je Odbor podelil ptt delavcem in planincem, ki imajo velike zasluge za transverzalo, častne značke transverzale; prejeli so jih Karlo Kosem in Dominik Koci iz Ljubljane, Ivan Borko in Bruno Fras iz Maribora, Ivan Jelen iz Kranja in Avgustin Skrt iz Nove Gorice.

Jože Dobnik

Martinova nedelja v Arnovem selu

V organizaciji Planinskega društva Brežice je bila 12. novembra lani skupna veselica planincev iz Zagreba in Zasavja, ki so jo imenovali Martinova nedelja. Skupina več kot sto planincev je odšla iz Brežic skozi vas Artiče do lovskega doma v Arnovem selu. Po dveurni hoji so nas gostitelji pričakali pred domom in nam zaželeli dobrodošlico. Zagrebška skupina je šela 60 planincev, med nami pa so bili tudi godbeniki in pevci. Med skupnim kosilom iz nahrbtnika in ocenjevanjem mla-

dega vina je bilo ob pesmi in plesu zelo zabavno. Domačini so pripravili bogato tombolo, prav zanimivo pa je bilo poslušati in opazovati skupen nastop hrvaških in slovenskih godbenikov in pevcev, kar je prispevalo k še boljše razpoloženju. Čeprav je bilo megleno vreme, to številnih ni motilo in so se podali na pešačenje po neznanih stezah tega predela brežiške občine.

Josip Sakoman

Orientacisti, preberite!

V sekciji za orientacijski tek pri PZJ postavljamo nov adresar, zato prosimo vsa društva (ali posameznike), katerih člani žele sodelovati na tekmovanjih v orientacijskem tek, da pošljejo svoje naslove na spodaj navedenega. Le tako bomo lahko pravočasno pošiljali razpise za vsa v prihodnje organizirana tekmovanja vsem, ki jih orientacijski tek zanima.

Irena Bravc
Sentilj 111/a
62212 Sentilj

Deževni Nanos

Na naši šoli je precej planincev, ki osvaja vrhove slovenske transverzale. Zato smo se dogovorili, da bomo tokrat odšli na Nanos. Kar precej daleč je od našega kraja. Pa kaj zato!

Že ob petih zjutraj smo se z avtobusom odpeljali iz Senovega. Na Raki se nam je pridružilo še 15 planincev in avtobus s 55 sedeži je bil poln. Ko smo se pripekljali v Razdrto, res ni kazalo na dež. Po strmi poti — kot izkušeni planinci — smo se vzpeli na Nanos. Malo pod vrhom pa se je napoved vremenoslovcev uresničila. Začelo je rositi in spustila se je gosta megla. K sreči nas je v koči pričakala topla peč in vroč čaj. Žigosali smo dnevnike in se odpravili v dolino v upanju, da bo dež počakal še za kakšno uro. Spustili smo se po lažji poti. Pol ure pred Razdrtim pa se je ulilo kot iz škafe. Dežniki, vetrovke in pelerine niso prav nič pomagali. Vendar nas to ni nič motilo: nekateri smo prav uživali med lužami. Do Razdrtega smo skoraj priplavali. Šofer Zdravko nas je pričakal s toplim avtobusom. Res dober in skrben šofer! V avtobusu je bilo kmalu kot v savni. V Predjamskem gradu smo dobili še žig slovenske transverzale in naša potujoča savna se je nadaljevala vse do doma. Šofer Zdravko se je še enkrat pokazal kot dobra duša. Po Senovem je ustavljal skoraj pred vsako hišo. Tako je verjetno marsikoga rešil pred prehladom. Nekateri izmed nas odslej ne bomo več odšli na turo brez rezervne obleke.

Planinci OŠ XIV. divizije
Senovo

DELOVNI JAMARJI NA ITALIJANSKI STRANI KANINA

ZGODBA O LJUDEH, GORAH IN BREZNIH

Kanin je ime za gorsko skupino, sestavljeno iz vrste vrhov in planot od Tam na Sart do Planine za Robom, razpolovljeno z državno mejo, ki poteka po glavnem grebenu.

Skupina je najbolj vzhodni del velike karbonatne gmote Julijskih Alp in je oblikovana iz apnenca, narinjenega na dolomitno podlago. V njeni sestavi je še vedno nekaj manjših ledenikov, ki so v fazi nazadovanja in obdani z močno razčlenjenim golim krasom. Vrsta plasti in prelomov, ki potekajo v smeri vzhod—zahod, je pogojevala nastanek globokega, zelo razvitega kraškega podzemlja, preveč razvejanega, da bi ga že v celoti poznali.

Speleološke raziskave Kanina, zdaj najpomembnejšega kraškega predela Furlanije-Julijske krajine in enega od najvažnejših v Italiji (na površini 40 kvadratnih kilometrov je bilo odkritih in raziskanih več kot tisoč brezen), so se pričele nekoliko pozno, čeprav so njegovi kraški pojavi zbudili pozornost strokovnjakov že v prvih letih tega stoletja.

VEDNO VEČJE GLOBINE

Prvi opis kraških pojavov na Kaninu je delo grofa Savorgnana di Brazza. Objavil ga je leta 1883, ko je ta slavni furlanski geograf prehodil in raziskal to območje. S prvimi praviimi speleološkimi raziskavami je pričel šele leta 1911 veliki furlanski speleolog Giovan Battista de Gasperi. Povzpел se je na Kaninsko planoto, pregledal kotličke pri zavetišču Gilberti in raziskal kakšno desetino jam.

V obdobju med obema svetovnima vojnama je bilo delo speleologov prekinjeno oziroma je bilo le občasno.

Obdobje med letoma 1961 in 1963 lahko smatramo za začetek zlate dobe raziskovanja Kaninske planote. Skupinica članov Speleološke komisije Eugenio Boegan iz Trsta se je ob podpori jamarja Adalberta Kozela metodološko lotila vseh brezen tega območja. Na jamo Fontanon del Goriuda so naleteli 29. junija 1962: že nekaj uvodnih raziskav je zadostovalo, da so spoznali pomembnost ponovnega začetka raziskovalnega dela, saj je bilo mogoče sklepati o obstoju kakih 100 metrov nižje ležečega kompleksnega in močno pretrtega kraškega sveta. Od tu je skupina speleologov začela svoje prve bitke v raziskovanju Kaninske planote. Sledili so ji drugi, bilo jih je vedno več, tudi iz drugih jamarskih društev. Odkrili in preiskali so

brezna Boegan, Davanzo, Piccola, La Fesura del Vento (pozneje brezno Novelli) in druge pomembne jame.

V drugi polovici šestdesetih let sta nova jamarska tehnika in želja po novih odkritjih pripeljali do raziskovanja še nepreiskanih predelov planote in odkritja novih brezen (brezno Gortani). Izgradnja žičnice Sella Nevea—Gilberti (1970) in postavitev drugih dveh bivakov (Marussich blizu sedla Grubia leta 1978 in Mondonutti—Savoia na sedlu Robon leta 1985) so olajšali delo v težko dostopni coni, v kateri je raziskovalno obdobje omejeno na nekaj mesecev v letu. Rezultati so očitni: v katastrof vpisane jame se poglobljajo od 640 metrov v letu 1978 na 935 metrov v letu 1983, da bi konec leta 1986 dosegle globino 1035 metrov (gostota 26 jam na kvadratni kilometer).

NAVDUŠENI KANINSKI JAMARJI

Tako se zgodba raziskovanj na Kaninu nadaljuje in se bo nadaljevala še mnogo let ob sodelovanju domačih in tujih jamarjev.

Kanin ne zahteva le običajnega jamarstva. Zaradi značilnosti območja, ki je kljub dolgoletnemu prizadevanju, da bi se mu približali, ostalo neprijazno, zaradi pogosto težavnih atmosferskih pogojev, težavnosti in globine jam zahteva delo pri raziskovalnih akcijah absolutno usklajene in požrtvovalne speleološke ekipe.

Že skoraj dvajset let je jamarsko društvo »L. V. Berterelli« vsako poletje dejavno na Kaninski visoki planoti. Z malo izjemami se vsako leto skoraj vsi jamarji društva udeležujejo raziskovalnih akcij na belih apnenčastih platojih.

To, kar najbolj preseneča, je njihov odnos do Kanina in kako leto za letom zaposli celotno skupino. O Kaninu se pogovarjajo že novembra, ko zaradi snega, ki že kmalu po koncu poletja pokrije planoto, ni več možna nobena jamarska aktivnost. Kakor hitro sneg skopni, je videti prve jamarje, ki s kakšnim izgovorom brskajo po apnenčastih planjavah kar sami. Zaradi vsega tega so raziskovalne akcije na Kaninu način druženja, srečevanja novih prijateljev, boljšega medsebojnega poznavanja, življenja v stiku z goro in z neomadeževano naravo. Končno je Kanin velika življenjska izkušnja.

Podjetje za
projektiranje
61000 Ljubljana
Cankarjeva 1
Yugoslavia
telex: yu 31505 slop

projektiranje vseh vrst objektov s področja
visokih in nizkih gradenj,
izdelavo urbanističnih načrtov,
izdelavo investicijskih programov, študij,
expertiz in razvojnih programov,
spremljajoče elaborate k tehnični dokumentaciji,
strokovni nadzor,
projektantski inženiring.

